

นักรการเมืองถิ่นจังหวัดปัตตานี

ดร.บุมอวี ยีหมะ

สถาบันพระปกเกล้า

กรกฎาคม 2549

นักการเมืองถิ่นจังหวัดปัตตานี

โดย ดร.บุษอริ ยีหมะ

สถาบันพระปกเกล้า

สงวนลิขสิทธิ์ © 2549

ISBN 974-449-287-2

พิมพ์ครั้งที่ 1 กรกฎาคม 2549

จำนวน 1,000 เล่ม

ราคา 95 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

Nation : Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สถาบันพระปกเกล้า

นักการเมืองถิ่นจังหวัดปัตตานี.....กรุงเทพฯ : สถาบัน,
2549. 144 หน้า

1. นักการเมือง. 2. ไทย.....การเมืองและการปกครอง
324.2092

ISBN 974-449-287-2

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ธนนิติ เศรษฐบุตร

รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม รัฐอมฤต

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ

รองศาสตราจารย์พรชัย เทพปัญญา

ผู้แต่ง

ดร.บุษอริ ยีหมะ

จัดพิมพ์โดย

สถาบันพระปกเกล้า

47/101 อาคารศูนย์สัมมนา 3 ชั้น 5

ในบริเวณสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน

หมู่ 4 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

โทรศัพท์ 0-2527-7830-9 <http://www.kpi.ac.th>

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<http://www.cuprint.chula.ac.th>

คำนำผู้แต่ง

งานศึกษาวิจัยว่าด้วยนักรการเมืองระดับชาติในพื้นที่ต่างจังหวัด หรือที่เรียกว่า “นักรการเมืองถิ่น” ในปัจจุบันนี้ ถือว่ายังมีปริมาณน้อย โครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักรการเมืองถิ่น ของสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า จึงนับเป็นความพยายามหนึ่งในอันที่จะขยายพรมแดนการรับรู้ของผู้คนในสังคมไทยที่มีต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขทั่วทุกพื้นที่ในประเทศไทยไม่ใช่เพียงพื้นที่กรุงเทพมหานคร อันเป็นใจกลางหรือศูนย์กลางของอำนาจเท่านั้น

โครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักรการเมืองถิ่น กรณีศึกษา:จังหวัดปัตตานี ฉบับนี้เป็นหนึ่งในชุดโครงการวิจัยดังกล่าว ท่ามกลางข้อมูลที่มีอยู่อย่างจำกัดทั้งในเชิงเอกสารและตัวบุคคล งานวิจัยฉบับนี้ก็ยิ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นส่วนเริ่มต้นของการศึกษาวิจัยการเมืองในปัตตานีอย่างลุ่มลึก แลหลมคมในโอกาสต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงต่อสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้าที่ให้ความไว้วางใจมอบหมายให้ทำงานชิ้นนี้ ขอคุณอาจารย์ไพเยาว์ ละกะเต็บ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และลูกศิษย์ที่ช่วยเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์นักรการเมือง ขอคุณนายหมะ ยีหมะ นักวิชาการอิสระและเป็นพี่ชายของผู้วิจัยที่

ช่วยในด้านข้อมูล ติดต่อประสานงานผู้ให้การสัมภาษณ์และ
ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขอขอบคุณ จ.ส.อ. เกษม หมะสะอะ
อดีตทหารในพื้นที่ปัตตานีและจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ให้
ข้อมูลในหลายด้าน และที่สำคัญต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูง
ต่อนักการเมืองทั้งหลายที่ท่านยอมเปิดเผยข้อมูลต่างๆ เพื่อ
ประกอบการวิจัยในครั้งนี้ สุดท้ายต้องขอขอบคุณอีกหลาย
ท่านที่ไม่อาจเอ่ยนามในที่นี้ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล
ให้ข้อมูล ตลอดจนร่วมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นต่องาน
วิจัยฉบับนี้ แต่เหนือสิ่งอื่นใด ความผิดพลาดทั้งปวงย่อมเป็น
ของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

ดร.บุษอรี ยีหมะ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
28 กรกฎาคม 2549

บทคัดย่อ

ในอดีตที่ผ่านมา การนำเสนอข้อมูลความเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักการเมืองมักมุ่งเสนอภาพความเคลื่อนไหวในระดับชาติที่มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจ แต่ความเคลื่อนไหวของนักการเมืองในพื้นที่ต่างจังหวัดหรือที่เรียกว่า “นักการเมืองถิ่น” กลับได้รับความสนใจจากนักวิชาการหรือผู้สนใจทางการเมืองค่อนข้างน้อย ทั้งๆ ที่พฤติกรรมและการดำเนินการทางการเมืองของนักการเมืองเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติสูงยิ่ง ดังที่ปรากฏในงานของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ เรื่อง สองนคราประชาธิปไตย : แนวทางปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจเพื่อประชาธิปไตย (2538) ที่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเมืองในพื้นที่ต่างจังหวัด ส่งผลสะท้อนต่อภาพรวมของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

โครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองถิ่น : กรณีศึกษา จังหวัดปัตตานี นับเป็นส่วนหนึ่งของโครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองถิ่นทั่วประเทศ ที่สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า ดำเนินการเพื่อให้เป็นฐานข้อมูลที่สำคัญในการทำความเข้าใจกับพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความรู้จักกับนักการเมืองปัตตานีตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านประวัติความเป็นมา เครือข่ายและความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการเช่น

ครอบครัว เครือญาติ พ่อค้า ตลอดจนกลยุทธ์หรือเทคนิค การหาเสียง และความสัมพันธ์ของตัวนักการเมืองกับพรรค การเมือง

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ งานวิจัยฉบับนี้ ใช้ กรอบแนวคิดในการวิจัยที่เชื่อมโยงบริบทเชิงโครงสร้าง (Structure) ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เข้ากับผู้กระทำ (Actors) ซึ่งเป็นตัวนักการเมือง เพื่อชี้ให้เห็นว่า บริบทเชิง โครงสร้างเป็นเงื่อนไขสำคัญที่กำหนดว่า บุคคลประเภทใดจะมีโอกาสในทางการเมือง กำหนดพฤติกรรมทางการเมืองว่า ควรจะเป็นเช่นใด หรือกำหนดกลยุทธ์ทางการเมืองว่าควรจะมีลักษณะอย่างไร

ในขณะที่ตัวนักการเมือง หากบุคคลใดมีคุณสมบัติหรือ คุณลักษณะและพฤติกรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับบริบท เชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ก็ย่อมมีความได้เปรียบ ทั้งนี้ บริบท เชิงโครงสร้างมีลักษณะเป็นพลวัต ซึ่งย่อมนำมาสู่การ เปลี่ยนแปลงในทางการเมืองเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของบริบท เชิงโครงสร้าง หากนักการเมืองรายใดไม่สามารถปรับตัวเข้า กับการเปลี่ยนแปลงนั้น นักการเมืองที่เคยครองอำนาจมา อย่างยาวนานก็อาจประสบความพ่ายแพ้ในช่วงเวลาต่อมาได้ หรือหากไม่มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะและพฤติกรรมทางการเมือง ที่สอดคล้องกับบริบทเชิงโครงสร้างก็ยากที่จะประสบ ความสำเร็จทางการเมืองนับตั้งแต่เริ่มต้น ด้วยเหตุนี้จึงถือว่า บริบทเชิงโครงสร้างเป็นทั้งกรอบจำกัด (constraint) และ โอกาสในทางการเมืองสำหรับแต่ละคน

ดังนั้นแนวทางการศึกษาและการนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้จึงใช้แนวทางเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เพื่อเสนอให้เห็นถึงพัฒนาการของบริบทเชิงโครงสร้างกับโอกาสทางการเมืองของนักการเมืองแต่ละช่วงเวลา

ผลการศึกษาพบว่า การเมืองปัตตานีสามารถแบ่งพัฒนาการได้เป็น 3 ยุค คือ

ยุคแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2476 - 2528 เป็นการต่อสู้ช่วงชิงทางการเมืองระหว่างตระกูลอดีตเจ้าเมืองกับตระกูลนักการศาสนาและเครือข่าย

ยุคที่สอง ระหว่างปี พ.ศ. 2529-2547 มีการก่อตั้งกลุ่มการเมืองเพื่อเป็นกลไกในการต่อรองกับพรรคการเมืองและกลยุทธ์ในการชนะเลือกตั้ง คือ กลุ่มวะตะห์ และกลุ่มญามาอะฮ์อุลมะฮ์ปัตตานีดารุสสลาม (ชุมชนนักปราชญ์แห่งปัตตานี)

และ*ยุคปัจจุบัน* (2548- ปัจจุบัน) การเกิดวิกฤติความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่ออดีตนักการเมืองผู้มีชื่อเสียงต้องพ่ายแพ้ให้กับนักการเมืองหน้าใหม่

รายละเอียดแต่ละยุคมีดังนี้

ยุคแรก การเมืองของปัตตานีเป็นการต่อสู้ช่วงชิงระหว่างตระกูลอดีตเจ้าเมืองกับตระกูลนักการศาสนา ตระกูลอดีตเจ้าเมืองนั้นมีบทบาท มีอำนาจและอิทธิพลในด้านต่างๆ ในสังคมปัตตานีมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2475 เมื่อประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลง

การปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ลูกหลานผู้สืบตระกูลอดีตเจ้าเมืองจึงยังคงมีบทบาทสืบเนื่องต่อมา เพราะได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกลไกรัฐไทยมานับแต่อดีต จึงมีบทบาทต่อคนในพื้นที่ซึ่งไม่สามารถเข้าถึงกลไกรัฐที่ทั้งแตกต่างจากคนทั้งหลายทั้งในแง่ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยลูกหลานตระกูลอดีตเจ้าเมืองจึงมีสูงยิ่ง ในขณะเดียวกัน โอกาสในทางการเมืองของลูกหลานตระกูลอดีตเจ้าเมืองยังมาจากการให้การสนับสนุนของกลไกรัฐในพื้นที่ทั้งกลไกรัฐในระดับบน เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และกลไกรัฐระดับล่าง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งรับใช้ใกล้ชิดกับตระกูลอดีตเจ้าเมืองมาอย่างยาวนาน

ตระกูลอดีตเจ้าเมืองได้แก่ พระพิพิธภักดี นายบันเทิง อับดุลบุตร นายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี

อย่างไรก็ตาม ในสังคมมุสลิมนั้น นักการศาสนานับเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสูงยิ่ง เป็นบุคคลผู้ใกล้ชิดกับประชาชนและได้รับการเคารพนับถือจากประชาชนส่วนใหญ่ในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ทางศาสนา ผู้นำทางศาสนานี้กระจายอยู่ในทุกส่วนของโครงสร้างสังคมมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ไปจนถึงระดับหมู่บ้าน ในโรงเรียนสอนศาสนาตั้งแต่ระดับเด็กเล็กที่เรียกว่า โรงเรียนตาดีกา ไปจนถึงระดับเด็กโต ตลอดจนถึงการเรียนการสอน

ตามอัยยาคัยที่ให้แก่วัยผู้ใหญ่โดยใช้สถานที่ที่เป็นบ้านของผู้นำศาสนาหรือมัสยิดตามแต่ละระแวก ผู้นำศาสนาเหล่านี้มีหน้าที่สำคัญในการสอนหลักการศาสนา และให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ แก่ชาวมุสลิมเพื่อการดำรงชีวิตที่ถูกต้องตามหลักการศาสนา รวมถึงการทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนในชุมชน

ในยุคแรกนี้ นักการศาสนาที่มีบทบาทและอิทธิพลสูงยิ่งในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดใกล้เคียงก็คือ หะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ หรือ หะยีสุหลง โต๊ะมีนา ความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของคนทั้งหลายเป็นผลทำให้บรรดาผู้นำศาสนาในพื้นที่เลือกหะยีสุหลงให้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ในปี พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีอิทธิพลสูงยิ่ง เพราะมีหน้าที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องศาสนาต่อคณะกรรมการจังหวัด มีอำนาจควบคุมอิหม่าม ซึ่งเป็นผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจประจำสุเหร่าหรือมัสยิดต่างๆ ทั่วทั้งจังหวัด

ความมีชื่อเสียงของหะยีสุหลง ไม่เพียงมาจากความรู้ทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมาจากการมีบทบาทในการต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองให้กับคนในพื้นที่ในยุคสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี โดยต่อต้านนโยบายรัฐนิยมและชาตินิยมของจอมพล ป. ที่ส่งผลกระทบสำคัญต่อ จิตวิญญาณ และการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ จนในที่สุดตัวเองต้องถูกจับกุมคุมขังเป็นเวลา 3 ปีในข้อหาหมิ่นประมาทรัฐบาล และในเวลาต่อมา เสียชีวิตอย่างเป็นปริศนาหลังจาก

กลับจากการสอบปากคำของเจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาล

อานิสงส์ของหะยีสุหลง ส่งผลทำให้ลูกชายคือ นาย อามีน โต๊ะมีนา นายเด่น โต๊ะมีนา มีโอกาสในทางการเมือง ในการแข่งขันกับลูกหลานตระกูลอดีตเจ้าเมือง โดยใช้ เครือข่ายทางศาสนา โดยเฉพาะคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดปัตตานีเป็นฐานสำคัญในการต่อสู้ ในขณะที่ไม่ได้ รับการสนับสนุนจากกลไกรัฐ เนื่องจากหวั่นเกรงว่าความคิด ทางการเมืองของนักการเมืองในตระกูลนี้จะเป็นปฏิปักษ์หรือ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจของรัฐไทย โดยเฉพาะ โครงสร้างอำนาจที่มีต่อพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ยุคที่สอง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา มีการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพื้นที่ที่สำคัญประการหนึ่ง นอก เหนือจากการต่อสู้ช่วงชิงทางการเมืองระหว่าง 2 ตระกูล คลี่คลายลงไปมาก และมีบุคคลนอกวงตระกูลดังกล่าวเข้ามา เกี่ยวข้องในเวทีการเมือง อันเนื่องมาจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมากแล้ว การ เปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เกิดการรวมกลุ่ม ทางการเมืองของ ส.ส. และอดีต ส.ส. ที่กระจายอยู่กับ พรรคการเมืองต่างๆ ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นำ โดยนายเด่น โต๊ะมีนา โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า “วะตะห์” หรือ เอกภาพ ในความหมายภาษาไทย เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพรรค การเมืองทั้งในเชิงการผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่และ การได้รับตำแหน่งทางการเมืองของสมาชิกกลุ่ม ในขณะที่ เดียวกันยังเป็นการขีดวงหรือกำหนดพื้นที่ให้กับคนกลุ่มใหม่

หรือคนที่อยู่นอกกลุ่มที่หวังจะเข้ามาสู่เวทีการเมืองต้องเข้ามาสังกัดกลุ่มการเมืองที่ตนเองจัดตั้ง โดยเฉพาะหากต้องการประสบความสำเร็จทางการเมืองได้อย่างง่ายดายมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มวะตะห้ประสบความสำเร็จทางการเมืองสูงยิ่งทั้งในด้านการผลักดันนโยบายหรือความต้องการของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่และการได้รับตำแหน่งในรัฐบาลเมื่อสังกัดพรรคความหวังใหม่ แตกต่างจากเมื่อครั้งที่เริ่มตั้งกลุ่มใหม่ๆ แล้วเข้าไปสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ จนนำไปสู่เหตุการณ์ “กลุ่ม 10 มกรา” ลาออกจากพรรค เพราะพรรคไม่สนองตอบข้อเรียกร้องของกลุ่มตามที่เคยให้คำมั่นสัญญาเอาไว้ จึงเป็นที่น่าสนใจว่า การจัดตั้งกลุ่มหรือมุ้ง (Faction) เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองจะเกิดขึ้นและประสบความสำเร็จในพรรคการเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดดอย่างพรรคความหวังใหม่ใช่หรือไม่ ในขณะที่พรรคการเมืองที่ก่อตั้งมานานและได้รับการยอมรับในวงวิชาการว่ามีความเป็นสถาบันสูงมากกว่าพรรคการเมืองอื่นๆ อย่างพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มวะตะห้ไม่สามารถผลักดันข้อเรียกร้องหรือสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองได้

ในยุคนี้ ไม่ได้มีเพียงกลุ่มวะตะห้ เท่านั้น หลังจากกลุ่มวะตะห้ประสบความสำเร็จทางการเมืองอย่างท่วมท้น โดยเฉพาะในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2535/2 ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงล้ำทางการเมืองเพราะกลุ่มวะตะห้กวาดที่นั่งเกือบหมดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นักการเมืองจากพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งถือเป็นคู่แข่งสำคัญของกลุ่มวะตะห้

ได้จัดตั้งกลุ่มญามาอะฮ์อุลามาอะฮ์ ปัตตานีดารุสสลาม (ชุมชนนักปราชญ์แห่งปัตตานีดารุสสลาม) โดยอาศัยความเป็นนักวิชาการของ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ เป็นแกนนำเพื่ออธิบายการเมืองในมิติของศาสนาอิสลาม ที่แตกต่างจากกลุ่มวะดะห์ ด้วยการเคลื่อนไหวตอบโต้กลุ่มวะดะห์ว่า มีแนวคิดอิสลามสำนักวาฮาบี (คณะใหม่) ซึ่งเป็นเรื่องที่อ่อนไหวในพื้นที่ เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนามีความแตกต่างในความเชื่อทางจิตวิญญาณ เช่น ไม่เห็นด้วยเรื่องการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ในขณะที่ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่รับแนวคิดอิสลามนิกายสุหนี่สำนักคิดซาฟีอี (จารีตดั้งเดิมหรือคณะเก่า)

นอกจากนั้น กลุ่มญามาอะฮ์ฯ ยังใช้วิธีดึงคะแนนเสียงจากชาวไทยมุสลิมที่ให้การสนับสนุนผู้สมัครของกลุ่มวะดะห์ ด้วยการอธิบายการเมืองในแนวทางของอิสลามที่สอดคล้องกับความคิดของมุสลิมคณะเก่า แม้กระทั่งประเด็นละเอียดอ่อนเช่น สิทธิสตรีกับการเมือง กลุ่มญามาอะฮ์ฯ อธิบายว่าสตรีมีบทบาททางการเมืองได้ในฐานะที่เป็นผู้แทนหรือตัวแทน ไม่ใช่ในฐานะผู้นำ ในขณะที่กลุ่มวะดะห์ไม่เห็นด้วยกับการที่สตรีสมัครเป็นผู้แทนมาโดยตลอด เพิ่งจะเปลี่ยนแปลงความคิดเมื่อนายเด่น พยายามจะผลักดันบุตรสาวคือ พญ.เพชรดาว โต๊ะมีนา ลงสมัคร แต่ไม่ได้รับการขานรับจากสมาชิกกลุ่ม

กลุ่มญามาอะฮ์ใช้สถาบันปอเนาะดาลอ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เป็นฐานสำคัญในการต่อสู้ทางการเมืองกับกลุ่มวะดะห์ ทั้งนี้ สถาบันปอเนาะดาลอ เป็นสถาบันทางศาสนาที่เก่าแก่

กว่า 100 ปี มีชื่อเสียงและมีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก โต๊ะครู
เจ้าของปอเนาะส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จบการ
ศึกษาจากสถาบันปอเนาะแห่งนี้ ฐานในการต่อสู้ของกลุ่ม
ญามาคะฮ์ จึงแตกต่างจากกลุ่มวะดะห์ที่ใช้สำนักงานคณะ-
กรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ซึ่งตระกูลโต๊ะมีนา
มีบทบาทและอิทธิพลเป็นอย่างสูงนับตั้งแต่ยุคหะยีสุหลง
ผู้เป็นบิดา เป็นฐานในการเคลื่อนไหวที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม กลุ่มญามาคะฮ์มีความแตกต่างจากกลุ่ม
วะดะห์ ตรงที่กลุ่มญามาคะฮ์ฯ ไม่ได้เป็นมุ่งทางการเมือง
เหมือนอย่างกลุ่มวะดะห์ แต่เป็นเพียงกลไกของพรรคในพื้นที่
เพื่อแย่งคะแนนความนิยมจากกลุ่มวะดะห์เท่านั้น จึงไม่เป็น
ที่รู้จักในระดับชาติแตกต่างจากกลุ่มวะดะห์

นักการเมืองคนสำคัญของกลุ่มวะดะห์ ในจังหวัด
ปัตตานีนอกเหนือจากนายเด่น โต๊ะมีนาแล้ว ยังได้แก่ นายมุข
สุไลมาน และนายปรีชา บุญมี ซึ่งเป็นชาวไทยพุทธ เป็นต้น
ขณะที่กลุ่มญามาคะฮ์ฯ นอกเหนือจากวัยโรจน์ พิพิธภักดี
ยังได้แก่ พ.ต.ท.เจ๊ะอิสมาแอล เจ๊ะโม่ง นายสมมารถ เจ๊ะนา
 เป็นต้น

ยุคปัจจุบัน วิกฤติความรุนแรงที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ คนในพื้นที่เห็นว่าเป็นผลมาจากนโยบายและ
การปฏิบัติงานของรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคไทยรักไทย
นับตั้งแต่ขึ้นมารับบริหารประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา
ก่อให้เกิดกระแสความไม่พอใจของคนในพื้นที่และปฏิเสธแนวทาง
ในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล จนส่งผลทำให้การเลือกตั้งใน

ปี พ.ศ. 2548 เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมในอดีตเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ผู้สมัครหน้าใหม่ สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านและไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนอย่างกว้างขวาง มาก่อนเมื่อเทียบกับชื่อเสียงและบารมีของอดีต ส.ส. ที่สังกัด พรรคไทยรักไทยกลับได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งด้วยคะแนน อย่างท่วมท้น

ผู้สมัครของพรรคไทยรักไทยมาจากกลุ่มวะตะห์ ที่เข้าไปสังกัดพรรคไทยรักไทยจากการยุบรวมพรรคของพรรค ความหวังใหม่ ต้นสังกัดเดิมของกลุ่ม คือ มุข สุลอฆาน และ อดีตส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ที่ย้ายพรรคไปอยู่พรรคไทยรักไทย ในนาม “กลุ่มปัตตานีदारุสลาม” ที่มีนายวัยโรจน์ พิพิธภักดี เป็นหัวหน้าทีม ซึ่งมีชื่อเสียงและบารมีในพื้นที่มาอย่างยาวนาน เมื่อเทียบกับผู้สมัครหน้าใหม่ของพรรคประชาธิปัตย์ เช่น นายอันวารีย์ สาและ นายชาติ อาแวก็อจี

ปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าวจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นระหว่างการเมือง ในระดับพื้นที่ของจังหวัดปัตตานีกับการเมืองในระดับชาติ เมื่อ ประชาชนปฏิเสธผู้สมัครจากพรรครัฐบาล หันไปเลือกผู้สมัคร จากพรรคฝ่ายค้านแม้เป็นเพียงผู้สมัครที่จัดอยู่ในพวก “โนเนม” อันเป็นการเลือกเพื่อแสดงปฏิกิริยาต่อนโยบายของรัฐบาลว่า ประชาชนรู้สึกเช่นใด

แนวโน้มในอนาคต

การเมืองของปัตตานีในอนาคตอันใกล้ย่อมเกี่ยวโยงกับ การเมืองในระดับชาติอย่างเลี่ยงไม่พ้น จะเกิดปฏิสัมพันธ์กัน

อย่างแนบแน่นกับการเมืองในระดับชาติในเชิงของการผลิตนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ กล่าวคือ ประเด็นการเมืองอัตลักษณ์ (Politics of Identity) จะเข้ามาเกี่ยวข้อง ความอยู่รอดของนักการเมืองและพรรคการเมืองในระดับพื้นที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการกับการเมืองอัตลักษณ์ นั่นคือ ทำอย่างไรถึงจะมีบทบาทหรือแสดงบทบาททางการเมืองที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับคนในพื้นที่ในเรื่องของการเมืองอัตลักษณ์ที่ต้องการปกป้องรักษาวินัยชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของตนให้คงอยู่ต่อไป ด้วยการเจรจา ทำความเข้าใจให้กับรัฐและรัฐบาลเข้ามายุ่งเกี่ยวในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของพวกเขาไปในหนทางที่เขาไม่ต้องการให้น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็มีนโยบายที่เอื้ออำนวยหรือสนองตอบต่อการเมืองอัตลักษณ์ในพื้นที่อีกด้วย

ประเด็นดังกล่าวนี้มีกรณีที่น่าสนใจเกิดขึ้นคือ มีการก่อตั้งพรรคสันติภาพไทย ซึ่งถูกจับตามองว่าเป็นพรรคสาขาหรือพรรคตัวแทนของพรรครัฐบาล โดยเชื่อว่าจะเป็นทางออกสำหรับนักการเมืองที่สังกัดพรรครัฐบาลให้ได้รับการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง เพราะตราบไคหากยังสังกัดพรรครัฐบาลก็ยากที่จะประสบความสำเร็จทางการเมืองอีกครั้ง

พรรคสันติภาพไทยดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองไม่แตกต่างจากกลยุทธ์ของกลุ่มวะดะห์ และกลุ่มญามาอะฮ์อุลามาฮ์ คือนำองค์กรทางศาสนาอิสลามเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง โดยนายพิเชษฐ สติรชวาล ประธานที่ปรึกษาพรรค ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

ได้จัดตั้งสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย สาขาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี โดยหวังจะใช้องค์กรทางศาสนาคือ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสภาชูรอ (สภาเพื่อการปรึกษาหารือ) และไบอะห์ (การให้สัตยาบัน) ทำหน้าที่คัดสรรผู้สมัครที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่และสภาชูรอต้องให้สัตยาบันด้วยว่าจะให้การสนับสนุนช่วยเหลือผู้สมัครที่ได้รับการคัดสรรนั้น

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เราจึงพบว่า การจัดตั้งพรรคสันติภาพไทยน่าจะเป็นกรณีตัวอย่างที่เป็นเครื่องบ่งชี้ประการหนึ่งถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเมืองระดับชาติกับการเมืองในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีแนวโน้มจะมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นมากยิ่งขึ้นในอนาคต

สารบัญ

หน้า

คำนำสถาบันพระปกเกล้า

คำนำผู้แต่ง

บทคัดย่อ

สารบัญ

บทที่ 1	บทนำ:การศึกษา “การเมืองถิ่น” และ “นักการเมืองถิ่น” จังหวัดปัตตานี	1
	เกริ่นนำ	1
	การศึกษาเกี่ยวกับ“การเมืองถิ่น” และ “นักการเมืองถิ่น” ของจังหวัดปัตตานี	3
บทที่ 2	ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดและทฤษฎี	9
	กรอบแนวคิดในการศึกษา	15
บทที่ 3	ยุคแรก: การต่อสู้ช่วงชิงทางการเมือง ระหว่างตระกูลอดีตเจ้าเมือง กับตระกูลนักการศาสนา (2476-2528)	19
	ปัตตานีก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475	19
	ปัตตานีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2476-2529	21
	ตระกูลอดีตเจ้าเมือง	32
	เครือข่ายตระกูลอดีตเจ้าเมือง	41
	ตระกูลนักการศาสนา	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เครือข่ายตระกูลนักการศาสนา	48
สรุป	56
บทที่ 4	59
ยุคที่สอง : กำเนิดกลุ่มการเมือง: กลไกของการสร้างอำนาจต่อรอง (2529-2547)	
กลุ่มวะตะห์	61
กลุ่มญามาอะฮ์อุลามะฮ์ ปัตตานีดารุสสลาม	80
สรุป	86
บทที่ 5	89
ยุคปัจจุบัน: วิฤติจังหวัดชายแดนภาคใต้ กับการเกิดนักการเมืองหน้าใหม่ (2548-ปัจจุบัน)	
สรุป	100
บทที่ 6	103
บทสรุป; ภาพรวมของ “การเมืองถิ่น” และ “นักการเมืองถิ่น” ปัตตานี	
อดีต: การต่อสู้ของตัวแทนตระกูลอดีตเจ้าเมือง กับตระกูลนักการศาสนาและเครือข่าย	103
ปัจจุบัน: กลุ่มใหม่นอกวงจร 2 ตระกูล	105
แนวโน้มในอนาคต : ความสัมพันธ์อย่าง แนบแน่นระหว่างการเมืองในพื้นที่กับ ระดับชาติ	108
สรุป	111
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	113
บรรณานุกรม	115
ประวัติผู้วิจัย	121

บทนำ:

การศึกษา “การเมืองถิ่น” และ “นักการเมืองถิ่น” จังหวัดปัตตานี

เกริ่นนำ

โครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองถิ่น : จังหวัดปัตตานี เป็นส่วนหนึ่งของโครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองถิ่นทั่วประเทศ ที่สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้าดำเนินการเพื่อให้เป็นฐานข้อมูลที่สำคัญในการทำความเข้าใจกับพัฒนาการของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย เนื่องจากเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ได้สร้างระบบการเมืองแบบที่ประชาชนเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่กำหนดนโยบายสาธารณะแทนตน ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ที่ผ่านมาในระดับชาติประเทศไทยจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมรวม 20 ครั้ง มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาทางอ้อม 1 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2489 และมีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยตรงครั้งแรกไปเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2543 ในขณะที่ในระดับท้องถิ่นก็ได้จัดให้มีการเลือกตั้งตัวแทนเพื่อทำหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายรูปแบบพัฒนาขึ้นตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม คงมีอาจปฏิเสธได้ว่าการศึกษากองเมือง การปกครองไทยที่ผ่านมายังมุ่งเน้นไปที่การเมืองระดับชาติ เป็นส่วนใหญ่ สิ่งที่ขาดหายไปของภาคการเมืองที่ศึกษากันอยู่ ก็คือสิ่งที่เรียกว่า “การเมืองถิ่น” ที่เป็นการศึกษาเรื่องราวของการเมืองที่เกิดขึ้นในอาณาบริเวณของท้องถิ่นที่เป็นจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทยซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นภาพคู่ขนานไปกับการเมืองระดับชาติอีกระนาบหนึ่ง เพราะในขณะที่เวทีการเมือง ณ ศูนย์กลางของประเทศกำลังเข้มข้นด้วยการชิงไหวชิงพริบของนักการเมืองในสภา และพรรคการเมืองต่างๆ อีกด้านหนึ่ง ในพื้นที่จังหวัด บรรดาสมาชิกพรรคพวกและผู้สนับสนุนทั้งหลาย ก็กำลังดำเนินกิจกรรมเพื่อรักษาฐานเสียงในพื้นที่ด้วยเช่นกัน และทันทีที่ภารกิจที่ส่วนกลางสิ้นสุดลง การลงพื้นที่พบปะประชาชนตามสถานที่และงานบุญ งานประเพณีต่างๆ เป็นสิ่งที่นักการเมืองผู้หวังชัยชนะในการเลือกตั้งมีอาจขาดตกบกพร่องได้

ภาพต่างๆที่เกิดขึ้นในจังหวัดนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงหลายสิ่งหลายอย่างของการเมืองไทยที่ดำเนินมาต่อเนื่องยาวนาน ในแง่มุมที่อาจถูกมองข้ามไปในการศึกษากองเมืองระดับชาติ “การเมืองถิ่น” และ “นักการเมืองถิ่น” จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ทำการศึกษามีใช้น้อย เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ที่ยังขาดหาย และหากนำสิ่งที่ได้ค้นพบนี้มาพิจารณาอย่างลึกซึ้งก็น่าจะทำให้สามารถเข้าใจการเมืองไทยได้ชัดเจนขึ้นในมุมมองที่แตกต่างจากการมองแบบเดิมๆ

โครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองถิ่น : จังหวัดปัตตานี จึงดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูลของนักการเมือง-

เมืองจังหวัดปัตตานีนับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เพื่อให้ผู้สนใจได้มองเห็นความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้นในจังหวัดปัตตานีนับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันโดยผ่านตัวนักการเมือง ซึ่งเมื่อนำไปประมวลเข้ากับการศึกษาในจังหวัดอื่นๆ อาจจะช่วยทำให้เราสามารถทำความเข้าใจกับการเมืองไทยได้ดีขึ้น

การศึกษาเกี่ยวกับ “การเมืองถิ่น” และ “นักการเมืองถิ่น” ของจังหวัดปัตตานี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวในข้างต้น ดังนั้น หนังสือ “นักการเมืองถิ่นจังหวัดปัตตานี” นี้ จึงมุ่งเน้นทำการศึกษานักการเมืองที่เคยได้รับการเลือกตั้งในจังหวัดปัตตานี เพื่อให้ทราบถึงเครือข่ายและความสัมพันธ์ของนักการเมืองในจังหวัดปัตตานีว่าในแต่ละช่วงแต่ละยุคเป็นอย่างไร มีบทบาทและความสัมพันธ์ของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มพ่อค้า องค์กรประชาชนครอบครัว วงศาคณาญาติ ฯลฯ ที่มีส่วนในการสนับสนุนทางการเมืองในจังหวัดหรือไม่ อย่่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับนักการเมืองในจังหวัดเป็นอย่างไรและวิธีการหาเสียงในการเลือกตั้งของนักการเมืองในจังหวัดปัตตานีตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันนั้นมีรูปแบบและวิธีการอย่างไร ทั้งนี้ผู้แต่งจะทำการศึกษากการเมืองของนักการเมืองระดับชาติของจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกจนถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ที่ผ่านมาในจังหวัดที่ทำการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับเครือข่าย และความสัมพันธ์ของ

นักการเมือง บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการต่างๆ บทบาทและความสัมพันธ์ของพรรคการเมืองกับนักการเมืองภายในจังหวัด ตลอดจนรูปแบบ วิธีการ และกลวิธีต่างๆ ที่นักการเมืองใช้ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้แต่งได้อาศัยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์ตัวนักการเมืองเองและบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลโยงโยไปถึงนักการเมือง ในประเด็นที่ต้องการศึกษา รวมไปถึงการสังเกตการณ์ถึงพฤติกรรมทางการเมืองและประเด็นอื่นๆ ในพื้นที่

ส่วนในการนำเสนอ นั้น จะนำเสนอในรูปการพรรณาวิเคราะห์โดยชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวนักการเมืองในจังหวัดปัตตานีกับพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดตามกรอบแนวคิดในการศึกษาที่เชื่อมโยงบริบทเชิงโครงสร้าง (Structure) กับผู้กระทำ (Actor) ซึ่งเป็นตัวนักการเมือง ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 2 โดยการนำเสนอ นั้นจะแบ่งพัฒนาการทางการเมืองของจังหวัดปัตตานีออกเป็น 3 ยุคสมัยด้วยกัน คือ **ยุคแรก** การต่อสู้ช่วงชิงทางการเมืองระหว่างตระกูลอดีตเจ้าเมืองกับตระกูลนักการศาสนา (2476-2528) **ยุคที่สอง** กำเนิดกลุ่มการเมือง : กลไกของการสร้างอำนาจต่อรอง (2529-2547) และ**ยุคปัจจุบัน** วิฤติจังหวัดชายแดนภาคใต้กับการเกิดนักการเมืองหน้าใหม่ (2548-ปัจจุบัน) โดยใช้ยุคสมัยเป็นโครงเรื่องจากนั้นจึงจะอธิบายตัวนักการเมืองในประเด็นต่างๆ เนื่องจากกำเนิดและพัฒนาการของนักการเมือง ไม่อาจแยกออกจากบริบทเชิงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ

และสังคมได้ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ และการแบ่งยุคสมัยนั้นจะใช้ตัวบริบทเชิงโครงสร้างในด้านต่างๆ เป็นเกณฑ์การนำเสนอ จึงมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ: การศึกษา “การเมืองถิ่น” และ “นักการเมืองถิ่น” จังหวัดปัตตานี

บทนี้จะเกริ่นนำถึงความเป็นมาและสภาพของปัญหา โดยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ ขอบเขตของการศึกษาวิจัย วิธีการศึกษาและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิด ทฤษฎี ในการวิจัย

บทนี้ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการทบทวนวรรณกรรมเพื่อค้นหาว่าม้งานศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้มากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งพิจารณาค้นหาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิด ทฤษฎีในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 3 ยุคแรก: การต่อสู้ช่วงชิงทางการเมืองระหว่างตระกูลอดีตเจ้าเมืองกับตระกูลนักการศาสนา (2476-2528)

บทนี้จะเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงกำเนิดจังหวัดปัตตานี พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งส่งผลต่อทิศทางการเมืองของจังหวัดปัตตานี ใครเป็นกลุ่มชนชั้นนำและเข้ามามีอำนาจทางการเมือง ในบทนี้จะชี้ให้เห็นว่าในช่วงปี 2476-2528 ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้ถือว่าเป็นยุคแรกของการเมืองปัตตานีนั้นมีความชัดเจนว่าเป็นการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าเมืองในอดีต คือ ตระกูล

ของพระพิพิธภักดี (ตนกูมุกดา อับดุลบุตร) ซึ่งใช้นามสกุล พิพิธภักดี และอับดุลบุตรได้แก่ พระพิพิธภักดี นายบันเทิง อับดุลบุตร นายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี กับกลุ่มตระกูลนักการศาสนา คือ โต๊ะมีนา ซึ่งมีหะยีสุหลง โต๊ะมีนา นายอาหมิน โต๊ะมีนา และนายเด่น โต๊ะมีนา

บทที่ 4 ยุคที่สอง : กำเนิดกลุ่มการเมือง : กลไกของการสร้างอำนาจต่อรอง (2529-2547)

บทนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า การรวมกลุ่มทางการเมือง หรือที่เรียกว่ามุ้ง (Faction) มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับ พรรคการเมืองในเชิงของอำนาจต่อรองทางการเมือง พรรคการเมืองให้ความสนใจกับนักการเมืองในกลุ่มมากกว่าการ ดำรงอยู่เพียงลำพังที่ขาดอำนาจต่อรอง ในช่วงนี้จึงเกิดกลุ่ม การเมืองที่มีชื่อว่า วะตะห์ ซึ่งนำโดยนายเด่น โต๊ะมีนา จาก ความสำเร็จในทางการเมืองของกลุ่มวะตะห์ทั้งในเชิงการสร้าง อำนาจต่อรองกับพรรคการเมืองและในเชิงของคะแนนความ นิยมในพื้นที่ส่งผลทำให้พรรคประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็นคู่แข่ง สำคัญของกลุ่มวะตะห์หันมาจัดตั้งกลุ่มเช่นเดียวกันคือ กลุ่ม ญามาอะฮ์อูลามะฮ์ บัดตานีดารุสลาม ซึ่งไม่เป็นที่รู้จักใน วงการเมืองระดับชาติแต่เป็นที่มักคุ้นสำหรับการเมืองในพื้นที่

ในบทนี้ยังจะได้ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในทาง เศรษฐกิจ สังคม เช่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นผลทำให้การแข่งขันของ 2 ตระกูล ไม่เข้มข้นเหมือนใน อดีต มีตัวละครการเมืองใหม่เข้ามาแทนที่เพิ่มขึ้น ขณะ เดียวกัน ในหมู่ตระกูลเดียวกันยังแข่งขันกันเองจนถูกเรียก

ขานว่าเป็นศึกสายเลือดอีกด้วย คือ ระหว่างนายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร กับ นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี

บทที่ 5 ยุคปัจจุบัน : วิฤติจังหวัดชายแดนภาคใต้กับการเกิดนักรการเมืองหน้าใหม่ (2548-ปัจจุบัน)

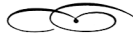
บทนี้จะกล่าวถึงการก่อตัวของนักรการเมืองหน้าใหม่ที่ชนะเลือกตั้งในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองในพื้นที่เมื่อเกิดกรณีวิฤติความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในขณะที่อดีตนักรการเมืองผู้มีชื่อเสียง มากบารมี และผูกขาดการเมืองปัตตานีมาหลายสมัยกลับพ่ายแพ้อย่างหมดรูป

บทที่ 6 บทสรุป; ภาพรวมของ “การเมืองถิ่น” และ “นักรการเมืองถิ่น” ปัตตานี

บทนี้จะสรุปถึงพัฒนาการของการเมืองและนักรการเมืองปัตตานีในอดีต และปัจจุบัน พร้อมทั้งประเมินและคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตโดยเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่กับการเมืองในระดับชาติว่า การเมืองและนักรการเมืองปัตตานีในอนาคตข้างหน้าจะมีโฉมหน้าอย่างไร และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการเมืองโดยภาพรวมในระดับชาติ หรือไม่ อย่างไร

ผู้แต่งมีความคิดว่าหนังสือเล่มนี้น่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านเป็นอย่างมาก ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงกลไกทางการเมืองในจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งได้ทราบว่าตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกเป็นต้นมามีนักรการเมืองคนใดในจังหวัดปัตตานีได้รับการเลือกตั้งบ้าง

และชัยชนะของนักการเมืองเหล่านี้มีสาเหตุและปัจจัยอะไร
สนับสนุน รวมทั้งทำให้ทราบถึงความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์
และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ เช่น ครอบครัว วงศาคณาญาติ ฯลฯ
ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นปัตตานี ความสำคัญของพรรคการเมือง
ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัด รวมไปถึง
รูปแบบ วิธีการ และกลวิธีต่างๆ ที่นักการเมืองใช้ในการเลือกตั้ง
นอกจากนั้นยังได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ “การเมืองถิ่น” และ
“นักการเมืองถิ่น” สำหรับเป็นองค์ความรู้ในการศึกษาวิจัย
เกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยต่อไป

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดและทฤษฎี

งานวิจัยว่าด้วยตัวนักการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดต่างๆ หรือที่งานวิจัยฉบับนี้เรียกว่า “นักการเมืองถิ่น” มีไม่มากนัก งานวิจัยประเภทนี้ส่วนใหญ่จะมุ่งไปยังนักการเมืองที่เป็นผู้นำประเทศหรือที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งหนังสือที่ไม่ใช่งานวิจัยโดยตรง แต่เป็นงานเขียนเชิงอัตชีวประวัติหรืองานเขียนโดยทั่วไปก็มักจะมุ่งไปยังตัวนักการเมืองที่ผู้คนส่วนใหญ่รู้จักในระดับประเทศ ระดับนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีทั้งเมื่อครั้งยังอยู่ในตำแหน่งทางการเมืองนั้น หรือพ้นจากตำแหน่งแล้ว ตัวอย่างของงานเขียนในลักษณะนี้ที่ปรากฏให้เห็นมีดังต่อไปนี้

ยศ สันตสมบัติ (2533) เรื่อง อำนาจ บุคลิกภาพและผู้นำการเมืองไทย งานชิ้นนี้ศึกษาวิจัยชีวประวัติของบุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับสูง มีอำนาจในการตัดสินใจ ควบคุม หรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ซึ่งมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้แก่ อดีตนายกรัฐมนตรี อดีตรองนายกรัฐมนตรี อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก รองผู้บัญชาการทหารบก รัฐมนตรี

สรวง วงศ์สุวรรณเลิศ (2545) เรื่อง พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ รัฐบุรุษคู่แผ่นดิน เป็นงานที่นำเสนออัตชีวประวัติของอดีตนายกรัฐมนตรีผู้ที่ได้รับการเคารพเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างสูงของคนไทยจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยนำเสนอชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งถึงการเข้ามามีอำนาจในทางการเมืองและการอำลาชีวิตทางการเมืองจนกลายเป็นรัฐบุรุษในปัจจุบัน

เสถียร จันทิมาธร (2532) ศึกษาชีวประวัติของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ผู้มีบุคลิกเฉพาะตัว โดยนำเสนอตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษ วัยเด็ก เรื่อยมาจนกระทั่งเข้ามามีอำนาจทางการเมืองไม่แตกต่างจากงานเขียนของสรวง

ประสาร มฤคพิทักษ์และคณะ (2542) ศึกษาชีวิต ความคิด และการทำงานของอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรีสองสมัย ซึ่งถือเป็นผู้นำทางการเมืองอีกคนหนึ่งที่ได้รับการยอมรับเป็นแบบอย่างและเป็นผู้นำในอุดมคติของคนไทยเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษา

เริงศักดิ์ กำธร (2535) ศึกษาชีวประวัติของชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีผู้ที่มีรากเหง้าจากเด็กบ้านนอก บิดาเป็นครู มารดาเป็นแม่ค้าขายพุงปลาในตลาด แต่สามารถถีบตัวเองจนก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศได้ตามคำกล่าวที่เริงศักดิ์ไปรอยไว้ที่หน้าปกหนังสือว่า “คนเราเลือกเกิดไม่ได้แต่ก็มีสิทธิ์ที่จะเลือกดำเนินชีวิตได้”

สัญญาลักษณ์ เทียมถนอม (2547) เป็นผู้เรียบเรียงชีวิตการทำงานในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของบรรหาร ศิลปอาชา มีวิธีการนำเสนอด้วยการให้นายกรัฐมนตรีผู้นี้เป็นผู้เล่าเหตุการณ์

ต่างๆ ที่สำคัญๆ ในยุคสมัยที่ตัวเขาเป็นผู้บริหารประเทศ

อภิวัฒน์ วรรณกร (2540) ไม่แตกต่างจากคนอื่นๆ ที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว เขาได้ศึกษาชีวประวัติของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ อดีตผู้บัญชาการทหารบกผู้ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งสำคัญในกองทัพเพื่อมาจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่คือ พรรคความหวังใหม่ จนในที่สุดประสบความสำเร็จทางการเมืองสูงสุดในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ปรากฏการณ์ทางวิชาการที่เกิดขึ้นเช่นนี้ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่า วงวิชาการไทยยังคงให้ความสนใจต่อความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างจังหวัดหรือนอกกรุงเทพมหานครไม่มากนัก ทั้งๆ ที่ความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างจังหวัดส่งผลหรือก่อผลกระทบที่สำคัญต่อการเมืองไทยนับตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน อย่างที่เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ชี้ให้เห็นในงานเขียนที่โด่งดัง เรื่องสองนคราประชาธิปไตย : แนวทางปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ เพื่อประชาธิปไตย (2538) ว่า การเมืองในชนบทส่งผลกระทบต่อทิศทางและความอยู่รอดของการเมืองระดับชาติที่ผู้คนกำลังจับตามองและเห็นถึงความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาผ่านทางสื่อมวลชน

อย่างไรก็ตาม ในบรรดางานเขียนหรืองานวิจัยที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกเหนือจากงานของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ที่กล่าวถึงมาแล้วนั้น ยังมีงานวิจัยอยู่หลายชิ้นที่แสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่ต่างจังหวัด ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมทางการเมืองของ “นักการเมืองถิ่น”

สมบัติ จันทรวงศ์ (2530) ได้ศึกษา การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2529 ซึ่งพยายามให้พื้นที่ครอบคลุมทั่วทุกภาคของประเทศ โดยมุ่งศึกษาการเลือกตั้งจากแง่มุมของตัวนักการเมืองหรือตัวผู้สมัคร หลังจากที่ก่อนหน้านี้งานศึกษาวิจัยมักจำกัดอยู่เฉพาะการสำรวจทัศนคติของประชาชนในระยะสั้นเพื่อผลทางการพยากรณ์ผลการเลือกตั้ง หรือพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของประชาชน

ผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ทำให้ได้เห็นถึงความเคลื่อนไหวทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองในพื้นที่ถึงกระบวนการในการผลักดันตนเองให้ประสบความสำเร็จในทางการเมือง สำหรับในช่วงฤดูเลือกตั้งนั้น ความสำเร็จมาจากงานวางแผนการหาเสียงที่รัดกุม ทั้งด้านกลวิธีการหาเสียงที่มีประสิทธิภาพ คะแนนจัดตั้งที่เหนียวแน่น ระบบหัวคะแนนที่สามารถยึดกุมคะแนนเสียงคนในพื้นที่ได้อย่างดี ตลอดจนทุนทรัพย์ที่มากพอสำหรับการบริหารงานวางแผนการหาเสียง

ความสำเร็จในทางการเมืองนั้น ไม่ใช่เฉพาะการวางแผนการหาเสียงที่มีประสิทธิภาพในช่วงฤดูเลือกตั้งเท่านั้น แต่มีเหตุปัจจัยสนับสนุนที่เกิดขึ้นก่อนหน้าที่พวกเขาเหล่านั้นจะอาสาเสนอตัวให้ประชาชนเลือกในเวทีการเลือกตั้งอีกด้วย เช่น ความเป็นคนที่มีชาติตระกูลที่เป็นที่นับหน้าถือตาหรือเคารพยำเกรงของผู้คนในจังหวัด เป็นลูกหลานของคนเก่าแก่ที่มีคุณูปการต่อความเจริญก้าวหน้าของพื้นที่ หรือเป็นอดีตข้าราชการระดับสูงที่มีชื่อเสียงในระดับชาติ ตลอดจนจนถึงการให้ความช่วยเหลือแก่พื้นที่ในด้านต่างๆ ทั้งการสร้าง

สาธารณูปโภคพื้นฐาน จนถึงการศึกษาช่วยเหลือเป็นรายบุคคลในยามที่ประชาชนในพื้นที่เกิดความเดือดร้อน เช่น ต้องคดี ฝากลูกเข้าโรงเรียน ฝากเข้าทำงาน เป็นต้น

พิชัย เก้าสำราญ สมเจตน์ นาคเสวีและวรวิทย์ บารู (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเลือกตั้งของปัตตานี ปี 2529 : ศึกษากรณีกระบวนการหาเสียงเลือกตั้งและระบบห้วคะแนน โดยมุ่งศึกษาการเมืองไทยจากแง่มุมของกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเช่นเดียวกับงานของสมบัติ จันทรวงศ์ และพิจารณาถึงบริบทเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดปัตตานีในช่วงเวลานั้นว่าส่งผลกระทบต่อแนวทางการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างไร

ผลการศึกษาพบว่า คุณสมบัติส่วนตัวในด้านชาติตระกูลฐานะ เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับประชาชนและห้วคะแนนระบบราชการและข้าราชการ ตลอดจนजनกำหนด ผู้ใหญ่บ้านช่วยหนุนหลัง เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้นักการเมืองในจังหวัดปัตตานีประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง ขณะที่ปัจจัยเรื่องพรรคการเมืองไม่ว่าจะเป็นนโยบายหรือความมีชื่อเสียงของพรรคมีผลต่อความสนใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและความสำเร็จในการเลือกตั้งน้อยมาก

หลังจากการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2529 แล้ว ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 สมบัติ จันทรวงศ์ (2536) ได้ศึกษาการเลือกตั้งจากแง่มุมของตัวนักการเมืองหรือตัวผู้สมัครอีกครั้งเช่นเดียวกับการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2529 เพื่อค้นหาพฤติกรรม

เบี่ยงเบนในการหาเสียงเลือกตั้ง เช่น การซื้อเสียงทั้งโดยตรงและโดยอ้อม การใช้อิทธิพลข่มขู่ การทุจริตเลือกตั้งโดยร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

ผลการศึกษาพบว่า นักการเมืองใช้กลยุทธ์หรือวิธีการที่หลากหลายในการเอาชนะคู่ต่อสู้ทางการเมือง นอกเหนือจากปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้สมัครแล้ว เช่น ชื่อเสียง บุคลิกส่วนตัว ระบบหวัะแ่นหรือการจัดองค์กร การหาเสียงที่ดี นอกจากนั้น บริบทเชิงโครงสร้างหรือสภาพเศรษฐกิจ สังคมในจังหวัดกลายเป็นเงื่อนไขที่เข้ามากำหนดว่าบุคคลประเภทใด ชนชั้นใด มีภูมิหลังทางสังคม มีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไรจึงจะมีโอกาสกลายเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งและประสบความสำเร็จทางการเมืองในที่สุด เช่น ในพื้นที่ใดถ้ารายได้สำคัญของจังหวัดได้แก่ การทำป่าไม้ เหมืองแร่หรือยาสูบก็เป็นไปได้มากกว่านายทุนป่าไม้ เหมืองแร่หรือยาสูบจะมีโอกาสเป็นส.ส. มากกว่าผู้สมัครประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าธุรกิจสำคัญๆ ของจังหวัดเป็นไปในลักษณะที่ลักษณะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของประชาชนต้องพึ่งพินายทุนในด้านนั้นๆ ก็จะทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งสูง เช่น นายทุนธุรกิจโรงสี นายทุนธุรกิจยาสูบ เป็นต้น (สมบัติ จันทรวงศ์ 2536: 27)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองเพื่อค้นคว้าหาคำตอบว่า บุคคลที่จะก้าวขึ้นมาอาสาเป็นตัวแทนทางการเมืองของประชาชนและบรรลุผลสำเร็จได้รับการเลือกตั้งนั้น นอกเหนือ

จากปัจจัยเฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นชื่อเสียง ชาติตระกูล ฐานะ เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่กว้างขวางแล้ว สิ่งที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ก็คือ บริบทเชิงโครงสร้างหรือสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในช่วงเวลานั้น ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่กำหนดว่าบุคคลประเภทใด ชนชั้นใด ลักษณะอย่างไรมีโอกาสที่จะก้าวขึ้นมาเป็นนักการเมืองและประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาจากการประมวลสิ่งที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม เข้ากับทฤษฎีทางสังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องดังที่ได้ขยายความไว้ในช่วงต่อไป

กรอบแนวคิดในการศึกษา

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบริบทเชิงโครงสร้างกับผู้กระทำ (Structure and Actor Relations) เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการศึกษา ทั้งนี้การพิจารณาบริบทเชิงโครงสร้างก็คือการศึกษาแบบฉบับของความสัมพันธ์ทางสังคม (Patterns of Social Relations) หรือรูปแบบของการกระทำต่อกันในทางสังคม (Social Interactions) ซึ่งดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องยาวนานและสามารถสืบทอดรูปแบบความสัมพันธ์ต่อไปได้เรื่อยๆ แต่ก็สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกัน (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2539: 18) ในแง่นี้โครงสร้างจึงทำหน้าที่ในการกำหนดขอบเขตความเป็นไปได้ในการกระทำต่อผู้กระทำ (Actor) หรือกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมว่าสิ่งใดกระทำได้

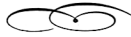
สิ่งใดไม่สามารถกระทำได้หรือกระทำแล้วยากที่จะบรรลุผลสำเร็จ โครงสร้างจึงเป็นได้ทั้งกรอบจำกัด (Constraint) และ โอกาส (Opportunity) ในการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมของคนในสังคม (Hay, 1995: 200)

นักการเมืองก็เช่นเดียวกัน การก่อตัวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองที่แสดงออกมานั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบริบทเชิงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ที่พวกเขาดำรงอยู่ เช่น สังคมนั้นมีค่านิยมทางการเมืองอย่างไร ให้คุณค่าแก่บุคคลประเภทใดหรือบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมอย่างไร เศรษฐกิจในพื้นที่เป็นอย่างไร ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนมากน้อยเพียงใด

บริบทเชิงโครงสร้างเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่เข้ามา กำหนดว่า บุคคลใดจะสามารถถีบตัวเองขึ้นมาเป็นนักการเมืองได้หรือไม่ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่างๆ ทางการเมือง เช่น กลยุทธ์หรือวิธีการหาเสียง การแสดงบทบาททางการเมือง เป็นต้น

ดังนั้น กรอบการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ จึงเป็นการศึกษาตัวนักการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองโดยพิจารณาเชื่อมโยงสัมพันธ์กับบริบทเชิงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ที่ห้อมล้อมตัวนักการเมืองเหล่านั้น ซึ่งก็หมายความว่า เมื่อบริบทเชิงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลง หากนักการเมืองไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น นักการเมืองที่เคยครองอำนาจมาอย่างยาวนานก็อาจจะประสบความพ่ายแพ้

ทางการเมืองในช่วงเวลาต่อมาได้ หรือหากไม่มีคุณสมบัติ
คุณลักษณะหรือไม่สามารถแสดงออกถึงพฤติกรรมทาง
การเมืองที่สอดคล้องกับบริบทเชิงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ
และสังคมได้ก็จะไม่ประสบความสำเร็จทางการเมืองนับตั้งแต่
เริ่มต้นเลยก็ว่าได้

ยุคแรก: การต่อสู้ช่วงชิงทางการเมือง
ระหว่างตระกูลอดีตเจ้าเมือง
กับตระกูลนักการศาสนา
(2476-2528)

บทนี้จะเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมเพื่อทำความเข้าใจถึงเงื่อนไขที่ส่งผลต่อโอกาสในทางการเมืองของบุคคลบางกลุ่มที่มีเหนือบุคคลกลุ่มอื่นๆ หลังจากนั้นจึงจะกล่าวถึงรายละเอียดของการต่อสู้ช่วงชิงทางการเมืองระหว่างตระกูลอดีตเจ้าเมืองกับตระกูลนักการศาสนาและเครือข่าย

ปัตตานีก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ประวัติศาสตร์ของปัตตานีหากย้อนกลับไปไกลคงไม่สามารถอธิบายให้รวบรัดเพียงพอกับเนื้อที่ที่กำหนดไว้ อีกทั้งยังไม่ใช่จุดมุ่งหมายของงานวิจัยนี้ จึงขอตัดตอน รวบรวมกล่าวถึงในช่วงเวลายุครัตนโกสินทร์ตอนต้นเพียงเล็กน้อยเพื่อที่จะสามารถเชื่อมโยงกับพัฒนาการในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้

ในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หัวเมืองปัตตานีถูกแบ่ง

ขอย่อยออกเป็น 7 หัวเมืองคือ เมืองปัตตานี เมืองสายบุรี (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี) เมืองหนองจิก (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี) เมืองยะลา (ปัจจุบันเป็นจังหวัดยะลา) เมืองยะหริ่ง (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี) เมืองระแงะ (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนราธิวาส) และเมืองรามันห์ (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดยะลา) เจ้าเมืองของแต่ละเมืองมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยา ได้รับการแต่งตั้งโดยตรงจากกรุงเทพมหานคร แต่ละเมืองขึ้นตรงต่อเมืองสงขลา แต่บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งยังคงเป็นผู้สืบเชื้อสายจากเจ้าเมืองเดิม ภายใต้นโยบายที่เรียกว่า นโยบายแบ่งแยกและปกครอง เพื่อแก้ปัญหาการก่อกบฏหลายครั้งของเจ้าเมืองปัตตานีนับตั้งแต่ พ.ศ. 2332 เป็นต้นมา ผลของนโยบายแบ่งแยกและปกครองทำให้หัวเมืองเหล่านี้อ่อนแอลง ต้องพึ่งพาอาศัยกรุงเทพมหานครมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อมาถึงยุคสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเผชิญกับปัญหาการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตกอย่างอังกฤษและฝรั่งเศส มีผลทำให้พระองค์ต้องปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินเสียใหม่เพื่อกระชับอำนาจและรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้กับราชอาณาจักรสยาม เป็นผลทำให้มีการจัดการปกครองหัวเมืองเสียใหม่เป็นระบบเทศาภิบาล โดยให้หัวเมืองทั้ง 7 อยู่ในความรับผิดชอบของมณฑลนครศรีธรรมราช และส่งข้าราชการจากส่วนกลาง ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม

และประเพณี เข้าไปบริหารงานราชการต่างๆ ในพื้นที่ ทำให้ผู้นำหัวเมืองทั้ง 7 เกิดความไม่พอใจ กระด้างกระเดื่องและก่อกบฏในที่สุด

ในปี พ.ศ. 2449 รัฐบาลได้ยุบบริเวณ 7 หัวเมืองให้เหลือเพียง 3 เมือง คือ ปัตตานี ยะลา และบางนรา แล้วรวมกันเป็นมณฑลปัตตานี ต่อมาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 ระบบเทศาภิบาลถูกยกเลิก หัวเมืองดังกล่าวจึงกลายเป็นจังหวัดอย่างที่เรารู้จักในปัจจุบันนี้ (ปิยนารถ บุนนาค, 2546: 86-94, รัตติยา สาและ, 2548: 248-255)

ด้วยบริบททางประวัติศาสตร์มีลักษณะเช่นที่กล่าวมานี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าบุคคลผู้สืบเชื้อสายจากตระกูลเจ้าเมืองจึงมีโอกาสทางการเมืองมากกว่ากลุ่มคนอื่นๆ โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับสามัญชนคนทั่วไปเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 และมีการเลือกตั้งตัวแทนขึ้นมาทำหน้าที่เป็นปากเสียงให้กับคนในพื้นที่

ปัตตานีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2476-2529

นอกเหนือจากบุคคลในตระกูลเจ้าเมืองเดิมยังคงเป็นกลุ่มชนชั้นนำในสังคมการเมืองปัตตานี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2475 แล้ว บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่จัดได้ว่าเป็นกลุ่มชนชั้นนำในสังคมการเมืองก็คือ นักการศาสนา เนื่องจากมีบทบาทในสังคมเป็นอย่างสูงในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ

ของผู้คนในสังคม การเป็นผู้นำในทางจิตวิญญาณสำหรับสังคมมุสลิม ซึ่งศาสนาอิสลามครอบคลุมมิติในชีวิตทุกด้าน รวมถึงด้านการเมือง ไม่มีการแยกศาสนากับการเมืองออกจากกันเหมือนอย่างที่ยังคงแยกศาสนจักรกับอาณาจักรออกจากกัน บทบาทของผู้นำทางศาสนาในสังคมมุสลิมจึงมีสูงยิ่ง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์บ่งชี้ให้เห็นว่าในสังคมปัตตานีในยุคที่ยังเป็น “อาณาจักรมลายูปัตตานี” นั้น ชื่อเสียงและบทบาทของนักการศาสนาหรือที่เรียกขานเป็นภาษาอาหรับว่า “อูลามะฮ์” โด่งดังจรจรายไกลไปจนถึงตะวันออกกลาง โลกมุสลิมเห็นพ้องต้องกันว่า ปัตตานีเปรียบเสมือน “ระเบียงของมักกะฮ์” เพราะมีนักการศาสนาที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมากทั้งในด้านการเผยแพร่ศาสนาและการผลิตตำราทางศาสนาที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ (พิริยศ ราชิมมูลา 2541: 7-12)

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2475 นักการศาสนาก็ยังคงมีบทบาทในสังคมมุสลิมปัตตานีไม่แตกต่างจากในอดีต โดยเฉพาะเมื่อถึงยุคการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีนโยบายชาตินิยมและรัฐนิยม นโยบายนี้ส่งผลกระทบที่สำคัญต่อความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีของผู้คนในสังคมปัตตานี เนื่องจากรัฐบาลต้องการปลูกฝังจิตสำนึก “ความเป็นไทย” ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยแก่ผู้คนทุกหมู่เหล่า แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ความเป็นไทยที่รัฐบาลพยายามรณรงค์นั้นอยู่บนพื้นฐานความเชื่อของหลักการพุทธศาสนามีผลทำให้คนในพื้นที่ไม่สามารถประพฤติปฏิบัติได้ และนำมาซึ่งความขัดแย้งรุนแรงอยู่บ่อยครั้ง (สุรินทร์ พิศสุวรรณ 2527 : ปิยนาท บุนนาค 2546)

หนึ่งในนักการศาสนาที่มีบทบาทในสังคมปัตตานีก็คือ หะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ หรือหะยีสุหลง โต๊ะมีนา บิดาของ นายเด่น โต๊ะมีนา นักการเมืองคนสำคัญของปัตตานี

หะยีสุหลง เดินทางไปศึกษาเล่าเรียนวิชาการทางด้านศาสนาที่เมืองมักกะฮ์ (หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในภาษาไทยว่า เมกกะ) ประเทศซาอุดีอาระเบีย สถานที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของชาวมุสลิม หลังจากสำเร็จเรียนจนมีความรู้แตกฉานก็ผันตัวเองมาเป็นครูผู้สอนที่เมืองมักกะฮ์ จนมีชื่อเสียงโด่งดัง มีลูกศิษย์เป็นจำนวนมากจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก หลังจากที่หะยีสุหลงใช้เวลาศึกษาเล่าเรียนและใช้ชีวิตเป็นครูผู้สอนอยู่ต่างแดนเป็นเวลานานถึง 20 ปี ก็ได้เดินทางกลับแผ่นดินเกิดที่จังหวัดปัตตานีในปี พ.ศ. 2470 เพื่อพักผ่อน เขาเห็นว่าสังคมของปัตตานีในช่วงเวลานั้นอยู่ในสภาพที่ย่ำแย่ ศีลธรรมหย่อนยาน ผู้คนหลงใหลมกมายกับไสยศาสตร์และสิ่งลึกลับอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งขัดแย้งกับหลักการของศาสนาอิสลามที่ให้นับถือและยึดมั่นในพระองค์อัลเลาะห์ ชูบฮานะฮฺวาตะอาลาเพียงผู้เดียวเท่านั้น แม้ว่าในช่วงเวลานั้นปัตตานีมีนักการศาสนาและโรงเรียนสอนอยู่หลายแห่ง แต่ในความรู้สึกของหะยีสุหลงก็เห็นว่ายังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ดีขึ้นได้

หะยีสุหลงจึงตัดสินใจเริ่มต้นชีวิตการเป็นโต๊ะครูที่ปัตตานีแผ่นดินเกิด เพื่อสอนหลักการศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง ลบล้างความเชื่อผิดๆ ที่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม โดยเริ่มต้นด้วยการเดินทางไปบรรยายในที่ต่างๆ ทั่วมณฑลปัตตานี จนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนเป็นจำนวนมาก แม้ว่า

ยังไม่ได้เปิดโรงเรียนปอเนาะสอนเหมือนกับโต๊ะครูรายอื่นๆ ก็ตาม

หะยีสุหลงได้เริ่มต้นชีวิตของการเป็นโต๊ะครูอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เมื่อรัฐบาลใหม่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ได้ให้ความช่วยเหลือสมทบงบประมาณในการสร้างโรงเรียนปอเนาะที่หะยีสุหลงได้ริเริ่มก่อสร้างด้วยการร่วมกันกับชาวบ้านทั้งในด้านเงินทุนและแรงงาน หวังจะให้เป็นที่สมบัติของส่วนรวมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472

โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามของหะยีสุหลงได้รับความนิยมนแพร่หลาย มีประชาชนมาสมัครเรียนเป็นจำนวนมาก นอกจากจะเป็นสถานที่เรียนแล้ว ยังเป็นสถานที่สำหรับละหมาดหรือการปฏิบัติศาสนกิจของชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงเป็นจำนวนมากอีกด้วย ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านให้ความเลื่อมใสศรัทธาต่อหะยีสุหลงอย่างสูงยิ่ง (เฉลิมเกียรติ ชุนทองเพชร 2548: 13-22)

ความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของผู้คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผลทำให้บรรดาผู้นำศาสนาในพื้นที่เลือกหะยีสุหลงให้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ในปี พ.ศ. 2488 ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านให้ความเชื่อถือศรัทธาในตัวเขามากกว่าผู้นำทางศาสนารายอื่นๆ ทั้งนี้หน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดก็คือการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องศาสนาต่อคณะกรรมการจังหวัด ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการปกครอง การเป็นประธาน

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดถือว่ามื่ออิทธิพลและอำนาจสูงสุดในทางศาสนาในจังหวัดเพราะมีอำนาจควบคุมอิหม่าม ซึ่งเป็นผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจประจำสุเหร่าหรือมัสยิดต่างๆ ทั่วทั้งจังหวัด (เฉลิมเกียรติ ชุนทองเพชร 2548: 65)

หะยีสุหลงไม่เพียงมีบทบาทในด้านการเผยแพรศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองให้กับประชาชนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วยเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศ ภายใต้นโยบายรัฐนิยมและชาตินิยม ที่ส่งผลกระทบต่อจิตวิญญาณของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ (เด่น โต๊ะมีนา 2547: 48-49)

ปิยนาด บุนนาค (2546: 101-105) เห็นว่า นโยบายรัฐนิยม ซึ่งประกาศใช้ทั้งหมด 12 ฉบับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482-2485 นั้น มี 3 ฉบับที่ส่งผลกระทบต่อชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างชัดเจนก็คือ

1. รัฐนิยมฉบับที่ 3 เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย ซึ่งกำหนดให้เลิกการเรียกชาวไทยโดยใช้ชื่อที่ไม่ต้องตามเชื้อชาติและความนิยมของผู้ถูกเรียก แต่ให้ใช้คำว่า ไทย แก่ชาวไทยทั้งหมดโดยไม่แบ่งแยก โดยรัฐบาลมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของประเทศและความกลมเกลียวสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ

2. รัฐนิยมฉบับที่ 9 เรื่องภาษาและหนังสือกับหน้าที่พลเมืองดี ซึ่งกำหนดให้ชนชาติไทยถือเป็นพลเมืองดีที่จะต้องศึกษาให้รู้หนังสือไทยอันเป็นภาษาของชาติอย่างน้อยต้องให้อ่านออกเขียนได้ และถือเป็นหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือ

สนับสนุนแนะนำชักจูงให้พลเมืองที่ยังไม่รู้ภาษาไทยหรือยังไม่รู้หนังสือไทยให้ได้รู้ภาษาไทยหรือหนังสือไทยจนอ่านออกเขียนได้ เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกและความแตกต่างของท้องถิ่นกำเนิด

3. รัฐนิยมฉบับที่ 10 เรื่องเครื่องแต่งกายของประชาชนชาวไทยกำหนดให้คนไทยต้องแต่งกายตามที่รัฐบาลกำหนดไว้ว่าเป็นสุภาพชน เช่น ผู้ชายสวมหมวกใส่เสื้อชั้นนอกคอเปิดหรือปิด สวมกางเกงขายาวแบบสากล สวมรองเท้าหุ้มส้นหรือหุ้มข้อและถุงเท้า ส่วนผู้หญิงก็ต้องสวมหมวก ใส่เสื้อนอกคลุมไหล่ สวมผ้าถุง ใส่รองเท้าหุ้มส้นและถุงเท้า

ผลของนโยบายรัฐนิยมทำให้หะยีสุหลง ลูกขึ้นมาเรียกร้องความต้องการจากรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีทั้งหมด 7 ข้อด้วยกัน (เด่น โต๊ะมีนา 2547: 49-50)

1. ขอให้ปกครอง 4 จังหวัดนี้เป็นแคว้นหนึ่ง โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งอย่างสูงให้มีอำนาจในการศาสนาอิสลาม มีอำนาจแต่งตั้งและปลดข้าราชการออกได้ ผู้ดำรงตำแหน่งนี้ต้องเป็นมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้

2. การศึกษาในชั้นประถมให้มีการศึกษาภาษามลายู

3. ภาษาที่เก็บได้ให้ใช้ภายใน 4 จังหวัดนี้เท่านั้น

4. ในจำนวนข้าราชการทั้งหมดขอให้มีข้าราชการมลายูมุสลิมร้อยละ 80

5. ขอให้ใช้ภาษามลายูร่วมกับภาษาไทยเป็นภาษาราชการ

6. ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีสิทธิออก

ระเทียบเกี่ยวกับการปฏิบัติการศึกษาอิสลามโดยความเห็นชอบของผู้มีอำนาจสูงสุด

7. ให้ศาลรับพิจารณาตามกฎหมายอิสลามแยกจากศาลจังหวัด มีกฏีหรือคะโต๊ะยุติธรรมและมีเสรีภาพในการพิจารณาชี้ขาด

ปรากฏว่าคำขอทั้ง 7 ได้รับการปฏิเสธจากรัฐบาล และหะยีสุหลงถูกจับตัดสินจำคุกเป็นเวลา 3 ปี ในข้อหาหมิ่นประมาทรัฐบาล เนื่องจากเป็นผู้ล่ำรายชื่อจากประชาชนแจ้งข้อหาว่ารัฐบาลกดขี่ข่มเหงประชาชน ส่วนข้อหากบฏแบ่งแยกดินแดนไม่มีความผิด หลังออกจากคุกหะยีสุหลงยังคงถูกจับตามองจากเจ้าหน้าที่รัฐบาล และในท้ายที่สุดหะยีสุหลงก็เสียชีวิตหลังจากกลับจากการถูกสอบปากคำจากตำรวจสันติบาลที่จังหวัดสงขลา

จากบทบาทอันโดดเด่นของหะยีสุหลงในฐานะผู้นำในการต่อสู้ทางจิตวิญญาณของผู้คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้กลายเป็นแรงผลักดันที่สำคัญทำให้บุตรชายคือ นายเด่น โต๊ะมีนา กลายเป็นนักการเมืองคนสำคัญของจังหวัดปัตตานีและครองตำแหน่งตัวแทนประชาชนมานานหลายสมัยต่อจากพี่ชายคือ หะยีอาหมีน หรือนายอาหมีน โต๊ะมีนา ซึ่งหลบหนีคดีการเมืองไปอยู่ที่ประเทศมาเลเซีย

ส่วนการขับเคลื่อนทางการเมืองระหว่างตระกูลอดีตเจ้าเมืองกับตระกูลนักการศึกษา ซึ่งสืบทอดมาถึงยุครุ่นลูกหลานอาจเป็นไปได้ว่า มีจุดเริ่มต้นจากความขัดแย้ง

ระหว่างพระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ เจ้าเมืองยะหริ่งคนสุดท้าย กับหะยีสุหลงก็เป็นได้ เหตุเกิดเมื่อครั้งที่หะยีสุหลงต้องการสร้างโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ด้วยความต้องการที่จะให้โรงเรียนเป็นสมบัติของส่วนรวม ไม่ใช่ของตนเองแม้เป็นผู้ริเริ่มก็ตาม จึงต้องอาศัยเงินบริจาคจากประชาชนทั้งหลาย แต่ด้วยเหตุที่ในขณะนั้นเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงจึงได้เงินบริจาคเพียงเล็กน้อย เจ้าเมืองยะหริ่งจึงรับปากจะช่วยเหลือเงินในการก่อสร้างครึ่งหนึ่ง แต่มีข้อแม้ว่าชื่อโรงเรียนต้องเป็นชื่อของเจ้าเมืองยะหริ่ง ซึ่งหะยีสุหลงก็ไม่ขัดข้อง เมื่อโรงเรียนใกล้เสร็จหะยีสุหลงได้สั่งให้ช่างทำชื่อโรงเรียนตามที่ได้รับปากไว้ แต่เหตุการณ์กลับตาลปัตร เมื่อพระพิพิธภักดี นายอำเภอมายอ ซึ่งเป็นบุตรชายของพระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ ฟ้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัดว่าหะยีสุหลงนำชื่อบิดาไปเป็นชื่อโรงเรียนโดยพลการ จนในที่สุดหะยีสุหลงต้องปลดป้ายออก และไม่ได้รับเงินส่วนที่เหลืออีกครึ่งหนึ่งเป็นผลทำให้การก่อสร้างหยุดชะงัก นายเด่น โต๊ะมีนา กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า เป็นผลทำให้หะยีสุหลงมีความขัดแย้งกับกลุ่มพระยาเมืองยะหริ่งและไม่สามารถคืนดีกันได้อีกต่อไป (เฉลิมเกียรติ ชุนทองเพชร 2548: 18-19)

นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมา ขอขยายความด้วยการชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมของจังหวัดปัตตานี ซึ่งเชื่อมโยงกับโอกาสในทางการเมืองของคนบางกลุ่มเหนือคนกลุ่มอื่นๆเพิ่มเติมโดยพิชัย แก้วสำราญ สมเจตน์ นาคเสวีและวรวิทย์ บารู (2531: 11-14) กล่าวว่าโครงสร้างทางสังคมของปัตตานีสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. กลุ่มอดีตเจ้าเมืองและขุนนางเก่าของปัตตานี

แม้ว่ากลุ่มนี้จะมีจำนวนไม่มากนัก แต่เนื่องจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดนี้ ทำให้เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจ อิทธิพลทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจที่สำคัญ สมาชิกของกลุ่มนี้ได้เข้าร่วมทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่น พระพิพิธภักดี บุตรของพระยาพิพิธเสนา-มาตยาธิบดีศรีสุรสงคราม อดีตเจ้าเมืองเก่ายะหริ่งเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัย นายบันเทิง อับดุลบุตร น้องชายของพระพิพิธภักดี นายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร บุตรของนายบันเทิง อับดุลบุตร นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี บุตรของพระพิพิธภักดีและเป็นหลานของพระยาพิพิธเสนามาตยาธิบดี ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัยเช่นเดียวกัน

2. กลุ่มผู้นำศาสนาอิสลามหรือนักการศาสนา

กลุ่มนี้เป็นบุคคลผู้ใกล้ชิดกับประชาชนและได้รับการเคารพนับถือจากประชาชนส่วนใหญ่ในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตเพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ทางศาสนา ผู้นำทางศาสนาที่กระจายอยู่ในทุกส่วนของโครงสร้างสังคมมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ไปจนถึงระดับหมู่บ้าน ในโรงเรียนสอนศาสนาตั้งแต่ระดับเด็กเล็กที่เรียกว่า โรงเรียนตาดิกา ไปจนถึงระดับเด็กโต ตลอดจนถึงการเรียนการสอนตามอัยยาศ์ที่ให้แก่วัยผู้ใหญ่โดยใช้สถานที่ที่เป็นบ้านของผู้นำศาสนาหรือมัสยิดตามแต่จะสะดวก ผู้นำศาสนาเหล่านี้มีหน้าที่สำคัญในการสอนหลักการศาสนา และให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ แก่ชาวมุสลิมเพื่อการดำรงชีวิตที่

ถูกต้องตามหลักการศาสนา รวมถึงการทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนในชุมชน

3. กลุ่มพ่อค้าคนจีน

กลุ่มนี้เป็นผู้กุมอำนาจและกลไกทางเศรษฐกิจของปัตตานี กลุ่มคนเหล่านี้เป็นเจ้าของ บริษัท ห้างร้าน เช่น บริษัทพินานพาณิชย์ จำกัด มีความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับนายเด่น โต๊ะมีนา เช่น สัมปทานเดินรถยนต์โดยสาร กล่าวคือ สายปัตตานี ยะรัง ยะลา ผู้รับสัมปทานคือ บริษัทพินานพาณิชย์ ส่วนสายปัตตานี โคกโพธิ์ ยะลาและปัตตานี นราธิวาส ผู้รับสัมปทานคือ บริษัทปัตตานีขนส่ง จำกัด ของนายเด่น โต๊ะมีนา

กลุ่มบริษัทปัตตานีเจริญเทรดดิ้ง นำโดยนายเจริญ สุวรรณมงคล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพรรคประชาธิปัตย์ เป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฮิซุซุ ในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และยังเป็นเจ้าของโรงแรมซีเอส ปัตตานี ปัจจุบันบุตรชายคือนายอนุศาสน์ สุวรรณมงคล ได้เป็นสมาชิกวุฒิสภาของจังหวัดปัตตานี

นอกจากนั้น กลุ่มพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้มักจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับข้าราชการระดับสูงในจังหวัด และบางส่วนอาจเข้าร่วมการเมืองในระดับท้องถิ่นโดยการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาจังหวัดและสภาเทศบาล เช่น นางสาวสายไหม โกวิทยา มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับนายเด่น โต๊ะมีนา นายพิทักษ์ ก่อเกียรติพิทักษ์ นายกเทศมนตรีและประธานหอการค้าจังหวัดปัตตานี มีความสัมพันธ์แนบแน่น

กับนายมุข สุลโฆมาน หนึ่งในแกนนำกลุ่มวะตะห์ เป็นต้น

การเข้าร่วมทางการเมืองของพ่อค้านักธุรกิจเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจ ทั้งในด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการในเรื่องที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง การจัดซื้อจัดจ้าง ตลอดจนเพื่อการคุ้มครองปกป้องธุรกิจจากฝ่ายตรงข้ามหรือคู่แข่งทางธุรกิจ ขณะเดียวกันบางส่วนก็หวังจะไต่เต้าเพื่อเข้าสู่การเมืองในระดับชาติ

4. กลุ่มข้าราชการ

กลุ่มข้าราชการที่มีอำนาจอิทธิพลมากที่สุดก็คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่เป็นตัวกลางหรือตัวเชื่อมระหว่างข้าราชการที่มาจากส่วนกลางกับประชาชนโดยทั่วไป เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า ข้าราชการจากส่วนกลาง ในขณะที่เดียวกันในแง่ของการติดต่อสื่อสารที่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่น คือ ภาษายาวี ทำให้ข้าราชการจากส่วนกลางประสบกับความยากลำบากในการปฏิบัติราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงมีความสำคัญ มีอำนาจอิทธิพลในพื้นที่

5. ประชาชนโดยทั่วไป

ประชาชนโดยทั่วไปส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา และประมง มักขาดการศึกษา มีปัญหาในทางเศรษฐกิจ ขาดทักษะในการติดต่อสื่อสารกับทางราชการ

อย่างไรก็ตาม กลุ่มต่างๆ ที่กล่าวมานี้ มีอำนาจ อิทธิพล มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของ จังหวัดปัตตานี การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระยะเวลาต่อมามี

ผลทำให้บางกลุ่มมีอำนาจลดน้อยลง ขณะที่บางกลุ่มมีอำนาจมากขึ้น เช่น ในช่วงระหว่างปี 2476 ซึ่งมีการเลือกตั้งครั้งแรกจนถึงช่วงแรกของทศวรรษ ปี พ.ศ. 2520 กลุ่มอดีตเจ้าเมืองและขุนนางเก่า มี บทบาท อำนาจ อิทธิพลมาก แต่หลังจากนั้น อำนาจ อิทธิพลก็ค่อยๆ เลือกลงเรื่อยๆ ขณะที่ อำนาจ อิทธิพลของกลุ่มผู้นำทางศาสนายังคงเหนียวแน่น เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิตและปรากฏการณ์ใหม่ๆ ทางสังคมยิ่งทำให้ประชาชนต้องหันเข้าหาศาสนาและขอคำปรึกษาจากผู้รู้ทางศาสนามากยิ่งขึ้น

กล่าวได้ว่า ในยุคแรกนี้ การเมืองของปัตตานีถูกผูกขาด อำนาจ ต่อสู้แข่งขันกันระหว่างตระกูลอดีตเจ้าเมืองกับตระกูลผู้นำศาสนา นับตั้งแต่บรรพบุรุษจนกระทั่งถึงรุ่นหลานคือตระกูล अबดุลบุตร และพิพิธภักดี กับตระกูลโต๊ะมีนา โดยมีบุคคลอื่นหรือจากตระกูลอื่น แต่มีความสัมพันธ์กับตระกูลใดตระกูลหนึ่งใน 2 ตระกูลนี้แทรกตัวเข้ามาเป็นระยะๆ ซึ่งในรายละเอียดเพื่อความสะดวกในการจัดระบบข้อมูลจึงขอนำเสนอแยกออกเป็นรายบุคคลดังต่อไปนี้

ตระกูลอดีตเจ้าเมือง

1. พระพิพิธภักดี (ตงกูมุกดา अबดุลบุตร)

พระพิพิธภักดี หรือตงกูมุกดา अबดุลบุตร เป็นบุตรคนโตของพระยาพิพิธเสนา มาตยาธิบตีศรีสุรสงคราม อดีตเจ้าเมืองยะหริ่งคนที่ 3

“พระยาเยหฺรหฺริง” คนแรก ซึ่งเป็นต้นตระกูลเจ้าเมืองผู้ครองหัวเมืองเยหฺรหฺริงในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นในฐานะ 1 ใน 7 หัวเมืองประเทศราชมีนามเดิมว่า นิยูโซะ ซึ่งมีบุตรธิดารวม 7 คน บุตรคนที่ 2 ของนิยูโซะ คือ นิเมาะ สืบทอดอำนาจเป็นพระยาเยหฺรหฺริงคนต่อมา โดยได้รับพระราชทานนามเป็นพระยาพิบูลเสนาณุกิจเชษฐภักดี และเป็นต้นตระกูล “อับดุลบุตร” มีบุตรธิดารวม 14 คน

หลังจากพระยาเยหฺรหฺริงคนที่ 2 ถึงแก่อสัญกรรม บุตรคนที่ 2 ของท่านชื่อนิโยะ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระยาเยหฺรหฺริงคนต่อมาและเป็นคนสุดท้าย เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินด้วยการกำหนดรูปแบบใหม่เป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล มีผลทำให้การปกครองแบบหัวเมืองต้องสิ้นสุดลง

นิโยะมีราชทินนามว่า พระยาพิพิธเสนา มาตยาธิบดี ศรีสุรสงคราม มีบุตรธิดารวมทั้งหมด 6 คนตามลำดับ โดยมีพระพิพิธภักดีเป็นบุตรคนโต ดังนี้ (จรัรัตน์ บัวแก้ว, 2540: 57-58)

1. พระพิพิธภักดี (ตงกุกดา อับดุลบุตร)
2. ตงกุกไชย (หญิง)
3. ตงกุกบือเฮาะ (หญิง)
4. ตงกุกบราเฮม (นายบันเทิง อับดุลบุตร)
5. ตงกุกมะหะหมัด (นายพยงค์ อับดุลบุตร)
6. ตงกุกเยาะ (หญิง)

ด้วยเหตุนี้จึงถือว่า ตระกูลอับดุลบุตร เกี่ยวพันกับการเมืองในพื้นที่จังหวัดปัตตานีมาอย่างยาวนานนับเนื่องก่อน

หน้าที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อปี พ.ศ. 2475

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตระกูลนี้เข้ามามีบทบาททางการเมืองของปัตตานีนับตั้งแต่เริ่มแรกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะหลังจากดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล พระพิพิธภักดีได้ลาออกมาสวมครุรับเลือกตั้งเมื่อมีการเลือกตั้งครั้งที่ 2 ในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 จากนั้นพระพิพิธภักดีก็ได้รับการเลือกตั้งอีก 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2481 และ ปี พ.ศ. 2495 จนเมื่อล้มป่วยเป็นอัมพาตจึงยุติบทบาททางการเมืองและมอบหมายให้น้องชายคือ ตนกฤษราเฮม (นายบันเทิง อับดุลบุตร) เป็นผู้สืบทอดทางการเมืองต่อมา

พระพิพิธภักดี มีบุตรธิดาทั้งหมด 6 คน บุตรธิดาใช้นามสกุล “พิพิธภักดี” ซึ่งเป็นนามสกุลพระราชทานแทนที่จะใช้นามสกุล “อับดุลบุตร” ตามอย่างพระพิพิธภักดี ทั้งนี้ อับดุลบุตรเป็นนามสกุลตามหลักการศาสนาอิสลาม ซึ่งแปลว่าเป็นบุตรของบ่าวแห่งพระผู้เป็นเจ้า มีรายละเอียดดังนี้คือ

1. ตนกฤษอิสมาแอ
2. ตนกฤษอับดุลฮามิด (นายมานพ พิพิธภักดี) บิดาของพระราชินีรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย
3. ตนกฤษนูรดิน (นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี)
4. ตนกฤษรอซีตะห์ (นางวัลภา สมุทรโคจร) แต่งงานกับคนในตระกูลสมุทรโคจร
5. ตนกฤษซาบีตะห์ (คุณหญิงจุจจิรา เด่นอุดม) ภรรยาของพลเอก ณรงค์ เด่นอุดม อดีตแม่ทัพภาคที่ 4

6. ตนกฐาชีชะห์ (นางวัฒนาวีไล อับดุลบุตร) ภรรยา
ของนายทวิศักดิ์ อับดุลบุตร

ตระกูลอดีตเจ้าเมืองจึงประกอบไปด้วยบุคคล 2 นามสกุล
คือ อับดุลบุตร และพิพิธภักดี ซึ่งสืบเชื้อสายเดียวกันหรือเป็น
ตระกูลเดียวกันนั่นเอง

2. นายบันเทิง อับดุลบุตร (ตนกฐาราเฮม)

การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ใน
ยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม บัดตานีมี ส.ส. เพิ่มขึ้น
จากเดิมเพียงคนเดียวมาเป็น 2 คน นายบันเทิง อับดุลบุตร
น้องชายของพระพิพิธภักดี ลงสมัครแทนพี่ชายที่ไม่สามารถ
เล่นการเมืองได้อีกต่อไปเพราะล้มป่วยเป็นอัมพาต การลง
สมัครในครั้งนี้นายบันเทิงได้รับการเลือกตั้งพร้อมกับคู่แข่ง
คนสำคัญคือ นายอาหมิน โต๊ะมีนา บุตรชายของหะยีสุหลง
อับดุลกาเดร์ โต๊ะมีนา และเป็นพี่ชายของเด่น โต๊ะมีนา นับ
แต่นั้นมา 2 ตระกูลนี้ก็เริ่มต้นขับเคี่ยวกันทางการเมืองมาโดย
ตลอดจนถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า นายบันเทิง พี่งาอาศัยบารมีของ พระ
พิพิธภักดี ซึ่งเป็นพี่ชายในการผลักดันตนเองเข้าสู่เวทีการเมือง
โดยมีฐานเสียงหลักอยู่ใน 3 อำเภอ ซึ่งยังคงส่งผลสืบทอด
ถึงนักการเมืองรุ่นต่อๆ มาของตระกูลนี้ ได้แก่ อำเภอยะหริ่ง
ซึ่งเป็นบ้านเกิดของคนในตระกูล อำเภอปานาเระ ซึ่งเป็นบ้าน
เกิดของย่าของพระพิพิธภักดีและนายบันเทิง และอำเภอมายอ
ซึ่งพระพิพิธภักดีเคยเป็นนายอำเภอมาก่อน (วัชรโรจน์ พิพิธภักดี,
2548, พุศศิกายน 5)

นอกจากการพึ่งพาอาศัยบารมีของพระพิพิธภักดี ซึ่งเป็นพี่ชายแล้ว หน้าที่การงานของบันเทิงก็มีผลอย่างยิ่ง ก่อนที่จะมารับช่วงทางการเมืองต่อจากพี่ชาย นายบันเทิงมีตำแหน่งเป็นเสมียนอำเภอประจำอำเภอยะหริ่ง ย่อมมีโอกาสพบปะประชาชนในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และตำแหน่งนี้ก็มีส่วนในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้คนที่มาติดต่อราชการ กลายเป็นบุญคุณสร้างความเกรงอกเกรงใจภายใต้วัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน

นายบันเทิงยุติบทบาททางการเมืองเนื่องจากเสียชีวิต นายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร ผู้เป็นลูกจึงสืบทอดทายาททางการเมืองแทน

3. นายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร

หลังจากที่นายบันเทิง ผู้เป็นพ่อเสียชีวิต นายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร ก็รับช่วงลงสมัครรับเลือกตั้งแทนบิดา ในปี พ.ศ. 2518 โดยลงสมัครคู่กับนายกำธร ลาซโรจน์ ในนามพรรคชาติไทย การได้รับเลือกตั้งของนายทวีศักดิ์ จึงเป็นผลมาจากบารมีของผู้เป็นพ่อและบารมีที่สั่งสมมาอย่างยาวนานของพระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ ผู้เป็นปู่

นายทวีศักดิ์ ได้เป็นผู้แทนถึง 4 สมัย คือ ปี พ.ศ. 2518 ปี พ.ศ. 2519 ปี พ.ศ. 2522 และปี พ.ศ. 2526 หลังจากนั้นลงเลือกตั้งอีกหลายครั้งแต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2544 นายทวีศักดิ์ ลงเลือกตั้งในนามพรรคความหวังใหม่ โดยอยู่ในสังกัดกลุ่มวะตะหะห์ ซึ่งเดิมมีเด่น โต๊ะมีนา เป็น

หัวหน้ากลุ่ม แต่เด่นเปลี่ยนแปลงชีวิตทางการเมืองจากส.ส. หันไปลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2543 หัวหน้ากลุ่มวะตะห้จึงกลายเป็น วันมูหะมัดนอร์ มะทา แทน (รายละเอียดว่าด้วยการก่อตั้ง และผลงานกลุ่มวะตะห้ปรากฏในบทที่ 4) การเข้ามาร่วมกลุ่มวะตะห้ของนายทวิศักดิ์มาจากการทาบทามของนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ผู้นำคนใหม่ของกลุ่มวะตะห้ เพื่อมาแข่งขันกับ นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี ซึ่งมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้อง สังกัดพรรค ประชาธิปัตย์ และเคยให้ความช่วยเหลือทางการเมืองแก่นายทวิศักดิ์นับตั้งแต่เข้าสู่เวทีการเมืองระดับชาติครั้งแรก การแข่งขันในครั้งนี้นำให้ถูกเรียกขานว่าเป็นศึกสายเลือด (สถาบันพระปกเกล้า 2545: 491)

ในขณะที่นายเด่น ต้องการผลักดันบุตรสาวคือ พญ. เพชรดาว ไต้ะมีนา ลงสมัครแทน หลังจากที่เคยพ่ายแพ้การเลือกตั้งครั้งแรกในเขตกรุงเทพมหานคร การเลือกตั้งครั้งที่ 2 จึงต้องการให้ลงสมัครในพื้นที่ของนายเด่น ที่เบนเข็มไปเป็น วุฒิสมาชิก แต่ทางกลุ่มวะตะห้ไม่สามารถทำตามได้เพราะไม่สามารถจะอธิบายสังคมในพื้นที่ได้ เนื่องจากที่ผ่านมา ทางกลุ่มประกาศหลักการของกลุ่มมาโดยตลอดว่าไม่เห็นด้วยกับการให้สตรีมาเป็นผู้แทน

4. นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี

หลังจากสำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรทางด้านพาณิชยศาสตร์ จากรัฐปิ่น ประเทศมาเลเซีย นายวัยโรจน์ กลับมาประกอบอาชีพเป็นพนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขา

ปัตตานี จากนั้นจึงเริ่มต้นชีวิตทางการเมืองด้วยการสร้างฐานและไต่เต้าจากการเมืองท้องถิ่น ดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภาจังหวัดปัตตานี 4 สมัย ยาวนานถึง 16 ปี ในขณะที่มีนายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร ลูกของนายบันเทิง อับดุลบุตร ผู้เป็นอาเป็นผู้สืบทอดทางการเมืองในระดับชาติของตระกูลเมื่อนายบันเทิง เสียชีวิต โดยสมัครแข่งขันกับทีมของนายเด่น โต๊ะมีนา

อย่างไรก็ตาม นายวัยโรจน์ ได้ลงสมัครส.ส. ครั้งแรกและเป็นช่วงเวลาสั้นๆ ในการเลือกตั้งซ่อมเมื่อปี พ.ศ. 2526 แทนนายกำธร ลาซโรจน์ ที่เสียชีวิตจากการถูกฆาตกรรม ซึ่งเป็นนักการเมืองที่อยู่ในเครือข่ายตระกูลอดีตเจ้าเมืองของตน หลังจากนั้นเมื่ออายุของสภาฯ นี้หมดสิ้นลง นายวัยโรจน์ก็ยุติบทบาททางการเมืองหันไปทำธุรกิจตามที่ได้ร่ำเรียนมา

นายวัยโรจน์ลงสนามการเมืองระดับชาติอย่างจริงจังอีกครั้งในการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2538 เมื่อเห็นว่านายทวีศักดิ์ ผู้เป็นญาติฝ่ายแพ้วการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2535 ในนามพรรคประชาธิปไตย ไม่สามารถเอาชนะทีมของนายเด่น โต๊ะมีนาได้ โดยได้รับการเชิญชวนจาก ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ แกนนำคนสำคัญของพรรค เนื่องจากเห็นว่าหากให้นายทวีศักดิ์ ลงสมัครอีกก็จะไม่ได้รับชัยชนะ ในขณะเดียวกัน ระบบการส่งผู้สมัครของพรรคประชาธิปไตยในเขตพื้นที่มุสลิม หากผู้สมัครรายใดสอบตก พรรคก็จะเปลี่ยนแปลงตัวผู้สมัคร หาผู้สมัครรายใหม่แทน

กลยุทธ์การเลือกตั้งนั้น นายวัยโรจน์ใช้วิธีเข้าหาประชาชนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกไว้ ส.ส. หรือ

คนที่อาสาเป็นผู้นำของพวกเขา รู้สึกห่วงใยในชีวิตความเป็นอยู่ และพร้อมที่จะต้อนรับการมาเยี่ยมเยียนของชาวบ้านตลอด 24 ชั่วโมง เดือดเนื้อร้อนใจในเรื่องใดสามารถเคาะประตูเรียกได้ตลอดเวลา ซึ่งลักษณะเช่นนี้นายวัยโรจน์ เห็นว่าแตกต่างจาก “ส.ส. ของภาคใต้ตอนบน ต้องพูดเก่ง ด่าเก่ง แต่เราไม่ต้องเป็นอะไรอย่างนั้น ไม่ต้องพูด เราไม่เป็น สังเกตดู ส.ส. ใน 3 จังหวัดพูดไม่เป็น แต่ทำไมประชาชนนิยม เราสร้างความนิยม โดยวิธีการเข้าไปถึงเขา” (วัยโรจน์ พิพิธภักดี, 2548, พุศคจิกายน 5)

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นกลไกทางการเมืองที่สำคัญของ นายวัยโรจน์ ซึ่งมีความผูกพันกับบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน จากความเป็นตระกูลเจ้าเมืองเก่า ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นในการปรึกษาหารือข้อราชการต่าง ๆ นั้นเอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงกลายเป็นหัวคะแนนหลักของ ตระกูลนี้มาอย่างต่อเนื่อง แตกต่างจากตระกูลโต๊ะมีนา คู่แข่ง ซึ่งฐานทางการเมืองที่สำคัญคือกลุ่มผู้นำศาสนา โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม โดยเฉพาะคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ปัตตานี

ในกลุ่มนักธุรกิจที่ให้การสนับสนุนนายวัยโรจน์ ที่สำคัญ คือ นายเจริญ สุวรรณมงคล เจ้าของกลุ่มบริษัทปัตตานีเจริญ เทรดดิ้ง และกลุ่มอิชูซุ กรู๊ป ดำเนินธุรกิจโรงแรมซีเอส ปัตตานี และเอเย่นต์รถยนต์อิชูซุ ในพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

นอกจากนั้น ในส่วนของพรรคประชาธิปัตย์เองก็มีฐาน เสียงที่หนาแน่นในกลุ่มข้าราชการและชาวไทยพุทธอยู่แล้ว ดังนั้น นายวัยโรจน์จึงได้เปรียบในทางการเมืองเหนือผู้สมัคร

รายอื่น ส่วนสาเหตุที่นายทวีศักดิ์ พ่ายแพ้แม่หลงสมัครในนามพรรคประชาธิปไตยก็ตาม เนื่องจากการลงสมัครในนามพรรคครั้งแรก ที่ผ่านมานายทวีศักดิ์เป็น ส.ส. ในนามพรรคการเมืองอื่นมาก่อน แต่การเลือกตั้งครั้งต่อมาจะลงสมัครในนามพรรคประชาธิปไตยอีก แต่ด้วยแนวทางของพรรคประชาธิปไตยที่เมื่อแพ้แล้วจะหาคนอื่นมาสมัครแทนที่คิดว่ามีความโดดเด่น และ “สดกว่า” นายวัยโรจน์จึงได้ลงสมัครในนามพรรคแทน

หลังจากที่นายวัยโรจน์ได้รับการเลือกตั้งในสังกัดกับพรรคประชาธิปไตยมา 3 สมัยคือ ปี พ.ศ. 2538 ปี พ.ศ. 2539 และ ปี พ.ศ. 2544 ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 เขาได้ย้ายมาสังกัดพรรคไทยรักไทย ในนามกลุ่มดารุสลาม (เป็นการรวมกลุ่มอย่างหลวมๆ ต่างจากกลุ่มวะตะห์) ไม่ใช่กลุ่มวะตะห์ เนื่องจากเห็นว่า ชื่อเรียกร้องที่ต้องการให้พรรคประชาธิปไตยมีนโยบายแก้ไขปัญหาและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมุสลิมให้ดีขึ้น โดยเฉพาะบุคลากรที่ทำงานทางด้านศาสนา กลับไม่ได้รับการตอบสนอง

“อยู่กับพรรคประชาธิปไตยมาหลายสมัย... ตอนเป็นรัฐบาลเปาะกู (คำเรียกขานแทนตัวเองของนายวัยโรจน์ - ผู้วิจัย) บอกพรรคให้ยกฐานะของมุสลิมของเราขึ้นมา เช่น เพิ่มเงินเดือนอิหม่าม ให้โอกาสอิหม่ามได้ไปมักกะฮ์บ้าง เขาจน อิหม่ามจนๆ ไม่มีโอกาส ให้มีโอกาสดำเนินไปบ้าง โดยใช้งบประมาณของแผ่นดิน อุตสาหกรรมที่เขาสอนเด็กเล็กๆ ที่เขาจะปั้นเด็กให้เป็นคนดีของสังคมให้

เดินในแนวทางที่ถูกต้อง พอถึงเวลาพ่อแม่ก็ต้องเอาเงิน 5 บาท 10 บาท เอาไปให้โต๊ะครู...อยากให้ทางพรรคนี้ ตั้งงบประมาณโดยรัฐบาลให้กับพวกนี้ พวกเขาจะได้มี กำลังใจในการสอนศาสนา...ก็เลยบอกพรรคไปว่าช่วย ตรงนี้หน่อย 3 ปี 4 ปี ขอมามันก็ไม่ได้” (วัยโรจน์ พิพิธภักดี, 2548, พฤศจิกายน 5)

สิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง นักการเมืองในพื้นที่กับพรรคการเมือง ซึ่งเกิดความรู้สึกว่า ไม่มีอำนาจต่อรองกับพรรคในการให้พรรคกำหนดนโยบายหรือ มีแนวทางในการช่วยแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ประเด็นนี้อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้นักการเมืองไทยมีความจำเป็นจะต้องรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มหรือมุ้ง (Faction) เพื่อสร้างอำนาจ ต่อรองภายในพรรคก็อาจจะเป็นได้ ดังกรณีของนายเด่น ที่ สร้างกลุ่มวะตะห์ ขึ้นมาเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง กับพรรคการเมืองที่ตนเองเข้าไปสังกัด ซึ่งจะกล่าวถึง รายละเอียดในบทต่อไป

เครือข่ายตระกูลอดีตเจ้าเมือง

1. นายกำธร ลาชโรจน์

นายกำธรเป็นชาวอำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติกับตระกูลพิพิธภักดี โดยเป็นญาติทาง ฝ่ายย่าของนายวัยโรจน์ แต่นับถือศาสนาพุทธ ก่อนที่จะลง สมัครับเลือกตั้งเคยทำงานสังกัดกรมทางหลวง จึงมีเส้นสาย ในวงราชการทำให้เขาว่างบทบาทเป็นนายหน้าวิ่งเต้นงานใน

หน่วยงานราชการอีกด้านหนึ่งด้วย อีกทั้งความกว้างขวางในวงราชการของเขายังเป็นผลทำให้เมื่อชาวบ้านมีปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานราชการหรือข้าราชการก็มักจะมาหาเขาเพื่อทำหน้าที่แก้ไขปัญหาให้ จนทำให้ชาวบ้านเรียกขานเขาว่า “โตะนายเล็ก” ซึ่งเป็นคำเรียกขานภาษามลายูที่หมายถึง เจ้านาย โดยเขามีชื่อเล่นว่า เล็ก

นอกจากบารมีที่มีกับชาวบ้านในฐานะที่เป็นข้าราชการแล้ว เครือข่ายทางการเมืองส่วนใหญ่ของเขาจะเป็นนักเลง ผู้กว้างขวางในวงการการพนัน เช่น บ่อนวัว บ่อนไก่ชน เพราะเป็นผู้ที่ชื่นชอบในวงการนี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงรู้จักมักคุ้นกับคนเหล่านี้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม นายกำธร อยู่ในวงการเมืองในระยะเวลาสั้นมาก เพราะต้องจบชีวิตลงอย่างกะทันหันจากการถูกฆาตกรรม ทำให้ต้องมีการเลือกตั้งซ่อมขึ้น ซึ่งทำให้นายวัยโรจน์ลงสมัครเมืองระดับชาติเป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ในปี พ.ศ. 2526 (วัยโรจน์ พิพิธภักดี, 2548, พฤศจิกายน 5)

ตระกูลนักการศาสนา

1. นายอำมรินทร์ โตะมีนา

หะยีอำมรินทร์ หรือนายอำมรินทร์ เป็นบุตรชายของหะยีสุหลง และเป็นพี่ชายของเด่น โตะมีนา ลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2500 และชนะเลือกตั้ง และเลือกตั้งครั้งที่ 2 ในเดือนธันวาคม ปีเดียวกัน อำมรินทร์ลงสมัครในนามอิสระไม่สังกัดพรรคคู่กับนายแพทย์เจริญ สืบแสง

ฐานทางการเมืองของนายอาหมีน นอกเหนือจากบารมีของผู้เป็นบิดาแล้ว ยังมาจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี โดยเฉพาะเขาดำรงตำแหน่งเป็นประธานด้วย แม้ได้รับการเลือกตั้งแล้ว เขาก็ยังคงดำรงตำแหน่งนี้อยู่ เพราะก่อนการมีพระราชบัญญัติบริหารกิจการศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดดำรงตำแหน่งตลอดชีพ ไม่มีการกำหนดวาระ การครองตำแหน่งเป็นผู้นำในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจึงมีอิทธิพลสูงยิ่ง และตระกูลโต๊ะมีนา ครองตำแหน่งผู้นำในคณะกรรมการอิสลามนี้มาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นฐานทางการเมืองหลักที่สำคัญยิ่ง การประชุมหารือเพื่อกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองในด้านต่างๆ มักใช้สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นสถานที่ในการพบปะ

ในช่วงเวลานั้น นายอาหมีน ได้จัดพิมพ์หนังสือที่บิดาเขียนขึ้นระหว่างถูกจองจำอยู่ในเรือนจำในภาษามาลายู ชื่อ Gugusan Chahaya Keselamatan ซึ่งแปลว่า รวมแสงแห่งสันติ เป็นหนังสือขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า หากปฏิบัติตามหนังสือเล่มนี้จะปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง แต่ในสายตาของเจ้าหน้าที่ของรัฐมองว่า หนังสือเล่มนี้เป็นกรกล่าวถึงความทรงจำในการต่อสู้เพื่อเอกราช ตลอดจนความร่วมมือในหมู่ชาวมลายูด้วยกัน หนังสือที่จัดพิมพ์ทั้งหมดจึงถูกทางการยึดและนำไปเผาทำลาย พร้อมทั้งนายอาหมีน ถูกจับกุมตัวในข้อหากบฏแบ่งแยกดินแดน โดยทางราชการระบุว่า นายอาหมีน เผยแพร่และชักชวนให้ชาวมุสลิมรำลึกถึงความเป็นมาใน

ประวัติศาสตร์ ดินแดน เชื้อชาติ ศาสนาและขนบธรรมเนียม ประเพณีที่แตกต่างจากดินแดนไทยโดยส่วนใหญ่

หลังจากทางการปล่อยตัว นายอาหมีนก็เดินทางไปใช้ชีวิตที่รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย เพื่อความปลอดภัย แต่ก็ยังคงเป็นที่จับตาของทางการอยู่เสมอเมื่อเกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมองว่านายอาหมีน เป็นผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์โดยเชื่อว่าเป็นประธานขบวนการฟูโล (สาธิต วินุราช 2537: 197-198) ปัจจุบันนายอาหมีน ได้เสียชีวิตแล้ว และได้ฝังศพไว้ที่รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

2. นายเด่น โต๊ะมีนา

นายเด่น โต๊ะมีนา เป็นบุตรชายคนที่ 3 ของหะยีสุหลง และเป็นน้องชายของนายอาหมีน เริ่มต้นชีวิตทางการเมืองด้วยการลงสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2500 ที่กรุงเทพมหานครในนามกลุ่มประชาชนนิติภูมิ ซึ่งเป็นการรวมตัวของกลุ่มชาวมุสลิมในกรุงเทพฯ ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง เพราะแข่งกับนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ทั้งๆ ที่มีคะแนนถึง 9,000 คะแนน เมื่อเทียบกับเขตเลือกตั้งอื่นๆ แล้วคะแนนระดับนี้จะได้รับการเลือกตั้ง แต่นายควงได้คะแนนสูงถึง 90,000 คะแนน (เด่น โต๊ะมีนา, 2548, กันยายน 18)

อย่างไรก็ตาม ชีวิตทางการเมืองของนายเด่นที่ถือว่าเริ่มต้นอย่างจริงจังเกิดขึ้นที่บ้านเกิดคือ จังหวัดปัตตานี ในปี พ.ศ. 2511 ในระดับท้องถิ่นได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา-

เทศบาล 2 สมัยติดต่อกัน ต่อจากนั้นได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) การเล่นการเมืองท้องถิ่น จึงทำให้นายเด่น มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งมีผลต่อนายเด่น เมื่อเข้าสู่เวทีการเมืองระดับชาติ

นายเด่น ลงสมัครรับเลือกตั้งในระดับชาติที่บ้านเกิดในปี พ.ศ. 2518 ซึ่งปีต๋านนี้มี ส.ส. เพิ่มขึ้น 3 คน ในขณะที่เดียวกัน ก็เป็นจุดเริ่มต้นทางการเมืองของนายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร ทายาทของนายบันเทิง อับดุลบุตร ตระกูลคู่แข่งทางการเมืองกับนายเด่น โต๊ะมีนา ด้วย นายทวีศักดิ์ ลงสมัครคู่กับนายกำธร ลาชโรจน์ ในนามพรรคชาติไทย และชนะเลือกตั้ง ขณะที่นายเด่น ลงสมัครคู่กับนายสุติน ภูยกุทธนันท์ ในนามพรรคเกษตรสังคม ที่มีนายสวัสดิ์ คำประกอบ เป็นหัวหน้าพรรค นายสุติน ได้ที่ 3 ได้เป็น ส.ส. ขณะที่นายเด่นได้ที่ 4 จึงสอบตก

อนึ่งในปี พ.ศ. 2518 นี้ ได้เกิดเหตุการณ์ทหารนาวิกโยธินฆ่าประชาชนที่บริเวณสะพานกอดอ ซึ่งเป็นสะพานเชื่อมระหว่างปัตตานีกับนราธิวาส แล้วโยนศพลงในแม่น้ำ จนนำไปสู่เหตุการณ์เดินขบวนของประชาชนครั้งใหญ่ในจังหวัดปัตตานี เหตุการณ์ครั้งนั้นมีผลต่อคะแนนความนิยมของเด่น สูงขึ้น โดยใช้ฐานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ซึ่งถูกใช้เป็นศูนย์ประสานงานเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับผู้เสียชีวิต

ในขณะที่เดียวกันเหตุการณ์ในครั้งนั้นสะท้อนให้เห็นถึงกระแสการปฏิเสธรัฐบาล ซึ่งนำโดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคกิจสังคม ส่งผลทำให้คะแนน

ความนิยมตกต่ำลงเป็นอย่างมาก ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นฝ่ายค้านได้รับความนิยมสูงขึ้น จนส่งผลให้นายเด่น ประสบความสำเร็จทางการเมืองได้เป็นผู้แทนราษฎรครั้งแรก ในชีวิตในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2519 ในนาม พรรคประชาธิปัตย์ พร้อมกับผู้สมัครในทีมอีก 2 คน คือ สุนทร ญุกุทธานนท์ และ สุรพงษ์ ราชมุกดา

“ช่วงนั้นพรรคประชาธิปัตย์มีบทบาทมากในพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในปี 2519 พรรคประชาธิปัตย์ ได้ ส.ส.มาทั้งหมด 4 จังหวัด บัตตานี 3 คน นราธิวาส 2 คน ยะลา 1 คน สตูล 1 คน ซึ่งในช่วงนั้นคุณวีระ (มุสิกพงศ์) ได้เชิญผมเข้าพรรคประชาธิปัตย์ครั้งแรก ก็ได้ ส.ส.มาทั้งหมด” (เด่น โต๊ะมีนา, 2549, มกราคม 15)

เช่นเดียวกับการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ที่ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ชนะเลือกตั้งอย่างท่วมท้นจากการปฏิเสธพรรครัฐบาลคือ พรรคไทยรักไทย ของประชาชนในพื้นที่เนื่องจากเห็นว่า นโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลมีผลต่อเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้

แม้ว่า เด่น เพิ่งได้เป็นส.ส. สมัยแรก แต่ด้วยความที่ ส.ส. ในทีมทั้งหมดประสบความสำเร็จได้รับการเลือกตั้ง เด่น จึงได้รับการตอบแทนด้วยการได้รับเลือกจากพรรคให้ดำรง ตำแหน่งเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ที่มี พลเอกทวิช เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา เป็นรัฐมนตรี (สาธิต วินุราช, 2537: 200)

ตามที่ได้กล่าวถึงประวัติของตระกูลโตะะมีนา มาตั้งแต่ต้น
 ฐานทางการเมืองของนายเด่นจึงเป็นนักการศาสนา หรือบรรดา
 โตะะครู โตะะอิหม่าม ในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะคณะกรรมการ
 อิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการ
 บริหารกิจการศาสนาอิสลามในด้านต่างๆ ในจังหวัด ส่งผล
 ทำให้เป็นองค์กรที่มีบทบาท อำนาจและอิทธิพลสูงต่อชาว
 มุสลิมในพื้นที่ ในขณะที่บุคคลที่อยู่ในกลไกรัฐเช่น กำนัน
 ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ให้การสนับสนุนนายเด่น ส่วนหนึ่งเป็นผลมา
 จากความหวาดระแวงของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อผู้คนในตระกูลนี้
 นับตั้งแต่การเคลื่อนไหวทางการเมืองของหะยีสุหลง ผู้เป็นบิดา
 และอีกส่วนหนึ่งมาจากการที่กลไกรัฐให้การสนับสนุนตระกูล
 อับดุลบุตรและตระกูลพิพิธภักดี ซึ่งเป็นตระกูลที่เป็นส่วนหนึ่ง
 ของกลไกรัฐไทยมาตลอดนับตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ

ในส่วนของความสัมพันธ์กับนักการเมืองในระดับท้องถิ่น
 นายเด่น มีความสัมพันธ์กับกลุ่มสมาชิกสภาเทศบาล เช่น ใน
 ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2520-2530 มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ
 ตระกูลโกวิทยา ผ่านนางสาวสายไหม โกวิทยา ซึ่งเป็นนายก-
 เทศมนตรีเมืองปัตตานี ในฐานะที่เกื้อกูลผลประโยชน์ซึ่งกัน
 และกัน โดยนายเด่น เคยให้การสนับสนุนมาตั้งแต่สมัยนาย
 เต็มศักดิ์ โกวิทยา เป็นนายกเทศมนตรี

นางสาวสายไหม มาจากตระกูลธุรกิจกลุ่มบริษัทพิจาน
 จำกัด ซึ่งมีธุรกิจสัมปทานรถเมล์ในจังหวัดปัตตานีและยะลา
 และเอเยนต์ของบริษัทเชลล์ (ประเทศไทย) จำกัด ในพื้นที่ 3
 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มตระกูลคณาบุรุษ

ซึ่งผูกขาดอำนาจในทางการเมืองระดับเทศบาลมาโดยตลอด กลุ่มนี้เป็นตระกูลเก่าของปัตตานี บรรพบุรุษเดิมเคยเป็นหัวหน้าคนจีนในเขตเจ็ดหัวเมือง และได้บรรดาศักดิ์เป็นหลวงจีนคนนารักษ์ กลุ่มนี้มีระบบเครือญาติผูกแน่นกับกลุ่มธุรกิจใหญ่ของจังหวัดคือ ตระกูลวัฒนายากร ซึ่งเคยเป็นเจ้าของสัมปทานไฟฟ้าของเมือง เคยควบคุมกิจการธนาคารนครหลวงไทยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กิจการโรงน้ำแข็ง กิจการเหมืองแร่ และธุรกิจผูกขาดอื่นๆ เช่น เหล้า บุหรี่ (ชาติชาย เย็นบำรุง และอึ้งศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2530: 942)

บทบาททางการเมืองของนายเด่น จะกล่าวถึงเพิ่มเติมอีกครั้งในบทที่ 4 ซึ่งเขาทำหน้าที่เป็นผู้นำในการรวมกลุ่ม ส.ส. ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพรรคการเมืองที่กลุ่มจะเข้าไปสังกัดทั้งในด้านตำแหน่งทางการเมืองที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับ และการผลักดันนโยบาย แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

เครือข่ายตระกูลนักการศาสนา

1. นายแพทย์เจริญ สิบแสง

นายแพทย์เจริญ สิบแสง หรือ ชุนเจริญวรเวช เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2445 ที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นบุตรคนที่ 2 ของชุนวรเวชวิชกิจ (ชู้ย สิบแสง) กับนางอุ้น สิบแสง ซึ่งบิดาได้เดินทางมาเป็นแพทย์ที่มณฑลปัตตานี ตั้งแต่ พ.ศ. 2443 มีพี่น้องทั้งหมด 9 คน

นายเจริญ สิบแสง สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประโยคครู

มูลจากโรงเรียนประจำมณฑลปัตตานี (โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ในปัจจุบัน) เมื่อ พ.ศ. 2460 แล้วไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ สำเร็จ แพทยศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2466 เป็น แพทย์เหมือนบิดาและพี่ชาย

นายแพทย์เจริญ สืบแสง รัับราชการในกรมสาธารณสุข เป็นแพทย์สำรองอยู่ปีกกว่าๆ จึงได้บรรจุเป็นแพทย์หลวงประจำ จังหวัดปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2468 จนถึง พ.ศ. 2473 ก็ได้ย้าย ไปรับตำแหน่งสาธารณสุขจังหวัดนราธิวาส และในปีเดียวกัน นี้เองก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนเจริญวระเวช” ใน พ.ศ. 2477 ต้องย้ายไปประจำกรมสาธารณสุข และได้ย้าย กลับปัตตานี เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2479 และได้เข้าสู่ เวทีการเมืองตั้งแต่นั้นมา

โดยในปี พ.ศ. 2479 ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา- เทศบาลเมืองปัตตานี และในปี พ.ศ. 2483-2489 ได้รับเลือก ตั้งให้เป็นนายกเทศมนตรีเมืองปัตตานี หลังจากนั้นได้ลงสมัคร รับเลือกตั้งและได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี ซึ่งในสมัยนั้นมีได้เพียง 1 คนเท่านั้น นายแพทย์เจริญ สืบแสง เป็นคู่แข่งคนสำคัญของพระพิพิธภักดี โดยได้รับการสนับสนุน จากหะยีสุหลง โต๊ะมีนา ในฐานะเพื่อนสนิท (วัยโรจน์ พิพิธภักดี, 2548, พฤศจิกายน 5)

การเมืองในช่วงนั้นมีการปฏิวัติรัฐประหารและยุบสภา กันบ่อยๆ และมีการเลือกตั้งใหม่ถึง 4 ครั้งในช่วงระยะเวลาเพียง 3 ปีกว่า จากวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489 ถึงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2492 และทุกครั้ง ขุนเจริญวระเวชก็ได้รับการเลือกตั้งเช่นกัน

ในปี พ.ศ. 2492 ชุนเจริญวรวะช ได้เข้าร่วมกับคณะบุคคล ก่อตั้งขบวนการสันติภาพ โดยได้รับเลือกให้เป็นประธาน คณะกรรมการฯ และถูกจับในฐานะ “ขบถสันติภาพ” ด้วย ข้อหามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ถูกคุมขังนานถึง 5 ปี ได้รับการนิรโทษกรรม เมื่อ พ.ศ. 2500

เมื่อพ้นโทษแล้วก็ได้ลงสมัครและได้รับการเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานีอีก เมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2500 (ปี 2500 มีการเลือกตั้ง 2 ครั้ง เลือกตั้ง ครั้งแรกเดือนกุมภาพันธ์ ถูกเรียกขานว่าเป็นการเลือกตั้ง สกปรกเพราะมีการโกงเลือกตั้งอย่างมโหฬาร) แต่ก็มีการยุบ สภาฯ อีกเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2501 คราวนี้ชุนเจริญวรวะช ถูกคณะปฏิวัติจับกุมอีกในข้อหาเดียวกัน ถูกคุมขังอีก 5 ปี จนได้รับอิสรภาพใน พ.ศ. 2506 และได้ลงสมัครเป็นสมาชิก สภาเทศบาลเมืองปัตตานี และได้ดำรงตำแหน่งประธานสภา เทศบาลเมืองปัตตานีติดต่อกันตั้งแต่ พ.ศ. 2506 จนถึงวาระ สิ้นสุดท้ายของชีวิตในปี พ.ศ. 2512 (มัลลิกา คณานุรักษ์, 2545)

2. นายวิไล เบญจลักษณ์

นายวิไล เบญจลักษณ์ หรือที่ชาวบ้านเรียกขานด้วยความยกย่องนับถือว่า “โตะแวงแหละ” เป็นนักการเมืองร่วม สมัยกับนายบันเทิง อับดุลบุตร ซึ่งจัดว่าเป็นนักการเมืองในยุค แรกๆ ของปัตตานีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก่อนที่จะ มาเป็นนักการเมืองของปัตตานี นายวิไล เป็น ส.ส. ยะลา มาก่อนถึง 2 สมัยและเป็น ส.ส. ปัตตานี 1 สมัย

นายวิไล เป็นลูกชาวบ้านสามัญชนคนธรรมดา แต่

สามารถผลักดันตนเองกลายเป็นนักการเมืองได้ เนื่องจากประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการกิจการฮัจญ์ หรือที่เรียกกันด้วยภาษาชาวบ้านว่าเป็น “โตะ๊ะแซะห์” ทำหน้าที่นำชาวไทยมุสลิมไปแสวงบุญที่นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย จนกลายเป็นที่รู้จักมักคุ้นของคนโดยทั่วไปไม่เพียงจังหวัดปัตตานีเท่านั้น แต่ยังกระจายไปทั่วจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในแง่ที่เป็นโตะ๊ะแซะห์คนแรกที่สามารถนำผู้แสวงบุญเดินทางด้วยเครื่องบินแทนที่จะเป็นเรือเดินสมุทร ซึ่งเป็นยานพาหนะปกติที่ใช้เดินทางไปมักกะฮ์ในยุคสมัยนั้น (อรุณ เบญจลักษณ์, 2549, มีนาคม 2; สมมติ เบญจลักษณ์, 2549, มีนาคม 4)

นอกจากการเป็นโตะ๊ะแซะห์แล้ว นายวิไล ยังมีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการสร้างความรู้จักให้เป็นที่แพร่หลายแก่คนทั่วไปคือ การเป็นนักกวี หรือผู้มีความสามารถอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน ด้วยสำเนียงที่ไพเราะ สะกดผู้ที่ได้ฟัง ดังนั้น เมื่อมีงานบุญ หรือประเพณีต่างๆ นายวิไล ก็มักจะได้รับเชิญจากเจ้าภาพให้เป็นผู้อ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน เพื่อเปิดงานอยู่เสมอ ถือเป็นการทำงานโดยธรรมชาติที่ได้ผลเป็นอย่างดี

บทบาททางการเมืองของนายวิไลไม่ค่อยเป็นที่พอใจของข้าราชการในพื้นที่มากนัก เนื่องจากคอยทำหน้าที่เป็นปากเสียง และให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยไม่มีการประนีประนอม เน้นความถูกต้อง คำนึงถึงข้อกฎหมายเป็นหลัก จึงกลายเป็นนักต่อสู้ในสายตาของประชาชน แต่ในสายตาของเจ้าหน้าที่รัฐเขาถูกมองว่า เป็นผู้คอยขัดขวาง

การทำงานของข้าราชการ (เลื้อะ ลายู, 2549, กุมภาพันธ์ 20) นายวิไลจึงเข้ากันได้กับคนในตระกูลนักการศาสนา อย่างหะยี-สุหลง โต๊ะมีนา หรือนายอาหมีน โต๊ะมีนา ในขณะที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับตระกูลอดีตเจ้าเมืองอย่างคุณบันเท็ง อับดุลบุตร ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลไกของรัฐ

เครือญาติของวิไลในปัจจุบันครองอำนาจในทางการเมืองระดับท้องถิ่นหลายคน เช่น นายแวซอเฮาะ เบญจลักษณ์ อดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองปัตตานี (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) นายอรุณ เบญจลักษณ์ ลูกชายของนายแวซอเฮาะ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี นายสมมุติ เบญจลักษณ์ ผู้มีศักดิ์เป็นหลาน เป็นอดีตผู้สมัคร ส.ส. ปัตตานี หลายสมัย เป็นต้น

3. สูดิน ญุฑธานนท์

นายสูดิน เริ่มชีวิตนักการเมือง ได้เป็น ส.ส. ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2518 เขาเป็นลูกชาวบ้านจากตำบลปยุต อำเภอมืองจังหวัดปัตตานี ก่อนหน้าที่จะหันเหชีวิตสู่เส้นทางการเมืองนั้นตระกูลของเขาไม่มีใครเคยคลุกคลีในวงการเมืองมาก่อนไม่ว่าระดับไหนก็ตาม แต่แรงจูงใจทางการเมืองมาจากการที่ได้มีโอกาสในชีวิตที่ดีกว่าคนจำนวนมากในพื้นที่ในยุคสมัยนั้น เพราะได้ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ในขณะที่เดียวกันในช่วงที่เป็นนักศึกษาได้เห็นถึงความลำบากของชาวมุสลิมในพื้นที่ ซึ่งเดินทางไปทำพิธีฮัจย์ ที่นครเมกกะประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งต้องเดินทางโดยเรือโดยสารที่กรุงเทพฯ

“ผมเห็นความลำบากของพวกเรา ผมไปช่วยพาพี่น้องเราที่จะเดินทางไปเมกกะ จะเป็นใครก็แล้วแต่ ผมช่วยถึงขนาดว่าพอไปทางรถไฟผมก็ไปรับที่สถานี ช่วยยกของช่วยทุกอย่างให้ความสะดวกกับพี่น้องเรา จนกระทั่งไปถึงที่พัก ในเรื่องทั้งหมดที่ผมทำอย่างนี้มักเกิดทุกปี ที่ทำไปไม่ได้คิดว่าสู่การเล่นการเมือง ด้วยจิตสำนึก ด้วยความเห็นความเดือดร้อนของพี่น้องเรา ผมก็ไปช่วยเท่าที่จะช่วยได้” (สุติน ญะยุทธนานนท์, 2548, กันยายน 25)

ผลจากการที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งจะเดินทางไปยังนครเมกกะทุกๆ ปี นับตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษา จนกระทั่งถึงทำงานเป็นข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำให้มีการบอกกล่าวต่อๆ กันไปถึงความมีน้ำใจของเด็กหนุ่ม จนบางคนเข้าใจผิดคิดว่าเป็น ส.ส.

“เราก็ไม่ได้เป็นผู้แทน ไปทุกวันมีการพูดปากต่อปาก ก็มีคนพูดว่า ผู้แทนมีไม่มาดูแล แต่เราไม่ได้เป็นอะไรเลยกลับไปดูแลทุกวัน เขาดูความเปรียบเทียบกับความจริงใจของเราเป็นอย่างไร บางคนพูดเราก็มาคิดเอ๊ะจะเล่นการเมืองได้ยังไง เราไม่ใช่คนร่ำรวย พ่อแม่เราไม่ใช่คนมีอิทธิพล คนไม่รู้จักเวลานั้นผมทำงานอยู่ฝ่ายนโยบายและแผน...ไปบอกอธิบดีตำแหน่งอย่ามอบให้ใคร ผมจะลาออกไปสมัครผู้แทน ถ้าเกิดพลาดขึ้นมาผมจะมารับราชการใหม่ นี่คือจุดเริ่มต้น มีแรงจูงใจที่พี่น้องประชาชนให้ลงเล่นการเมือง” (สุติน ญะยุทธนานนท์, 2548, กันยายน 25)

นายสุติน ประสบความสำเร็จทางการเมืองตั้งแต่การเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2518 ความสำเร็จทางการเมืองของเขา มาจากการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการกิจการฮัจย์ และผู้ที่เดินทางไปทำฮัจย์ ซึ่งในยุคสมัยนั้น ผู้ที่สามารถเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ได้ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่ เช่น โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม ผู้นำชุมชน พ่อค้า คนเหล่านี้เมื่อกลับมาสู่ภูมิภาคก็จะบอกกล่าวแก่ญาติพี่น้อง คนใกล้ชิด และชาวบ้านที่มาเยี่ยมเยียนว่า นายสุติน เป็นผู้มีความบุญคุณ คอยให้การช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เพราะการเดินทางไปนครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในอดีตเป็นไปด้วยความลำบาก เนื่องจากต้องนั่งรถไฟจาก ภูมิภาคไปกรุงเทพ และต้องพักอาศัยในมัสยิดเป็นสัปดาห์ เพื่อรอลงเรือเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง

ฐานเสียงของนายสุติน จึงเป็นฐานเสียงโดยธรรมชาติ แต่ไม่มั่นคง เพราะเมื่อสภาพการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ เปลี่ยนแปลงไป คนรุ่นต่อมาที่ได้รับการบอกกล่าวว่าการเดินทางเป็นไปด้วยความลำบากยุ่งยาก เมื่อมาสัมผัสด้วยตนเอง กลับไม่เป็นไปตามที่ได้รับการบอกเล่าเช่นเดิม เช่น ผู้ประกอบการกิจการฮัจย์มีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ไม่จำเป็นต้องใช้ล่าม อย่างที่นายสุตินเคยเป็นผู้ทำหน้าที่นี้อีกต่อไป อีกทั้งรัฐบาลยังเข้ามาช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวกมากขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นนี้จึงส่งผลกระทบต่อ สุติน ไม่สามารถจะใช้เรื่องนี้เป็นจุดขายได้อีกต่อไป

4. นายสุรพงษ์ ราชมุกดา

นายสุรพงษ์ ราชมุกดา เป็น ส.ส. บัณฑิตานี ในปี พ.ศ. 2519 ในนามพรรคประชาธิปไตย พร้อมกับ นายเด่น โต๊ะมีนา และ นายสุติน ภูษุทธนานนท์ เพียงแค่สมัยเดียวในช่วงที่พรรคประชาธิปไตยได้รับความนิยมสูงในพื้นที่ จากนั้นเขาสมัครรับเลือกตั้งอีกหลายครั้งแต่ก็สอบตกมาโดยตลอด อาชีพเดิมก่อนสมัคร ส.ส. เป็นลูกจ้างคุมงานก่อสร้างถนน ซึ่งบริษัทฮุนไดของเกาหลีได้รับสัมปทานสร้างถนนหลายสายทั่วประเทศ

อย่างไรก็ตาม ชื่อเสียงของนายสุรพงษ์ ที่ติดหูประชาชนจนได้รับการเลือกตั้งเป็นส.ส. มาจากอาชีพที่ทำต่อจากการเลิกเป็นลูกจ้างคุมงานก่อสร้างถนน คือ การเป็นผู้จัดมวย หรือ โปรโมเตอร์จัดมวย ซึ่งต้องตระเวนไปยังที่ต่างๆ ทั่วทั้งจังหวัด ในขณะที่เดียวกันก่อนลงสมัคร ส.ส. เขาเคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) มาก่อน จึงถือว่าเขาไต่เต้าจากการเมืองท้องถิ่นสู่การเมืองระดับชาติไม่ต่างจากส.ส. อื่นหลายๆ คน

นายสุรพงษ์ได้เป็น ส.ส. เพียงสมัยเดียว ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2519 หลังจากนั้นการเลือกตั้งครั้งต่อๆ มา เขาสอบตกมาโดยตลอด ในทศวรรษของนายสุรพงษ์ เขาเห็นว่าเนื่องจากเงื่อนไขทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปกล่าวคือ นับตั้งแต่การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2522 การเมืองไทยก็เข้าสู่สภาพที่เรียกว่า ธนาธิปไตย (Money Politics)

“ตั้งแต่ ปี 2522 เงินเป็นปัจจัยสำคัญมาก แม้ว่ารัฐจักคนเยอะก็ตาม แม้ว่าจะไปสร้างความดีอะไรก็แล้วแต่พอถึงเวลาเลือกตั้งก็ต้องใช้เงิน ...นายทุนหรือสปอน-

เซอร์ อะไรก็แล้วแต่ ทีมพรรคประชาธิปไตยสมัยที่ผมเป็นผู้สมัครเลือกตั้ง ปี 2519 ไม่มีแน่นอน อย่างที่เล่าว่าผมหมด 40,000 กว่าบาทเท่านั้น โดยไม่ต้องใช้ฐานการเมืองแต่ด้วยความรู้จักผม ส่วนองค์กรศาสนาผู้นำศาสนา โต๊ะครูนั้น เมื่อเราเข้าถึงประชาชน เขาก็เข้ามาเพราะเขารู้จัก บอกตรงๆ ว่า หนึ่งในทีมของผมในนาม 3 คนคือ ผม คุณเด่น คุณสุดิน เป็นที่รู้จักอยู่แล้วสอง เมื่อคนรู้จักอยู่แล้ว พรรคพลักดันอีกทีหนึ่ง ครบตรงนั้นเขานิยมพรรคประชาธิปไตยแข่งกับพรรคกิจสังคมสมัยนั้น” (สุรพงษ์ ราชมุกดา, 2548, ตุลาคม 20)

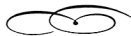
หลังจากพ่ายแพ้การเลือกตั้งระดับชาติ นายสุรพงษ์ก็หันมาเอาดีกับการเมืองท้องถิ่นเป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองปัตตานี ติดต่อกันถึง 5 สมัย จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

สรุป

ในยุคแรกนี้การเมืองของจังหวัดปัตตานีเป็นการแข่งขันของบุคคลในวงศ์ตระกูลอดีตเจ้าเมืองกับตระกูลนักการศาสนา แม้กระทั่งคนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกันโดยตรงกับคนใน 2 ตระกูลนี้ แต่เมื่อเข้าสู่เวทีการเมืองแล้วก็เข้ามาสังกัดหรือเป็นเครือข่ายของคน 2 ตระกูลนี้ไปโดยปริยายหากต้องการประสบความสำเร็จในทางการเมือง สภาพที่เกิดขึ้นเช่นนี้เป็นผลมาจากบริบทเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ที่ทำให้บุคคลจาก 2 ตระกูลสามารถกุมอำนาจทางการเมืองได้คือ ตระกูลอดีตเจ้าเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับกลไกรัฐไทยมาอย่างยาวนาน

ตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการ ปกครองจึงมีบทบาทและอำนาจในทางสังคมและเศรษฐกิจในการให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์ค้ำจุน ประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีความแตกต่างทางด้านภาษา ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีจากพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ ประชาชนจึงมีความจำเป็นที่จะต้อง พึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลในตระกูลนี้ในการปฏิสัมพันธ์ กับรัฐไทย ในขณะเดียวกันตระกูลนี้ยังใช้กลไกของรัฐ ซึ่งเป็นที่ยำเกรงของประชาชนทั่วไปเป็นฐานในทางการเมืองอีกด้วย

ส่วนตระกูลนักการศาสนานั้น นอกเหนือจากบทบาทและอำนาจในด้านการให้ความรู้ ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ชี้ขาดปัญหาทางศาสนา และเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นความจำเป็นในการดำรงชีวิตของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่แล้ว ตระกูลนักการศาสนานี้ยังมีประวัติเป็นที่รับรู้ของคนทั่วไปอย่างแพร่หลายในด้านของการเป็นนักต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมให้กับชาวไทยมุสลิมในพื้นที่จนกระทั่งต้องจบชีวิตของตนเองอย่างเป็นปริศนา

ยุคที่สอง : กำเนิดกลุ่มการเมือง: กลไกของการสร้างอำนาจต่อรอง (2529-2547)

หลังจากที่โครงสร้างเศรษฐกิจไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากภาคเกษตรมาเป็นการให้ความสำคัญต่อภาคอุตสาหกรรมโดยเน้นยุทธศาสตร์การเติบโตจากอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export-led Growth Strategy) แทนยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import-Substitution Industry) นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ภายใต้รัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นต้นมา (Suchit Bunbongkarn, 1999: 55; Macdonald, 1998: 689) เศรษฐกิจไทยโดยเฉลี่ยเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2529 เศรษฐกิจไทยขยายตัวอยู่ในระดับร้อยละ 5.5 และก้าวกระโดดในปี พ.ศ. 2530 เป็นร้อยละ 9.5 และเติบโตกลายเป็นเลข 2 หลัก (Double-Digit) ในระหว่างปี พ.ศ. 2531-2533 เฉลี่ยร้อยละ 12.2 แม้ว่าจะชะลอตัวลงในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2534-2538 ในระดับเฉลี่ยร้อยละ 8.6 ก็ตาม แต่ก็ยังถือว่าอยู่ในอัตราที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์จำกัด, 2541: 1)

ผลพวงของการพัฒนาประเทศในระยะเวลาดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและ

สังคมของไทย รวมถึงจังหวัดปัตตานีด้วย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อวงการเมืองในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ทำให้เกิดบุคคลกลุ่มใหม่เข้ามาสู่เวทีการเมือง การผูกขาดทางการเมืองในยุคแรกระหว่างกลุ่มอดีตเจ้าเมืองกับกลุ่มตระกูลนักการศาสนาและเครือข่ายเริ่มลดน้อยลง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จึงมีส่วนต่อปรากฏการณ์ทางการเมืองรูปแบบใหม่คือ การจัดตั้งกลุ่มการเมือง ซึ่งมีความแตกต่างจากการต่อสู้ทางการเมืองในยุคแรกที่มีฐานมาจากตระกูลและเครือข่ายของตระกูล เราสามารถพิจารณาปรากฏการณ์ของการจัดตั้งกลุ่มการเมืองนี้ได้อย่างน้อย 3 ประการ

ประการแรก การรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มการเมืองถือเป็นการกลยุทธทางการเมืองในการปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของกลุ่มนักการเมืองเดิมเพื่อรักษาอำนาจ หรือกระชับอำนาจของตนเองให้มากยิ่งขึ้นเพราะการรวมกลุ่มนำไปสู่การใช้ทรัพยากรทางการเมืองร่วมกัน เช่น เครือข่ายทางการเมือง ทุนในการทำกิจกรรมทางการเมือง เป็นต้น

ประการที่สอง การรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มการเมืองเป็นการขีดวงหรือจำกัดวงนักการเมืองหน้าใหม่หรือผู้ที่กำลังสังสมบารมีทางการเมือง ซึ่งอาจทำลายอำนาจทางการเมืองได้ด้วยการดึงให้เขาเหล่านี้มาเป็นพวก สร้างความรู้สึกว่าความสำเร็จทางการเมืองไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยง่าย หากไม่ยอมมาสังกัดกลุ่มตน

ประการที่สาม การรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มการเมืองถือเป็นเครื่องมือหรือกลไกในทางการเมืองในการสร้างอำนาจ

ต่อรองกับพรรคการเมืองที่กลุ่มเข้าไปสังกัดทั้งในด้านการผลักดันนโยบายที่มีต่อพื้นที่ของสมาชิกในกลุ่มและในด้านตำแหน่งทางการเมืองที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับหากพรรคที่กลุ่มสังกัดได้เป็นรัฐบาล

ในช่วงเวลานี้จึงเกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองขึ้น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมีชื่อว่า กลุ่มวะตะห์ มีนายเด่น โต๊ะมีนา เป็นแกนนำของกลุ่ม หลังจากกลุ่มวะตะห์ประสบความสำเร็จทางการเมืองทั้งในระดับพื้นที่และเป็นที่รู้จักในระดับชาติ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นคู่แข่งทางการเมืองที่สำคัญของกลุ่มวะตะห์ในพื้นที่ได้จัดตั้งกลุ่มเช่นเดียวกันคือ กลุ่มญามาอะฮ์อุลามาอะฮ์ ปัตตานีดารุสสลาม แต่มีเป้าหมายทางการเมืองที่แตกต่างกัน กลุ่มวะตะห์นั้นก่อตั้งขึ้นเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองกับพรรคการเมืองที่กลุ่มเข้าไปสังกัด ส่วนกลุ่มญามาอะฮ์อุลามาอะฮ์ ปัตตานีดารุสสลาม หวังเป็นเพียงเครื่องมือหรือเป็นกลยุทธ์ใหม่ในการเอาชนะทางการเมืองกับกลุ่มวะตะห์เท่านั้น ไม่ได้รวมกลุ่มเพื่อต่อรองอำนาจภายในพรรคแต่อย่างใด รายละเอียดของทั้ง 2 กลุ่มมีดังนี้

กลุ่มวะตะห์

เมื่อสภาพการณ์เป็นเช่นที่กล่าวมา ในระยะเวลาต่อมาจึงมีความพยายามรวมกลุ่มของ ส.ส.มุสลิม ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นมา นอกจากเพื่อกระชับอำนาจ รักษาอำนาจเดิมของกลุ่มหรือเครือข่ายเดิมของตน จำกัดวงผู้ที่จะเข้ามาแข่งขันกับตนเองและเครือข่ายตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ยังมีเป้าหมายเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองกับพรรคการเมือง หรือการสร้างมุ้ง (Faction) ในพรรคการเมืองนั่นเอง โดยเฉพาะการสร้างอำนาจต่อรองเพื่อผลักดันผู้นำของกลุ่มให้ได้รับตำแหน่งทางการเมือง หากพรรคการเมืองที่กลุ่มเลือกไปสังกัดได้เป็นรัฐบาล โดยมีนายเด่น เป็นผู้นำคนสำคัญในความพยายามรวมกลุ่มกันในครั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่า การดำเนินการทางการเมืองในช่วงก่อนหน้านั้นยังไม่สามารถสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองภายในพรรคที่ตนสังกัด โดยเฉพาะ ส.ส. ที่มีความสัมพันธ์ชอบพอกันใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงสังกัดพรรคการเมืองต่างพรรค ไม่ได้สังกัดพรรคเดียวกัน และก่อนหน้านั้น นายเด่น ยังคงพึงใจกับบทเรียนทางการเมืองที่ได้รับจากพรรคประชาธิปัตย์ ทั้งๆ ที่ให้คำมั่นสัญญาอย่างดีว่า ส.ส. ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้จะได้โควตารัฐมนตรีหากประสบผลสำเร็จในทางการเมือง

“ช่วงนั้นพรรคประชาธิปัตย์มีบทบาทมากในพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในปี 2519 พรรคประชาธิปัตย์ได้ ส.ส.มาทั้งหมด 4 จังหวัด บัตตานี 3 คน นราธิวาส 2 คน ยะลา 1 คน สตูล 1 คน ซึ่งในช่วงนั้นคุณวีระ (มุสิกพงศ์) ได้เชิญผมเข้าพรรคประชาธิปัตย์ครั้งแรกก็ได้ ส.ส.มาทั้งหมด ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์บอกว่า ถ้าได้ ส.ส.มาทั้งหมดจะให้ประชาชนเลือกคนที่จะมาเป็นรัฐมนตรี ที่ประชุมก็ลงมติโหวตให้ผม ตอนนั้นสื่อทุกฉบับพูดหัวว่า เป็นการโหวตในตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แต่หลังจากนั้นอาทิตย์เดียวกลับเปลี่ยนไป ผมเลยมองว่าพรรคประชาธิปัตย์

กำลังเล่นตลกแล้วคือ พรรคไม่เอารายชื่อผมที่เสนอ เป็นรัฐมนตรีแต่พรรคจะเลือกเอง สุดท้ายพรรคประชาธิปไตยได้เลือก “ลิตติก ซารีฟ” นายชายของอารีเพ็ญ อุตอรสินธุ์ เป็น รมช.ศึกษาธิการแทน” (เด่น โต๊ะมีนา, 2549, มกราคม 15)

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้นำส่งผลกระทบต่อทางเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2522 เมื่อประชาชนร่วมกันปฏิเสธผู้สมัครของพรรคประชาธิปไตยทั้งหมดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีเพียงนายเด่น คนเดียวที่ชนะเลือกตั้ง เนื่องจากเห็นว่า พรรคประชาธิปไตยไม่รักษาคำมั่นสัญญาที่เคยให้ไว้ (เด่น โต๊ะมีนา, 2549, มกราคม 15) ความรู้สึกขาดพลังอำนาจต่อรองทางการเมืองกับพรรคการเมืองที่เข้าไปสังกัดจึงนำไปสู่ความพยายามจัดตั้งกลุ่มการเมืองขึ้น นายเด่นกล่าวถึงกระบวนการในการจัดตั้งกลุ่มวะตะหฺว่า

“ตอนแรกตั้งชื่อกันว่า กลุ่มเอกภาพ หรือที่เรียกกันว่า วะตะหฺในปัจจุบัน สาเหตุที่ต้องตั้งกลุ่มขึ้น เพราะจากประสบการณ์ที่เป็น ส.ส.มา 3 สมัย แต่กลับเป็นคนหัวเดียวกระเทียมลีบ ไม่มีพวกพ้อง มีแต่พรรค เวลาเสนออะไรผ่านพรรคก็ไม่ค่อยมีผลเท่าไร เลยเห็นว่าอยู่อย่างนี้ทำงานไม่ได้ จึงคิดว่าน่าจะมีการรวมกลุ่มกันผนึกกำลังให้เข้มแข็ง เราคงมีโอกาสต่อรองได้ จึงเริ่มเชิญ ส.ส.ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ตามด้วยนักการเมืองระดับท้องถิ่น และผู้นำมุสลิมเข้ามาร่วม” (เด่น โต๊ะมีนา, 2549, มกราคม 15)

นายเด่น เป็นแกนนำผู้ริเริ่มการตั้งกลุ่มขึ้นมา โดยเขา เริ่มหารือกับนายจิรายุ เนาวเกตุ ส.ส.สตูล นายอารีเพ็ญ อุตระสินธุ์ ส.ส.นราธิวาส นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ส.ส.ยะลา รวมทั้ง นายเสนีย์ มะดากะกุล (เสียชีวิตแล้ว) ส.ส.นราธิวาส พรรคกิจสังคม นายเด่นกล่าวว่า

“แต่อาจารย์เสนีย์ อยู่พรรคกิจสังคม กับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และท่านอาจารย์คึกฤทธิ์ ให้ความหวังไว้ว่าจะ ได้เป็นรัฐมนตรีช่วยต่างประเทศ ท่านจึงไม่ยอมมา ผมรู้ว่า มันยากเลยบอกกับอาจารย์เสนีย์ว่า ผมมองว่าอาจารย์ ถูกหลอกมากกว่า เพราะการจะดึงมาเป็นรัฐมนตรีช่วย มันยากนะ มาอยู่กับผมดีกว่า หากเรียงตามความอาวุโส อันดับหนึ่งคือ ผม อันดับสองคืออาจารย์ อันดับสาม คือ วันนอร์ ผมขอเป็นรัฐมนตรีก่อนตามอาวุโส โดย ตกลงกันว่าจะเป็นคนละ 2 ปี ผม 2 ปีออก อาจารย์ ก็ได้เป็น จากนั้นวันนอร์ก็เป็น ซึ่งผมเรียงไว้หมดแล้ว ก็ยังไม่ยอม กระทั่งในสมัยรัฐบาลชวน 1 (ปี 2535) อาจารย์เสนีย์ถึงได้ยอมมาอยู่ด้วย” (เด่น โຕ๊ะมีนา, 2549, มกราคม 15)

นายเด่นกล่าวว่า การโน้มน้าวจิตใจ ส.ส.ให้มารวมกลุ่ม เพื่อเพิ่มพลังการต่อรองไม่ใช่เรื่องง่ายแต่ในที่สุด ส.ส.ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็เริ่มยอมรับว่าการแก้ปัญหาชายแดน ภาคใต้ หากแก้ปัญหาโดยมี ส.ส.ที่มาจากเพียงคนเดียวในแต่ละ พรรค ไม่สามารถทำอะไรได้ จึงน่าจะรวมกลุ่มกันและอยู่ใน พรรคเดียวกันทำให้มีการนัดประชุมใหญ่หลายครั้ง (เด่น โຕ๊ะมีนา, 2549, มกราคม 15)

การประชุมครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2529 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี นายเด่นกล่าวว่า

“การประชุมครั้งแรกมีคนไม่มาก แต่คนที่เห็นด้วยเขาจะขยายสมาชิกเอง ด้วยการเชิญคนนั้นคนนี้ กว่าจะได้ครบทุกวงการมันไม่ใช่เรื่องง่าย ผมจำได้ว่าการประชุมครั้งแรกเกิดขึ้นที่ จ.ปัตตานี มี ส.ส. โต๊ะครู แกนนำผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น ทั้งไทยพุทธและมุสลิม ก็ลงมติเห็นด้วย จึงมีการเสนอชื่อว่าจะตั้งกลุ่มอะไรดี ซึ่งมีคนเสนอชื่อเยอะเยอะ สรุปลแล้วเห็นว่าเรามีเจตนารมณ์ให้เกิดความเป็นเอกภาพ เลยตั้งกลุ่มเอกภาพก็แล้วกัน ซึ่งแปลเป็นภาษาอาหรับ คือ วะดะห์” (เด่น โต๊ะมีนา, 2549, มกราคม 15)

การรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพรรคการเมือง เพื่อให้ข้อเรียกร้องของกลุ่มได้รับการตอบสนองนั้น โดยเฉพาะตำแหน่งรัฐมนตรีมีเป้าหมายเพื่อให้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และข้อเรียกร้องความต้องการของคนในพื้นที่ได้รับการตอบสนอง ซึ่งแตกต่างจากการเป็นส.ส. ธรรมดาภายในพรรค โดยเฉพาะปัญหาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างจากสังคมไทยทั่วประเทศ ทางกลุ่มวะดะห์ ได้สรุปถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่อันจำเป็นที่จะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยกันผลักดันแก้ไขปัญหาดังนี้ (<http://www.tohmeena.com>, เข้าถึงเมื่อ 5/9/2548)

1. การนำพระพุทธรูปตามโครงการพิเศษเข้าไปประดิษฐานในโรงเรียนต่างๆ ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามมาก ทำให้เกิดการประท้วงใหญ่ที่จังหวัดสตูล ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันที่ 25 ตุลาคม 2528

2. ได้มีคำสั่งให้เปลี่ยนชื่อนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจากชื่อ อิสลาม เป็นชื่อภาษาไทย เมื่อเดือนมีนาคม 2528

3. ได้มีการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านและตำบลจากชื่อเดิมเป็นชื่อใหม่ โดยพยายามแปลความหมายเดิมเป็นภาษาไทย ซึ่งบางแห่งแปลผิดๆ ถูกๆ เมื่อเอ่ยชื่อหมู่บ้านและตำบลตามความหมายที่แปลเป็นภาษาไทยแล้วทำให้ไม่มีผู้ใดสามารถรู้ได้ว่าเป็นชื่อหมู่บ้านหรือตำบลใดของประเทศไทย

4. หน่วยงานราชการบางแห่งมีการบังคับไม่ให้สตรีแต่งกายตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

5. หน่วยงานราชการบางแห่งยังไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดของสำนักจุฬาราชมนตรีเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการที่ขัดแย้งกับหลักการของศาสนาอิสลาม

6. พรรคการเมืองส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะแก้ไขกฎหมายอิสลามให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เรื่องนี้กระทรวงมหาดไทยดำริที่จะแก้ไขมา 10 กว่าปีแล้วแต่ก็ยังไม่ได้ดำเนินการอะไร

สิ่งที่กล่าวมาเป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มวะตะห์ ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแก้ปัญหาในภาคใต้ เพราะเห็นว่าประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม แม้ว่า นายเด่นเคย

ผิดหวังจากการไม่รักษาคำมั่นสัญญาของพรรคประชาธิปัตย์ แต่ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2529 นายเด่นและกลุ่มได้หวนกลับไปลงสมัครในนามของพรรคประชาธิปัตย์อีกครั้ง โดยเชื่อมั่นว่าการรวมกลุ่มจะทำให้อำนาจต่อรองกับพรรคมีมากกว่าในอดีต อีกทั้งยังเชื่อมั่นในตัวของนายวีระ มุสิกพงศ์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์อีกด้วยว่าจะสามารถรักษาสัญญา ผลักดันความต้องการของกลุ่มได้ นายเด่นกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“ในการเลือกตั้งครั้งแรกในนามกลุ่มวาดะห์ คุณวีระ มุสิกพงศ์ เป็นเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ไปปราศรัยกับประชาชนใน 5 จังหวัดภาคใต้ว่า ขอกลุ่มวาดะห์มาสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ทางกลุ่มจึงลงมติว่าจะเข้าพรรคประชาธิปัตย์ ผลการเลือกตั้งก็ได้ ส.ส.ในกลุ่มมา 5 คน มีผม จ.ปัตตานี, คุณปรีชา บุญมี จ.ปัตตานี เป็นพุทธ, อ.วันนอร์ ยะลา เป็นอิสลาม, คุณอารีเพ็ญ จ.นราธิวาส เป็นอิสลาม คุณพิบูลย์ พงศธเนศ ส.ส. นราธิวาส ไม่ใช่อิสลาม” (<http://www.prachathai.com/news/show.php> เข้าถึงเมื่อ 16/10/2548)

การเข้าไปอยู่ภายใต้สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ของกลุ่มวาดะห์ มีการยื่นข้อเสนอ ขอโควตารัฐมนตรีกับกลุ่มอย่างน้อย 1 ตำแหน่ง ซึ่งนายวีระ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ ขณะนั้นก็รับปากว่า นายเด่น จะได้เป็นรัฐมนตรีอย่างแน่นอน แต่หลังจากเลือกตั้งเสร็จสิ้น คำพูดกลับไม่เป็นคำพูด แม้ว่าจะมีการเสนอชื่อของนายเด่น ให้เป็นรัฐมนตรีตามที่เคยสัญญาไว้ แต่พรรคประชาธิปัตย์กลับลงมติเลือกนายสุเทพ เทือกสุบรรณ

เข้าไปยึดโควต่าดั่งกล่าวแทน ทำให้นายเด่นพร้อมกับกลุ่ม
วะตะห์และ ส.ส.ของพรรคประชาธิปไตยอีกจำนวนหนึ่งตัดสินใจ
ลาออก เพราะไม่พอใจที่ถูกพรรคประชาธิปไตยหลอกเป็นครั้งที่
สอง ก่อนจะร่วมหัวจมท้ายกับนายวีระ มุสิกพงศ์ และนาย
เฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ ออกไปตั้งกลุ่ม 10 มกรา และจัดตั้งพรรค
ประชาชนขึ้นมา โดยมีนายเฉลิมพันธ์ เป็นหัวหน้าพรรค

จากนั้นพรรคประชาชน พรรคก้าวหน้า พรรครวมไทย
และพรรคกิจประชาคม รวมกันเป็นพรรคใหญ่ จึงมีการเสนอ
ชื่อกลุ่มเอกภาพ เป็นชื่อพรรค ในที่สุดก็ตั้งพรรคเอกภาพขึ้นมา
มีนายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นหัวหน้าพรรค จากนั้น นายเด่นได้
เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ครั้งแรก สมัย
รัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ต่อมาได้นำกลุ่มวะตะห์มา
รวมกับพรรคความหวังใหม่ของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ จนได้
รับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สมัย
รัฐบาลชวน หลีกภัย (2535-2538)

อย่างไรก็ตาม ด้วยสาเหตุที่การเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2
กรกฎาคม ปี พ.ศ. 2538 นายเด่นแพ้การเลือกตั้งอย่างไม่คาดคิด
เป็นผลทำให้บทบาทในฐานะผู้นำกลุ่มวะตะห์ของเขาต้องยุติลง
นายเด่นกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“ปี 2538 ผมสอบตก...ผมก็บอกอาจารย์วันนอร์ ที่เป็น
รองหัวหน้าว่าให้รับเป็นหัวหน้าเพราะผมหมดสภาพแล้ว
ในประเทศไทย ส.ส. สอบตกเขาเปรียบเหมือนหมาเฝ้า
ตัวหนึ่ง ไม่มีความหมายอะไรเลย อาจารย์วันนอร์
บอกไม่ต้องออกเป็นต่อไปก็ได้ แต่ผมยืนยันว่าไม่ได้”

(<http://www.prachathai.com/news/show.php>
เข้าถึงเมื่อ 16/10/2548)

ในการเลือกตั้งครั้งต่อมาก็คือ วันที่ 17 พฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งพรรคความหวังใหม่ชนะเลือกตั้งและพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคได้เป็นนายกรัฐมนตรี การเลือกตั้งครั้งนี้แม้นายเด่น กลับมาชนะเลือกตั้งอีกครั้ง แต่เขาก็ไม่ได้รับตำแหน่งทางการเมืองใดๆ อีก เนื่องจากบทบาทการเป็นผู้นำกลุ่มได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วตามที่ได้กล่าวมา ขณะที่นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ส.ส. จังหวัดยะลา ผู้รับตำแหน่งผู้นำคนใหม่ของกลุ่มวะตะห์ ได้รับตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานรัฐสภา ทำให้มีบทบาทมากขึ้นเรื่อยๆ ในท้ายที่สุดเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2540 นายเด่นจึงเปลี่ยนเส้นทางการเมืองด้วยการยุติบทบาททางการเมืองในสภาล่าง หันไปสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาสูงหรือวุฒิสภาในการเลือกตั้งครั้งแรก ปี พ.ศ. 2543

นายเด่นได้รับเลือกเป็น ส.ว. ปัตตานี ซึ่งอาจจะเป็นตำแหน่งสุดท้ายในชีวิตบนเส้นทางการเมืองตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีของเขา นายเด่นมองว่า ในช่วง 30 ปีบนเส้นทางการเมืองที่เชื่อว่าเมื่อก้าวสู่ระบบรัฐสภาแล้วจะสามารถแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ แต่ความเป็นจริงแล้วกลับไม่เป็นเช่นนั้น แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะให้สิทธิในเรื่องของความเท่าเทียม แต่ในทางปฏิบัติหลายกรณีกลับทำให้ปัญหารุนแรงมากขึ้น เช่น กรณีที่กระทรวงศึกษาธิการออกนโยบายให้นำพระพุทธรูปมาไว้ในโรงเรียน ปรากฏว่า จ.สตูล

เป็นจังหวัดแรกที่มีการประท้วงใหญ่ รวมถึงกรณีที่รัฐออกนโยบายให้คนมุสลิมเปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทย ซึ่งขัดต่อหลักศาสนา

“ในระยะหลังฝ่ายเจ้าหน้าที่ หรือฝ่ายความมั่นคงที่ต้องการหาคะแนนนิยมตัวเอง หรือหาความก้าวหน้าต่อหน้าที่ราชการระดับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและตำรวจต่างหาความดีเข้าตัว นับตั้งแต่พ่อผมจนมาถึงพี่ชายผมที่คนในระดับนายอำเภอ ผู้กำกับ ผู้กอง ถ้าจะได้ดีก็ต้องตั้งชื่อหาคนในพื้นที่ ฉะนั้นเจตนาชัดว่า กลุ่มวะตะห์ต้องการต่อสู้ผ่านระบบรัฐสภา แต่ก็ยังโยงกันไปว่าผมจะตั้งกลุ่มวะตะห์เพื่อต้องการแบ่งแยกดินแดนไม่เข้าใจว่าทำไมต้องแปลงร่างผมขนาดนั้น เพราะมันเจ็บช้ำมาก เขาไม่ได้รักชาติ แต่ต้องการได้ความดีความชอบเพื่อได้เลื่อนชั้น” (<http://www.prachathai.com/news/show.php> เข้าถึงเมื่อ 16/10/2548)

ในช่วงของการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มวะตะห์นี้ ได้มี ส.ส. ใหม่ๆ เกิดขึ้นหลายคนและบางคนที่ เป็นสมาชิกกลุ่มไม่ได้เป็นมุสลิม ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกลุ่มที่ว่า สมาชิกกลุ่มไม่ใช่มีเฉพาะมุสลิมเท่านั้น แต่ต้อนรับศาสนาอื่นๆ ด้วยขอเพียงให้ยึดมั่นในแนวทางการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม

ความสำเร็จสูงสุดในการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มวะตะห์ เมื่อพิจารณาในแง่ของการสร้างอำนาจต่อรองกับพรรคการเมืองให้พรรคการเมืองสนใจในการกำหนดนโยบายสนองตอบแก่พื้นที่ที่ ส.ส. ของกลุ่มสังกัด และการจัดสรรตำแหน่งทาง

การเมืองเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มเข้าสังกัดกับพรรคความหวังใหม่ไม่ว่าจะเป็นการประกาศนโยบายหาเสียงในพื้นที่คือ นโยบาย “ฮาร์ปปีนบารู” หรือการจัดสรรให้แกนนำกลุ่มได้รับตำแหน่งรัฐมนตรี เช่น นายเด่น โต๊ะมีนา นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา เป็นต้น

ผลงานของกลุ่มวะตะหฺที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมมีหลายประการ ซึ่งพอจะเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่า การที่ส.ส.มุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคได้รวมกลุ่มกันแล้วไปสังกัดพรรคการเมืองเดียวกันทำให้อำนาจต่อรอง ข้อเรียกร้อง หรือการผลักดันนโยบายมีโอกาสสำเร็จเป็นรูปธรรมมากกว่าการที่แต่ละคนกระจายตัวกันอยู่ต่างพรรคการเมืองกัน

ผลงานของกลุ่มวะตะหฺ เช่น ผลักดันให้มีการจัดตั้งธนาคารอิสลาม จนเป็นผลสำเร็จหลังจากมีความพยายามมาอย่างยาวนานที่จะมีระบบการเงินการธนาคารที่ถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม การสร้างสถานที่ละหมาดหรือห้องละหมาดที่ทำอากาศยานนานาชาติ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดต่างๆ รวมทั้งที่สถานีรถไฟและสถานีขนส่ง การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยที่กำหนดให้มีการเลือกตั้งและมีวาระในการดำรงตำแหน่ง จากเดิมที่สามารถดำรงตำแหน่งจนกว่าจะเสียชีวิต ส่งผลให้คณะกรรมการต่างขยันทำงาน สร้างผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งใหม่ในครั้งต่อไป (มุข สุไลมาน, 2548, ตุลาคม 10)

อย่างไรก็ตามข้อที่น่าสังเกตก็คือว่า พรรคความหวังใหม่นั้น เป็นพรรคที่ถูกตั้งคำถามในทางวิชาการในเรื่องปัญหาความเป็นสถาบัน การรวมตัวก่อตั้งพรรคเป็นการรวมกลุ่มของส.ส.ที่มีที่มาที่หลากหลาย มีหลายมุ้ง และเติบโตอย่างก้าวกระโดด ด้วยเหตุนี้อาจจะเป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มวะตะห์ประสบความสำเร็จ ในขณะที่เมื่อกลุ่มวะตะห์ สังกัดพรรคประชาธิปไตย ซึ่งมีวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่าง ทางกลุ่มกลับไม่ได้รับผลตอบแทนตามที่คาดหวัง จนในท้ายที่สุดกลายเป็น “กลุ่ม 10 มกรา” และลาออกจากพรรคประชาธิปไตย

ประเด็นที่น่าพิจารณาและศึกษาต่อไปก็คือว่า กลุ่มหรือมุ้งทางการเมือง การสร้างอำนาจต่อรองจะเกิดขึ้นและประสบความสำเร็จในพรรคการเมืองที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด หรือมีปัญหาความเป็นสถาบันใช้หรือไม่

สำหรับรายละเอียดของ ส.ส. กลุ่มวะตะห์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี นอกเหนือจากนายเด่น โตะะมีนา หัวหน้ากลุ่มมีดังนี้

1. ปรีชา บุญมี

ตามเจตนารมณ์ของกลุ่มวะตะห์การรวมกลุ่มนักการเมืองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงแคเป็นการรวมกลุ่มของ ส.ส. ที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น แต่เปิดกว้างให้กับตัวแทนของทุกศาสนา ที่มีเป้าหมายเดียวกันเพื่อสร้างความสงบสุข สร้างความเข้าใจกันให้ทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันอย่างเข้าอกเข้าใจกัน และสามารถผลักดันนโยบายที่จะทำให้คนในพื้นที่สามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีตามศาสนา

ที่ตนนับถือ ดังนั้น นับตั้งแต่แรกของการรวมตัวเป็นกลุ่มเอกภาพหรืออะดะห์ นักการเมืองหน้าใหม่ที่ชื่อ นายปรีชา บุญมี จึงถูกเชิญจากนายเด่น หัวหน้าทีมของจังหวัดปัตตานีและเป็นหัวหน้ากลุ่มอะดะห์ให้เข้าร่วมทีมด้วย แม้ว่าเป็นชาวไทยพุทธก็ตาม

นายปรีชา บุญมี ก่อนที่จะตัดสินใจเข้าสู่เวทีการเมืองระดับชาตินั้น เขาเป็นอดีตสมาชิกสภาจังหวัด (สจ.) 3 สมัยของอำเภอโคกโพธิ์ เป็นเจ้าของกิจการโรงไม้ ธุรกิจก่อสร้างและโรงเรียน เริ่มเข้าสู่การเมืองในระดับท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2518 แทนบิดาซึ่งถูกลอบสังหาร

นายปรีชา สมัคร ส.ส. ครั้งแรก ปี พ.ศ. 2529 ได้รับการทาบทามจากนายเด่น ให้ร่วมทีมตามที่ได้เกริ่นมาแล้วข้างต้น เหตุผลหนึ่งเป็นเพราะต้องการชาวไทยพุทธ ที่มีฐานเสียงสนับสนุนในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ ซึ่งเป็นพื้นที่จุดบอดของผู้สมัครที่นับถือศาสนาอิสลาม เพราะโคกโพธิ์ มีสัดส่วนระหว่างประชากรชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมไม่แตกต่างกันมากเหมือนพื้นที่อื่นๆ

ด้วยเหตุนี้ฐานเสียง อำนาจและอิทธิพลส่วนใหญ่ของนายปรีชาจึงอยู่ในท้องที่อำเภอโคกโพธิ์ ที่บิดาและตัวนายปรีชาเองผูกขาดความเป็น สจ. มาถึง 5 สมัย มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบความเดือดร้อน โดยเฉพาะชาวไทยพุทธ

“ฐานการเมืองส่วนมากจะอยู่ในกลุ่มของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ลงสมัคร สจ. ก็สัมพันธ์มาเรื่อยๆ เป็นแกน

ที่นี้พอเป็น ส.ส. ทั้งจังหวัด เราก็ต้องหาเพิ่มก็เอากำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตของเราคือโคกโพธิ์ และขยายฐานไปยังหนองจิก ออกไปอำเภออื่น ถ้าเกิดว่าผู้นำศาสนารู้จัก เราก็จะไป และถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านคนใดรู้จักก็จะพาไปและแนะนำให้รู้จักกัน หลังจากนั้นเราก็มีความสัมพันธ์กับเขาโดยตรง ก็คบค้าสมาคมกันมาเรื่อย และรู้ใจมันก็ขยายออกไปเอง ลง ส.ส. หากคนจริงใจทั้งจังหวัดสัก 5 คนก็พอ ให้จริง ให้ใจเต็มร้อย แต่ไม่ใช่อยู่ที่เดียวกันนะ อยู่ต่างอำเภอ ผู้นำศาสนา หมายความว่าทุกเรื่องเขาต้องบอกเราได้ สมมุติเราไปสายบุรีอย่างนี้ ซึ่งไกลจากผมและเราไปเอาคนนี้และเขาเต็มใจกับเรา แค่นี้ พอไปเขาบอกว่าตรงนี้ไม่ได้ โอเค ก็เว้น เราหาคนอื่นอีก ถ้าตรงนี้เป็นผู้นำศาสนาต้องสืบดูว่าเขาเกรงใจใคร” (ปรีชา บุญมี, 2548, ธันวาคม 13)

2. มุข สุไลมาน

นายมุข เกิดเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2492 เรียนระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนวรคามินอนุสรณ์ และระดับมัธยมต้นโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดปัตตานี จากนั้นเดินทางไปศึกษาด้านศาสนา ภาษามาเลย์และภาษาอังกฤษที่รัฐกลันตัน มาเลเซีย แล้วจึงเดินทางกลับเมืองไทยมาต่อมัธยมปลายที่โรงเรียนอิสลามวิทยาลัย ที่กรุงเทพฯ และเมื่อเรียนจบในระดับมัธยมศึกษาแล้วจึงศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในเวลาต่อมานายมุข ยังได้เรียนสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย

รามคำแหงอีกสาขาหนึ่งด้วย ซึ่งได้กลายเป็นสาขาวิชาที่ทำให้เขามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ทุกข์ยาก เมื่อกลับมาอยู่ในพื้นที่บ้านเกิด นาย मुख จบการศึกษาชั้นสูงสุดในระดับปริญญาโททางรัฐศาสตร์ สาขาบริหารรัฐกิจ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แม้ว่านาย मुख เป็นผู้สนใจในปัญหาของชาติบ้านเมือง ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นนักศึกษาเอกเช่นนักศึกษาทั่วไปในช่วงปี พ.ศ. 2516 แต่ความสนใจนั้นไม่ใช่ความปรารถนาที่จะเข้ามา มีบทบาททางการเมืองในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชน แต่เป็นความสนใจที่จะแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากของชาวบ้านในรูปแบบใดๆ ก็ได้ที่สามารถช่วยปิดเป่า เยียวยาความทุกข์เหล่านั้นให้จางหายได้ ดังนั้น เมื่อถามถึงแรงจูงใจทางการเมืองที่ทำให้หันเหชีวิตด้วยการลาออกจากราชการที่ถือว่ามีความมั่นคงสูงสำหรับคนส่วนใหญ่คือ ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ตามสาขาวิชาบัญชีที่ได้ร่ำเรียนมา แล้วมาเป็นผู้แทนของประชาชน นาย मुख จึงย้อนอดีตอันยาวไกลไปถึงช่วงที่เป็นนักศึกษา

“แรงจูงใจในการเล่นการเมืองเป็นเรื่องของความยาวนาน อันเนื่องมาจากว่า ในสมัยที่เรียนหนังสือ เราทำกิจกรรมทางการเมือง เพราะมันเป็นยุคของการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างแรง เนื่องจากว่าเป็นยุคเผด็จการ นักศึกษาส่วนใหญ่ค่อนข้างจะ Active หรือมีความสนใจทางด้านการเมืองเป็นหลัก จึงมีการประท้วงวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ขับไล่ถนัดม ประภาส ซึ่งเราก็มีส่วนร่วม ในขณะที่เดียวกันเราก็มีกลุ่มของเราเอง

คือ มุสลิมสลาคันโดยรวบรวมนักศึกษาจากบ้านเราที่เรียนอยู่ทั่วไปในกรุงเทพฯ จากกลุ่มดังกล่าวนี้ทำให้กลุ่มของเราได้มีบทบาทในการเคลื่อนไหวในตอนนั้น ช่วงภายหลังจากขับไล่เผด็จการ เรามีการเคลื่อนไหวในแง่ที่ไปทำรูปแบบกิจกรรมทางหมู่บ้านต่างๆ โดยเฉพาะช่วงปิดเทอม เราก็จะลงไปหมู่บ้านไปทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ไปทำเกี่ยวกับสิทธิและประโยชน์ของประชาชนที่ควรมีควรได้ ไปช่วยเหลือประชาชนในเรื่องของการถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือถูกกลั่นแกล้งจากข้าราชการทั้งหลาย ซึ่งมีมาตลอดในสมัยนั้น จนกระทั่งว่าในที่สุดได้มีการประท้วงใหญ่ที่ปัตตานี ในปี 2518 เนื่องจากการเรียกร้องความเป็นธรรมที่ชาวบ้านถูกทหารนาวิกโยธินฆ่าและทิ้งลงในแม่น้ำสะพานกอตอ” (มุข สุไลมาน, 2548, ตุลาคม 10)

หลังจากทำงานในตำแหน่งพนักงานบัญชีของ ธกส. เป็นเวลา 8 ปี นายมุขก็ลาออกหันมาประกอบอาชีพทนายความตามที่ได้ร่ำเรียนมาเป็นปริญญาใบที่สอง นับเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่เวทีการเมือง เพราะสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างดีเยี่ยม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประชาชนมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี แตกต่างจากอาชีพพนักงานบัญชีของธกส. ที่เขาเห็นว่า ลักษณะการทำงานอยู่กับตัวเลข ไม่มีโอกาสได้พบปะพูดคุยกับผู้คน ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้เดือดร้อนได้โดยตรง

“พอเรียนจบกฎหมายผมก็ลาออกจากการทำงานธนาคาร ไปเป็นทนายความ เพราะงานบัญชีนั้นน่าเบื่อ มีแต่ตัวเลข เป็นงานจุกจิกละเอียดอ่อน ไม่ได้พบผู้คน ไม่เห็นดาวไม่เห็นเดือน ไม่มีโอกาสพบกับคนหลายๆ และเนื่องจากเราเป็นผู้ชายมันไม่กว้างขวาง เลยรู้สึกตัวตัวเองแยเลยออกมาเป็นทนายความ ชีวิตจึงเปลี่ยนไป ประจวบเหมาะกับท่านเด่น โต๊ะมีนา ได้ตั้งกลุ่มเอกภาพ ที่จัดตั้งขึ้นในปี 2529 ทางกลุ่มได้ชักชวนผมด้วยในฐานะที่สนใจเรื่องนี้ เพราะผมเคยช่วยหาเสียงให้กับกลุ่มนี้มาก่อน” (www.rta.mi.th/iw/southweb/html/muk.htm เข้าถึงเมื่อ 10/21/2005)

นายमुखลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกในสังกัดกลุ่มวะตะห์ ในนามพรรคประชาชน ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2531 เมื่อทางกลุ่มถอนตัวออกจากพรรคประชาธิปไตยที่ผิดสัญญาว่าจะให้สมาชิกกลุ่มได้เป็นรัฐมนตรี หากสมาชิกได้รับการเลือกตั้งตามเป้าที่ได้วางไว้ การลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งนี้ของนาย मुखเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจมาก่อน เพราะกลายเป็นมวญแทนเนื่องจาก จส.ต.ศักดิ์ มะอีเตะ หนึ่งในสมาชิกกลุ่มวะตะห์ ซึ่งเคยลงสมัครเมื่อปี 2529 แต่สอบตก ได้ถอนตัวจากการลงสมัครในครั้งนี้อย่างกะทันหัน ทำให้ मुख มีเวลาเตรียมตัวน้อยมาก ใช้เวลาหาเสียงเพียงแค่ 1 เดือน ซึ่งถือว่าสั้นมากสำหรับผู้สมัครหน้าใหม่

“ครั้งแรกเข้าใจกันว่าที่ปัตตานีคนเดิมจะลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่พอเวลาใกล้เข้ามา จ.ส.ต.ศักดิ์ มะอีเตะ ถอนตัวในเวลากะทันหัน กลุ่มเอกภาพเลยเอาผมลง

สมัครแทน ผลปรากฏว่า มวยแทนสอบตก แต่ก็ได้รับความประทับใจจากประชาชน ได้คะแนนมากกว่าสี่หมื่นคะแนน ห่างจากคนที่สาม คนที่สี่เพียงสองพันหรือสามพันคะแนนเท่านั้น” (www.rta.mi.th/iw/southweb/html/muk.htm เข้าถึงเมื่อ 10/21/2005)

การลงเลือกตั้งครั้งแรกแล้วเกือบได้เป็น ส.ส. ทำให้เสียงสนับสนุนจากประชาชนที่มีต่อนายมุขมีเพิ่มมากขึ้น ทำให้เขามีกำลังใจที่จะทำงานการเมืองต่อไป นายมุขจึงขยับลงไปพูดคุยนโยบายกับประชาชนเกือบทุกวันเป็นเวลายาวนานราว 3 ปี ก็เกิดการยึดอำนาจรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในปี พ.ศ. 2534 จากนั้นก็มีการเลือกตั้งในปี 2535 ครั้งที่ 1 นายมุขลงสมัครในนามพรรคความหวังใหม่ ซึ่งเป็นสังกัดใหม่ของกลุ่มวะตะห์ แต่สภาผู้แทนราษฎรมีอายุเพียง 3 เดือนเพราะเกิดเหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม ในปีเดียวกันนี้จึงมีการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนายมุขก็ได้เป็นส.ส. อีกครั้ง และได้เป็นติดต่อกันเรื่อยมาจนมาพ่ายแพ้แก่ผู้สมัครหน้าใหม่ ที่ไม่มีใครคาดคิดว่าจะเอาชนะมุขได้ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 เมื่อพรรคความหวังใหม่ยุบพรรคเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพรรคไทยรักไทย

นายมุข แตกต่างจากนายเด่น ตรงที่ฐานเสียงและความนิยมส่วนใหญ่จะเป็นปัญญาชนคนรุ่นใหม่ทั้งทางโลกและสายศาสนา แต่ไม่ใช่กลุ่มคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือนักการศาสนารุ่นเก่า นอกจากนั้นฐานเสียงของมุขบางส่วนยัง

มาจากนักการเมืองท้องถิ่นโดยผ่านนายสาเหะ อันวารีย์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานเขยของนายมุข ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี (หมะ ยีหมะ, 2549, มีนาคม 7)

ด้วยความรู้ความสามารถของนายมุขและการได้รับเลือกตั้งติดต่อกันหลายสมัยทำให้ได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา) และผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายอารีเพ็ญ อุตรสินธุ์)

3. มะรีเป็ง จะปะกียา

นายมะรีเป็ง หรือ มุฮัมหมัดอารีฟิน จะปะกียา เป็นอดีต ส.ส. พรรคประชาธิปไตย ปี พ.ศ. 2538 ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2544 เขาเปลี่ยนมาสังกัดกลุ่มวะตะห์ ลงสมัครในนามพรรคความหวังใหม่และในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2548 เปลี่ยนมาสังกัดพรรคมหาชน มีฐานเสียงหนาแน่นอยู่ในเขตอำเภอสายบุรี ซึ่งเป็นอำเภอที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากที่สุดของเขตเลือกตั้งที่ 3

นายมะรีเป็ง เป็นหลานของนายนิเดร์ วาบา นักการศาสนาคนสำคัญของจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีความใกล้ชิดกับผู้นำศาสนาอิสลามแทบทุกหมู่บ้าน ความสำเร็จของนายมะรีเป็งเมื่อครั้งสังกัดพรรคประชาธิปไตยในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2538 ซึ่งนายมะรีเป็ง เป็น ส.ส. เพียงสมัยเดียวจากการเลือกตั้งในครั้งนี้ต้องถือว่านายนิเดร์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้รับชัยชนะเพราะการเลือกตั้งครั้งต่อๆ มา ทั้งในปี พ.ศ. 2539 ปี พ.ศ. 2544

และ พ.ศ. 2548 เขาไม่สามารถเอาชนะคู่แข่งได้เมื่อนายนิเดร์ ไม่ให้การสนับสนุนเนื่องจากเกิดความขัดแย้ง ไม่ลงรอยระหว่างกัน (จ.ส.อ.เกษม หมะสะอะ, 2549, มกราคม 30) บารมีอันเหนียวแน่นของนายนิเดร์ พิสูจน์ได้ในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2548 ที่ให้การสนับสนุนผู้สมัครพรรคประชาธิปไตย

นอกจากนั้น นายมะรีเบ็ง ยังเป็นหลานของ ดร.อิสมาแอลลุดดี จะปะกียา อธิการบดีมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ซึ่งเป็นนักวิชาการของปัญญาชนมุสลิมรุ่นใหม่อีกด้วย

กลุ่มญามาอะฮ์อุลามะฮ์ ปัตตานีดารุสสลาม

ขณะเดียวกัน แกนนำพรรคประชาธิปไตยโดย ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณและนายสมัย เจริญช่าง ได้รวบรวมอุลามะฮ์ หรือปราชญ์ สายปอเนาะดาลอ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี จัดตั้งกลุ่มญามาอะฮ์ อุลามะฮ์ ปัตตานีดารุสสลาม (ชุมชนนักปราชญ์แห่งปัตตานี)

กลุ่มญามาอะฮ์อุลามะฮ์ ปัตตานีดารุสสลาม เกิดขึ้นเมื่อกลุ่มวะดะห์ประสบความสำเร็จทางการเมืองภายใต้พรรคความหวังใหม่ ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2535/2 ซึ่งพรรคประชาธิปไตยเห็นถึงความเปลื้องปล้ำทางการเมืองเพราะกลุ่มวะดะห์กวาดที่นั่งเกือบหมดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงได้จัดตั้งกลุ่มญามาอะฮ์ฯ ขึ้นมา โดยอาศัยความเป็นนักวิชาการของดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ เป็นแกนนำเพื่ออธิบายการเมืองในมิติของศาสนาอิสลาม โดยใช้สถาบันปอเนาะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ในขณะที่กลุ่มวะดะห์ใช้สำนักงานคณะ-

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นฐานสำคัญของกลุ่ม

กลุ่มญามาอะฮ์ฯ มีพลังในการขับเคลื่อนทางการเมืองไม่น้อย เพราะปอเนาะดาลอ เป็นสถาบันทางศาสนาที่เก่าแก่กว่า 100 ปี มีชื่อเสียงและมีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก โต๊ะครูส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จบการศึกษาจากปอเนาะแห่งนี้

กลุ่มญามาอะฮ์ฯ จับประเด็นสำคัญในการเคลื่อนไหวตอบโต้กลุ่มวะดะห์ ด้วยการกล่าวอ้างว่ากลุ่มวะดะห์เป็นกลุ่มการเมืองแนวคิดอิสลามสำนักวาฮาบี (คณะใหม่) ซึ่งเป็นเรื่องที่อ่อนไหวในพื้นที่ เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนามีความแตกต่างในความเชื่อทางจิตวิญญาณ เช่น เรื่องการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ในขณะที่มุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่รับแนวคิดอิสลามนิกายสุหนี่ สำนักคิดซาฟีอี (จารีตดั้งเดิมหรือคณะเก่า)

การจัดตั้งกลุ่มญามาอะฮ์ฯ มีเป้าหมายเพื่อดึงคะแนนเสียงจากมุสลิมที่เทคะแนนไปให้กับกลุ่มวะดะห์ เป็นการดึงมุสลิมคณะเก่าให้กลับมาให้การสนับสนุนพรรคประชาธิปไตย ในขณะที่คะแนนเสียงจากชาวไทยพุทธเป็นฐานของพรรคประชาธิปไตยที่มั่นคงมาโดยตลอดแล้ว ด้วยการอธิบายการเมืองในแนวทางของอิสลามที่สอดคล้องกับความคิดของมุสลิมคณะเก่า แม้กระทั่งประเด็นละเอียดอ่อนเช่น สิทธิสตรีกับการเมือง ทางกลุ่มญามาอะฮ์ฯ อธิบายว่า สตรีมีบทบาททางการเมืองได้ในฐานะที่เป็นผู้แทนหรือตัวแทน ไม่ใช่ในฐานะผู้นำ กรณีตัวอย่างในเรื่องนี้ก็คือ ความพ่ายแพ้ของ พญ.พรพิชญ์ พัฒนกุลเลิศ ผู้สมัคร ส.ส.นราธิวาส ของพรรคประชาธิปไตยที่

พ่ายแพ้แก่กลุ่มวะตะห์ ในการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2535/1 แต่ด้วยการอธิบายของกลุ่มญามาอะฮ์ฯ ทำให้ในการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2535/2 พญ.พรพิชญ์ สามารถชนะเลือกตั้งเป็นครั้งแรก โดยเฉพาะในพื้นที่นราธิวาส พรรคประชาธิปไตยชนะเลือกตั้งอย่างท่วมท้น พ่ายแพ้เพียง 1 ที่นั่งเท่านั้น (จ.ส.อ.เกษม หมะสะอะ, 2549, มกราคม 30)

กลุ่มญามาอะฮ์ฯ มีความแตกต่างจากกลุ่มวะตะห์ในแง่ที่ไม่ได้เป็นมั่งงำทางการเมือง เป็นเพียงกลไกของพรรคในพื้นที่เพื่อแย่งคะแนนความนิยมจากกลุ่มวะตะห์เท่านั้น จึงไม่เป็นที่รู้จักในระดับชาติแตกต่างจากกลุ่มวะตะห์

กลุ่มวะตะห์ มีคู่แข่งทางการเมืองที่สำคัญก็คือ ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปไตย ซึ่งต่อมามีการจัดตั้งกลุ่มญามาอะฮ์อุลามาอะฮ์ ปัตตานีदारุสลาม เพื่อสู้กับกลุ่มวะตะห์ตามที่ไต่กล่าวมาแล้วข้างต้น ส.ส. ในสังกัดพรรคประชาธิปไตยที่เป็นคู่แข่งสำคัญของกลุ่มวะตะห์ในช่วงเวลานี้ นอกเหนือจากนายวัยโรจน์ พิพิธภักดี แคนนำคนสำคัญแล้ว ยังประกอบไปด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1. พ.ต.ท.เจ๊ะอิสมาแอล เจ๊ะโมง

พ.ต.ท.เจ๊ะอิสมาแอล เป็นอดีตนักเรียนพลตำรวจ แต่เข้าไปเป็นนักเรียนโรงเรียนนายร้อยตำรวจ สามพราน ด้วยการใช้สิทธิอิสลามตามโครงการของกระทรวงมหาดไทยที่มอบให้นักเรียนมุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัชการการครั้งแรกในพื้นที่นครบาล ลาออกจากราชการในขณะที่มียศ

ร้อยตำรวจโท เพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดปัตตานี สังกัดพรรคกิจสังคม แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงกลับเข้ารับราชการใหม่ จนกระทั่งเติบโตในหน้าที่ราชการจนติดยศ พันตำรวจโท ในตำแหน่งสารวัตร หัวหน้าสถานีตำรวจภูธร ตำบลตันหยง อำเภอเมือง จ.นราธิวาส จากนั้นจึงลาออกเพื่อสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดปัตตานีอีกครั้ง ในสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงกลับเข้ารับราชการใหม่ สังกัดกองบังคับการตำรวจภูธร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในปี พ.ศ. 2539 ได้ลาออกจากราชการมาสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดปัตตานีอีกครั้งในนามพรรคประชาธิปัตย์ เช่นเดิม จึงประสบความสำเร็จได้เป็นผู้แทน และได้เป็นผู้แทนอีกครั้งในการเลือกตั้งครั้งต่อมาคือ พ.ศ. 2544 ในนามพรรคประชาธิปัตย์ ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2548 ได้ลงสมัครในนามพรรคไทยรักไทย สังกัดกลุ่มดารุสลาม แต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง (พ.ต.ท. เจ๊ะอิสมาแอล เจ๊ะโม่ง, 2548, พงศศิกายน 15)

พ.ต.ท.เจ๊ะอิสมาแอล มีภูมิหลังทางครอบครัวเป็นนักการศาสนา โดยมีพ่อเป็นโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดในพื้นที่อำเภอยะรัง อย่างไรก็ตาม พ่อของ พ.ต.ท.เจ๊ะอิสมาแอลก็เป็นเพียงนักการศาสนาในระดับเล็กๆ ไม่ได้มีบารมีมากเหมือนอย่างตระกูลโต๊ะมีนาของนายเด่น ดังนั้น การได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ของเขาน่าจะมาจากการเป็นข้าราชการ โดยเฉพาะการเป็นข้าราชการตำรวจ ซึ่งมักจะได้รับเสียงสนับสนุนจากอำนาจรัฐโดยเฉพาะข้าราชการสายปกครอง ซึ่งต้องการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองไม่ให้นักการเมืองที่มีภูมิหลังเป็นปัญญา-

ชนทางด้านศาสนา ผูกขาดการเมืองในพื้นที่ด้วยการให้การสนับสนุนอย่างไม่เปิดเผยต่อผู้สมัครที่เป็นข้าราชการ

นอกจากนั้น บุคคลผู้ให้การสนับสนุนที่สำคัญคือ กำนัน เจ๊ะปอ ซึ่งเป็นผู้กว้างขวางในพื้นที่อำเภอหนองจิกและอำเภอโคกโพธิ์

2. สมมารถ เจ๊ะนา

จุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพื้นที่เกิดขึ้นเมื่อรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนดให้ สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งเป็นผลให้นายเด่น หันไปสมัคร ส.ว. ในปี พ.ศ. 2543 แทน ทำให้นักการเมืองหน้าใหม่ กลุ่มใหม่มีโอกาสเกิดทางการเมือง โดยเฉพาะการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2544 ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ กำหนดให้มีส.ส. 2 แบบคือ แบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตละ 1 คน และแบบบัญชีรายชื่อ จึงเป็นโอกาสทางการเมืองของนายสมมารถ ซึ่งสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคประชาธิปไตยประชาชนการเลือกตั้ง

ด้วยพื้นฐานของความเป็นครูและมีตำแหน่งในระดับบริหาร เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนหลายแห่ง กลุ่มครูจึงกลายเป็นฐานเสียงที่สำคัญของนายสมมารถ ทางด้านกลยุทธ์ทางการเมืองไม่แตกต่างจากส.ส. ต่างจังหวัดโดยทั่วไป คือ การเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ แม้ว่านายสมมารถนับถือศาสนาอิสลาม แต่ในฐานะนักการเมืองจึงไม่มีการแบ่งแยกจะไปร่วมงานเฉพาะของชาวบ้านมุสลิมเท่านั้น งานของ

ชาวไทยพุทธไม่มีการยกเว้น แม้กระทั่งงานวัด นายสมมารธก็ไปเยี่ยมเยียนชาวบ้าน กลุ่มหัวคะแนนของนายสมมารธจึงกระจายไปยังคนกลุ่มต่างๆ ทั้งผู้นำท้องถิ่นอย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม ไม่ใช่เฉพาะกลุ่มครู ซึ่งเป็นกลุ่มวิชาชีพที่นายสมมารธสังกัดก่อนจะลาออกมา สมัคร ส.ส. เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม หัวคะแนนหลักคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มหัวคะแนน นายสมมารธมักจะมีของฝากเป็นสินน้ำใจเสมอ โดยเฉพาะเมื่อเดินทางไปต่างประเทศมักจะมีของที่ระลึก เสื้อผ้า นาฬิกา เป็นต้น ไปฝากให้กับหัวคะแนนเหล่านี้

“กลุ่มแม่บ้านใช้วิธีจัดอบรมสัมมนา พาไปศึกษาดูงาน ไปเที่ยวด้วยกันที่ภูเก็ต หรือกรุงเทพฯ โดยของบประมาณจาก กกต. ...ระบบหัวคะแนนใช้วิธีการเชิญแกนหลักของแต่ละหน่วยเลือกตั้งมา สมมติว่าหน่วยเลือกตั้งมีทั้งหมด 200 หน่วย ก็เชิญหมดทั้ง 200 หน่วย หน่วยละหลายคนอย่างน้อย 5 คน เรียกเข้ามาคุย จัดระบบในการทำงาน ในการหาเสียงในการที่จะจัดแกนหลักอย่างไรให้เขาไปหาชาวบ้าน... เราารู้เลยว่าหน่วยนี้เราได้เท่าไร รู้จากพวกนี้แหละ” (สมมารธ เจี๊ยน, 2548, พฤตศิกายน 28)

การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2544 ถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของวาระดะห์ ซึ่งยังคงสังกัดพรรคความหวังใหม่ ในพื้นที่ปัตตานี 4 เขต มีเพียงนายมุข สุไลมาน เท่านั้น ที่ชนะเลือกตั้ง ที่เหลือกลายเป็นของพรรคประชาธิปไตย 3 เขต ทั้งๆ

ที่ในพื้นที่ภาคอื่นๆ ของประเทศ พรรคการเมืองหน้าใหม่อย่าง พรรคไทยรักไทย ได้รับชัยชนะอย่างถล่มทลาย ครองเสียงข้างมากในสภาและเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล จึงกล่าวได้ว่า กระแสความนิยมที่มีต่อพรรคประชาธิปไตยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และ ความนิยมที่มีลดลงต่อนักการเมืองในกลุ่มวะตะห์ ทั้งๆ ที่มีบทบาทเป็นอย่างยิ่งก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะบุคคลในกลุ่มได้เป็น รัฐมนตรีหลายคน เป็นผลมาจากกระแสความนิยมที่สูงขึ้นของคนในพื้นที่ภาคใต้ที่มีต่อพรรคประชาธิปไตยในฐานะคู่แข่งชั้นที่ สำคัญกับพรรคไทยรักไทยในระดับประเทศ

สรุป

ยุคที่สองมีปรากฏการณ์ทางการเมืองที่น่าสนใจคือ เกิด การรวมกลุ่มทางการเมืองเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับ พรรคการเมืองที่เข้าไปสังกัด และเพื่อเป็นกลยุทธ์ทางการเมืองในการเอาชนะคู่แข่ง ในขณะเดียวกันยังเป็นการจำกัด วงกลุ่มบุคคลที่ต้องการเข้าสู่เวทีการเมือง หากต้องการประสบความสำเร็จการสังกัดกลุ่มการเมืองที่จัดตั้งขึ้นย่อมมีโอกาส ง่ายกว่าการต่อสู้เพียงลำพัง

กลุ่มการเมืองที่มีชื่อเสียงและมีอำนาจต่อรองกับพรรค การเมืองสูงทั้งในเชิงนโยบายและตำแหน่งทางการเมืองก็คือ กลุ่มวะตะห์ ซึ่งนำโดยนายเด่น โต๊ะมีนา ตัวแทนของตระกูล นักการศาสนา ซึ่งครองอำนาจทางการเมืองมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ยุคแรกของการเมืองปัตตานี กลุ่มวะตะห์ ใช้ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เป็น ฐานในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

ในขณะที่พรรคประชาธิปไตยคู่แข่งสำคัญของกลุ่มวะตะห์ ซึ่งเปลี่ยงพล้ำทางการเมืองได้ใช้กลยุทธ์การรวมกลุ่มเช่นเดียวกัน ด้วยการจัดตั้งกลุ่มญามาอะฮ์อุลามะห์ บัตตานีदारุสลาม มีนายวัยโรจน์ พิพิธภักดี เป็นผู้นำกลุ่มโดยใช้สถาบันปอเนาะ ดาลอ เป็นฐานสำคัญในการต่อสู้ เพียงแต่มีเป้าหมายที่แตกต่างจากกลุ่มวะตะห์คือ ต้องการเพียงให้เป็นกลยุทธในการดึงคะแนนเสียงที่ไปให้การสนับสนุนกลุ่มวะตะห์กลับมาสนับสนุนผู้สมัครของพรรคประชาธิปไตย ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อสร้างอำนาจต่อรองภายในพรรคการเมืองเหมือนอย่างกลุ่มวะตะห์

ยุคปัจจุบัน: วิกฤติจังหวัดชายแดน
ภาคใต้กับการเกิดนักการเมืองหน้าใหม่
(2548-ปัจจุบัน)

การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ใน
จังหวัดปัตตานีมีการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ 2 ประการคือ

ประการแรก การเลือกตั้งในครั้งนี้นักกลุ่มวะตะห์ทั้งหมด
ได้เข้าไปสังกัดพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลจากการ
ควมรวมพรรคความหวังใหม่ ต้นสังกัดเดิมของกลุ่มวะตะห์เข้า
กับพรรคไทยรักไทย

ประการที่สอง อดีต ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์ใน
จังหวัดปัตตานี สมัยล่าสุดคือ สภาผู้แทนราษฎรชุดปี พ.ศ.
2544 ทั้งหมดได้พร้อมกันตัดสินใจย้ายไปสังกัดพรรคไทยรักไทย
เพียงแต่ไม่ได้เข้าร่วมกับกลุ่มวะตะห์ ซึ่งเป็นคู่แข่งกันมาโดย
ตลอด แต่รวมตัวกันอย่างหลวมๆ ในนามของกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้น
ใหม่เพื่อการย้ายพรรคครั้งนี้เป็นการเฉพาะชื่อ กลุ่มดารุสสลาม
เป็นผลทำให้พรรคประชาธิปัตย์ต้องใช้ผู้สมัครหน้าใหม่ และ
โดยคุณสมบัติส่วนตัวถือว่ายังไม่มีคามโดดเด่นเพียงพอที่จะ
เอาชนะคู่แข่งได้

อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งในครั้งนี้อัลบักลายเป็นจุดเปลี่ยนทางการเมืองที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี เมื่อผู้สมัครหน้าใหม่ทั้งหมดของพรรคประชาธิปัตย์สามารถเอาชนะอดีต ส.ส. ทั้งจากกลุ่มวะตะห์ และอดีต ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์ ที่ย้ายไปอยู่พรรคไทยรักไทยได้สำเร็จ

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และยาวนานก่อนหน้าการเลือกตั้ง ซึ่งคนในพื้นที่เห็นว่าเป็นผลมาจากนโยบายและการดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคไทยรักไทย เช่น ปัญหาการหายตัวของนายสมชาย นิละไพจิตร ซึ่งชาวมุสลิมให้ความนับถือในฐานะเป็นทนายที่ต่อสู้ให้กับชาวมุสลิมในพื้นที่ในคดีการเมืองหลายคดี เช่น คดีเผาโรงเรียนของนายโต๊ะกูเฮง ปัญหาความรุนแรง เช่นฆ่าที่เกิดขึ้นเกือบทุกวัน ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จึงถือเป็นเงื่อนไขหรือบริบทเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนหันไปเลือกผู้สมัครหน้าใหม่ของพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านแทนผู้สมัครจากพรรครัฐบาล คล้ายกับการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2519 ที่ทีมผู้สมัครของนายเด่น สังเกตพรรคประชาธิปัตย์และเป็นฝ่ายค้าน ชนะเลือกตั้งอย่างท่วมท้นเมื่อประชาชนปฏิเสธพรรครัฐบาลที่นำโดยพรรคกิจสังคม เนื่องจากเห็นว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ได้

ดังนั้น การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 จึงถือว่าประชาชนเลือกพรรคมากกว่าเลือกตัวบุคคล เพราะ

โอกาสสำหรับผู้สมัครหน้าใหม่มีไม่มากนัก โดยเฉพาะหากไม่สังกัดกลุ่มการเมืองอย่างกลุ่มวะตะห์ หรือกลุ่มญามาอะฮ์อุลามาฮ์ ปัตตานีดารุสสลามที่พรรคประชาธิปไตยจัดตั้งขึ้น

ประเด็นสำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ การเลือกตั้งในครั้งนี้ นับเป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าของการเมืองในจังหวัดปัตตานีครั้งใหญ่กว่าที่เป็นมา เพราะไม่เพียงเกิดนักการเมืองหน้าใหม่เท่านั้น แต่ยังเป็นจุดสิ้นสุดของการผูกขาดอำนาจทางการเมืองมาอย่างยาวนานของนักการเมืองจากตระกูลอดีตเจ้าเมืองและตระกูลนักการศาสนา ซึ่งอำนาจและบารมีเริ่มถดถอยลงเรื่อยๆ นับตั้งแต่ปลายยุคสมัยแรก จากการเปลี่ยนแปลงของบริษัทเชิงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ

ผู้สมัครหน้าใหม่ที่ได้รับการเลือกตั้งมีดังต่อไปนี้

1. อีสมาแอล ยีคอรอแม

นายอิสมาแอลเป็นเจ้าของโรงเรียนแสงประทีปวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตั้งอยู่ที่บ้านน้ำดำ ต.บุโละบุโย อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ต่อยอดจากบิดา ที่เป็นโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะ ได้สมรสกับบุตรสาวของนายอาหมีน โต๊ะมีนา เขาจึงมีศักดิ์เป็นหลานเขยของเด่น โต๊ะมีนา

ฐานเสียงที่สำคัญของนายอิสมาแอลนอกเหนือจากพรรคประชาธิปไตยแล้ว ยังมาจากเหล่านักการศาสนาและโรงเรียนปอเนาะที่เป็นเครือข่าย เพราะโรงเรียนปอเนาะของบิดาและสืบทอดต่อมาโดยเขานั้น เปิดสอนมานานกว่า 50 ปี จึงมี

ลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก และลูกศิษย์จำนวนหนึ่งเมื่อเรียนจบกลับไปยังภูมิลำเนาเดิมก็ไปเปิดโรงเรียนปอเนาะด้วย หลายคนกลายเป็นโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิด เป็นผู้นำท้องถิ่นทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. นอกจากนี้ยังได้รับแรงสนับสนุนจากนายเด่น โต๊ะมีนา อีกด้วย

นายอิสมาแอลสหมัคร ส.ส. ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2544 ในสังกัดพรรคราษฎร แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อ พ.ศ.ท. เจ๊ะอิสมาแอล เจ๊ะโม่ง ย้ายพรรคไปสังกัดพรรคไทยรักไทย จึงเป็นโอกาสของนายอิสมาแอลหันมาสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ แทนในการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2548

สิ่งที่นับว่าน่าจะเป็นข้อได้เปรียบและเป็นจุดขายประการหนึ่งของนายอิสมาแอล เมื่อเทียบกับผู้สมัครรายอื่นก็คือ ทัศนความรู้ทางด้านศาสนาเพราะจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทางด้านศาสนาจากมหาวิทยาลัยในประเทศซาอุดีอาระเบีย อย่างไรก็ตาม ความได้เปรียบนี้เป็นเพียงปัจจัยเสริมเท่านั้นที่มีผลต่อการเลือกตั้งในพื้นที่ นายอิสมาแอลเองก็ยอมรับว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชนะเลือกตั้งมาจากเหตุการณ์ความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งส่งผลทำให้ประชาชนแสดงความไม่พอใจต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย (อิสมาแอล ยึดอรอแม, 2548, ธันวาคม 7)

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาเขตพื้นที่เลือกตั้งแล้วจะพบว่า เขตเลือกตั้งที่ 2 ซึ่งประกอบด้วยอำเภอโคกโพธิ์ อำเภอหนองจิก อำเภอแม่ลาน และอีก 2 ตำบลซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่มีใจโน้มเอียงจะเลือกพรรคประชาธิปัตย์

โดยเฉพาะในอำเภอโคกโพธิ์ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมักจะเลือกผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ เขตเลือกตั้งที่ 2 นี้ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์มักมีความได้เปรียบอยู่เสมอ

กลยุทธ์การหาเสียงของนายอิสมาแอล ใช้วิธีเข้าหาประชาชนทุกระดับโดยไม่แบ่งแยกฐานะและความแตกต่างทางศาสนา โดยเฉพาะชาวบ้านในระดับรากหญ้าที่ยังขาดการเหลียวแล เพราะเขาเชื่อว่า ส.ส.ในอดีตมักจะเน้นพบปะกับข้าราชการหรือประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีหรือเป็นที่นับหน้าถือตาในสังคม เป็นผู้มั่งมี ซึ่งคนเหล่านี้ นักการเมืองมักจะพึ่งพาอาศัยเพื่อเป็นหัวคะแนน

2. ซาดา อาแวกอจี

นายซาดา นับเป็นผู้แทนคนยากในยุคสมัยใหม่ที่มีการเมืองเต็มไปด้วยการใช้เงินจนถูกเรียกขานว่าเป็นยุคชนาธิปไตย ซึ่งผู้สมัครที่มีภูมิหลังยากแค้นเช่นนี้ ยากที่จะประสบความสำเร็จในทางการเมืองยุคปัจจุบัน แตกต่างจากในอดีตที่ผู้แทนคนยากประเภทหาเสียงด้วยการคำไหนดอนนั้น ใช้กลยุทธ์เคาะประตูบ้าน เดินเข้าหาประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยตรงมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จได้บ้างพอสมควร

เหตุที่กล่าวว่า นายซาดาเป็นผู้แทนคนยากเนื่องจากบิดาเสียชีวิตตั้งแต่เมื่อครั้งเขายังเป็นวัยรุ่นอายุ 15 ปี “ตอนผมเรียนจบตั้งแต่ประถม ผมก็ลำบากตั้งแต่นั้น มีคนบริจาคเงินให้เรียน จนผมเรียนจบมัธยมปลาย แต่ก็ต้องมาพักการ

เรียนประมาณ 3 ปี เพราะยากจน แต่สิ่งหนึ่งที่ผมมีความตั้งใจ คือ ลักวันหนึ่งจะเป็นนักการเมืองระดับชาติให้ได้” (ซาตา อาแวกือจิ, 2548, กันยายน 12)

หลังจบการศึกษาในระดับมัธยม นายซาตาเดินทางไป กรุงเทพฯ เรียนต่อสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง แต่ในปี 2536 ขณะที่เขากำลังเรียนชั้นปีที่ 2 ก็ถูกจับกุมในคดีความมั่นคงเกี่ยวกับเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เขาใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ 87 วัน ก็ถูกปล่อยตัวออกมา เนื่องจากหลักฐานอ่อนอัยการจึงสั่งไม่ฟ้องคดี หลังจากนั้นจึงตัดสินใจกลับบ้านเกิดและลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) และได้เป็นส.จ. 2 สมัย ในเขตอำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ในขณะเดียวกันก็เรียนหนังสือในระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาด้วยเพื่อให้ได้คุณสมบัติตามข้อกำหนดของรัฐธรรมนุญในการใช้สมัคร ส.ส. ตามที่ได้ตั้งปณิธานไว้ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นเด็ก

การเป็นอดีตนักการเมืองท้องถิ่นของนายซาตาและการมีพี่ชายคนโต ในบรรดาพี่น้อง 5 คนรวมถึงตัวเขาเป็นกำนัน ต.น้ำดำ อ.ทุ่งยางแดง ในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 4 ที่เขาลงสมัคร และน้องคนสุดท้องเป็นสมาชิก อบต. (ชัยฤทธิ์ ยนต์เปี่ยม, 2548: A5) ถือเป็นต้นทุนสำคัญสำหรับการชนะเลือกตั้งในครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม ลำพังเพียงคุณสมบัติส่วนตัวและฐานเสียงนักการเมืองท้องถิ่นไม่สามารถทำให้นายซาตา เอาชนะคู่แข่งคนสำคัญคือ นายมุข สุไลมาน ได้หากสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังเป็นปกติไม่ต่างจากช่วงก่อนหน้านี

อีกทั้งการสังกัดพรรคประชาธิปไตย ซึ่งเป็นคู่แข่งสำคัญของ พรรคไทยรักไทยทั้งในระดับชาติและในพื้นที่ส่งผลทำให้ชาตา ประสบความสำเร็จในทางการเมืองอย่างไม่น่าที่จะเป็นไปได้

ความเป็นผู้แทนคนยากของนายชาตา ยังพิจารณาได้จากพฤติกรรมทางการเมือง การวางตัวหลังได้เป็น ส.ส. แล้ว โดยเขากล่าวว่า

“ทุกวันนี้ผมทำในสิ่งที่ ส.ส. คนไหนเขาไม่ทำ เวลา มิ่งานศพที่ไหน ผมก็จะร่วมกับพี่น้องประชาชนเอา ศพลงไปฝังด้วย บางที่ผมขับมอเตอร์ไซด์ลงพื้นที่ตอน กลางคืน ตอน 5 ทุ่มผมอยู่ร้านกาแฟ คนในพื้นที่เขา เป็นห่วง ผมไม่กลัว ผมเกือบจะโดนยิงเมื่อสองเดือน ที่แล้ว” (ชาตา อาแวเกือจิ, 2548, กันยายน 12)

พฤติกรรมทางการเมืองอย่างที่นายชาตากระทำนี้มักเป็น วิถีหาคะแนนเสียงของผู้สมัคร หรือ ส.ส. หน้าใหม่ที่ไม่มีบารมี มากพอ ขาดต้นทุนทางการเงินและไม่มีฐานเสียงที่แน่นอน จำเป็นต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้คะแนนเสียงหรือรักษาคะแนน เสียงของตนไว้

3. โมฮัมหมัดยาสรี ยูซง

นายโมฮัมหมัดยาสรี ยูซง หรือที่ชาวบ้านรู้จักในนาม กำนันซาร์มาน เป็นกำนันตำบลบางเก่า อำเภอสายบุรี จังหวัด บัตตานี ซึ่งสืบทอดตำแหน่งกำนันต่อบิดา อีกทั้งยังเป็น นักธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดซาร์มาน สหกิจ เป็นที่รู้จักของชาวสายบุรีเป็นอย่างดีเพราะเคยได้รับ

รางวัลกำนันแหบทองคำ ในปี พ.ศ. 2537 และกำนันดีเด่น
สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปี พ.ศ. 2544 การลงสมัคร
ในครั้งนี้ถือเป็นครั้งแรกสำหรับการเมืองในระดับชาติของเขา
(ถนนสู่สภา, 2548: 22)

นายโมฮัมหมัดยาสรี ดำรงตำแหน่งประธานชมรมกำนัน
ผู้ใหญ่บ้านอำเภอสายบุรี และเลขานุการชมรมกำนันผู้ใหญ่
บ้านจังหวัดปัตตานีย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นเป็นอย่างดีถึงความ
กว้างขวางของเขาในหมู่เจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่น นอกเหนือ
จากฐานเสียงของพรรคประชาธิปไตยแล้ว ด้วยเหตุที่เป็นผู้
กว้างขวางจึงมีพรรคพวกทุกวงการทั้งในหมู่ข้าราชการ พ่อค้า
ผู้มีอิทธิพลในวงการต่างๆ ทั้งที่ถูกกฎหมายและนอกกฎหมาย

4. อันวาร์ สาและ

นายอันวาร์ นับเป็นนักการเมืองหน้าใหม่อีกคนหนึ่งที่ได้
เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2548
ซึ่งเป็นการสมัครรับเลือกตั้งเป็นครั้งแรก ก่อนหน้านี้นี้เขาได้รับ
การทาบทามให้ลงสมัครการเมืองในระดับท้องถิ่นคือ สมาชิก
สภาจังหวัดถึง 3 ครั้ง แต่ปฏิเสธผู้ชักชวนและผู้ให้การสนับสนุน
เนื่องจากความไม่พร้อมทั้งการรู้จักพื้นที่และชื่อเสียงในพื้นที่
ประกอบกับธุรกิจรับเหมาก่อสร้างของตนเองเพิ่งจะเริ่มก่อร่าง
สร้างตัว

ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ถนน คุระบายน้ำ ถมดิน ปรับ
พื้นที่เป็นธุรกิจฐานทางการเมืองของนายอันวาร์ก่อนที่จะลง
สมัครเลือกตั้ง ก่อนหน้านี้นี้เขาเคยมีประสบการณ์ในธุรกิจด้าน

พัฒนาที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ในกรุงเทพมหานคร ในฐานะ
ลูกจ้างบริษัททำหน้าที่ทางด้านการตลาด หลังจากเรียนจบ
จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะบริหารธุรกิจ

อย่างไรก็ตาม นายอันวาร์เองดูจะยอมรับว่า ปัจจัย
สำคัญประการหนึ่งที่เขาชนะเลือกตั้งในครั้งนี้น่ามาจากกระแส
ปฏิเสธรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกเขา
ซึ่งสมัครในนามพรรคประชาธิปัตย์ โดยอดีต ส.ส. หลายสมัย
ของพรรคประชาธิปัตย์คือ นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี ย้ายไป
สังกัดพรรคไทยรักไทย เพราะในอดีตที่ผ่านมา พฤติกรรม
ทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่จะตัดสินใจเลือกตัวบุคคล
มากกว่าเลือกพรรค แม้จะย้ายไปสังกัดพรรคใดก็ตามก็ยังได้
รับความนิยมเช่นเดิม ดังนั้น การเลือกตั้งในครั้งนี่จึงแตกต่าง
จากการเลือกตั้งในครั้งก่อน กระแสการเมืองในพื้นที่ ซึ่ง
ประชาชนคิดว่าเป็นเพราะนโยบายของรัฐบาลจึงมีผลทำให้ผู้มี
สิทธิเลือกตั้งปฏิเสธผู้สมัครจากพรรครัฐบาลดังเช่นที่นายอันวาร์
ให้สัมภาษณ์ว่า

“ในเบื้องต้นก็คิดว่าชาวบ้านเองก็อยากจะลองอะไรใหม่ๆ
ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม...เกี่ยวกับเรื่องสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
แล้วก็รู้สึกว่าเขาต้องการให้มีใครเป็นปากเสียงให้เขา
ช่วยเหลือเขา หรือไม่ก็เป็นปากเสียงที่จะพูดในปัญหา
หรือข้อสงสัยที่มีบางประการที่เป็นคนถามรัฐบาลให้เขา
ตรงนี้เขาไม่มี คงจะบทบาทตอนนั้นไม่เด่นชัด ไม่ตอบ
สนองความต้องการของเขาพอที่เขาคิดว่าพอใจ เขาก็
เลยคิดว่าคงจะมีแนวทางใหม่ที่จะลอง ผมก็คิดว่าไม่ใช่

ผมเก่งหรือว่าเป็นความสามารถเฉพาะตัวก็คงไม่ใช่ อาจเป็นเพราะว่าผมมาในช่วงที่เขาต้องการจะเปลี่ยนแปลง ประกอบกับการหาเสียงในพื้นที่ผมได้ลงพื้นที่ ไปเจอ เขา สัมผัสกับเขาโดยตรง” (อันวารีย์ สาและ, 2549, มกราคม 12)

แต่ถึงแม้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัยที่มีผลอย่างมากต่อความสำเร็จทางการเมืองของนายอันวารีย์ แต่นายอันวารีย์เชื่อว่า จะไม่มีฐานทางการเมืองเสียเลย เขาก็ไม่ต่างจากนักการเมืองไทยโดยทั่วไปที่หากไม่มีฐานทางเศรษฐกิจ ก็ต้องมีฐานทางการเมืองในท้องถิ่นหรือทั้งสองอย่างผสมผสานกัน ยิ่งทำให้มีโอกาสมิทางการเมืองมากยิ่งขึ้น โดยบิดาของนายอันวารีย์คือ กำนันเอกชัย สาและ และยังเป็นประธานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านของอำเภอยะหริ่งอีกด้วย และหากย้อนอดีตไกลออกไปปู่ของเขาก็เคยเป็นกำนันเช่นเดียวกัน บิดาจึงสืบทอดตำแหน่งทางสังคมนี้ต่อจากปู่

ในขณะเดียวกันธุรกิจของนายอันวารีย์ด้านการก่อสร้างงานโยธา ทำถนน สร้างสะพานย่อมหนึ่ไม่พ้นการสัมผัสกับผู้คนหลายประเภท โดยเฉพาะคนที่สามารถโน้มน้าวใจหรือมีอิทธิพลทางความคิดเหนือผู้อื่นได้ เช่น ผู้นำท้องถิ่นอย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. สมาชิกอบจ. ข้าราชการ ตำรวจ ซึ่งจำเป็นต้องอภิบาลนันทนาการในด้านต่างๆ ทั้งในช่วงเวลาปกติและยามเทศกาลต่างๆ เพื่อแลกกับการอำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจ และย่อมส่งผลต่อโอกาสในทางการเมืองอีกด้วย

5. พรียศ ราธิมมูลา

นายพรียศ ราธิมมูลา ลงสมัครรับเลือกตั้งมาแล้ว 1 ครั้ง ในสังกัดพรรคความหวังใหม่ ที่จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่บ้านเกิด แต่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่สาเหตุที่นำนายพรียศ มาอยู่ในงานวิจัยในส่วนของนักการเมืองปัตตานีด้วยนั้น สืบเนื่องจากนายพรียศประสบความสำเร็จทางการเมืองในระบบบัญชีรายชื่อของพรรคประชาธิปัตย์ ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2548 โดยที่บทบาททางการเมืองของนายพรียศ ตลอดช่วงที่ผ่านมา มีฐานมาจากความเป็นนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในขณะที่ภรรยาก็เป็นอาจารย์ทางรัฐศาสตร์ เช่นเดียวกับเขาและสังกัดหน่วยงานเดียวกัน จึงเชื่อแน่ว่าบารมีทางการเมืองของเขาน่าจะเป็นที่ปัตตานีมากกว่าบ้านเกิดที่นราธิวาส

นายพรียศ มีความสนใจทางการเมืองตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อเข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยังตัดสินใจเลือกเรียนคณะรัฐศาสตร์ จนกระทั่งเรียนจบปริญญาเอกในสาขาเดียวกันนี้จากประเทศอังกฤษ ชีวิตคลุกคลีกับประเด็นปัญหาทางการเมืองมาโดยตลอดในฐานะอาจารย์ผู้สอนสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

นายพรียศไม่มีฐานทางการเมืองที่แน่นอนในรูปของคะแนนจัดตั้งดังเช่นนักการเมืองอื่น ความล้มเหลวในการสมัคร ส.ส. ในระบบเขตเพียงพอที่จะอธิบายประเด็นนี้ได้ ความนิยมที่มีต่อตัวนายพรียศ มีลักษณะกระจายไปยังคนกลุ่มต่างๆ ที่

หลากหลายในฐานะนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ที่มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ทั้งในรูปของการบรรยาย อภิปราย ฝึกอบรม หรือการแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ทางการเมืองในพื้นที่แก่อีสวอลชนในแขนงต่างๆ

“ผมอาจพูดได้ว่าเกือบทุกตำบลใน 4 จังหวัดที่ผมลงไป เผยแพร่รัฐธรรมนูญและนโยบายความมั่นคงทำให้ผู้คนทุกสาขาอาชีพที่เราไปพบ ร่วมมือกับ อบต.แต่ละพื้นที่ ได้มารับฟังการบรรยายจากผมเป็นทั้งภาษาไทยและภาษามลายูท้องถิ่น ผมคิดว่าอันนี้เป็นอานิสงส์อันหนึ่งที่ได้รับ การสนับสนุนจากผู้คนเหล่านั้นทุกสาขาอาชีพ” (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2549, มกราคม 8)

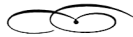
การหาเสียงของนายพีรยศเน้นการจัดเวทีปราศรัยทั้งในระดับใหญ่และระดับย่อยเป็นหลัก ซึ่งน่าจะเป็นลักษณะโดยทั่วไปของนักการเมืองที่มีภูมิหลังเป็นนักวิชาการ

สรุป

ยุคที่สามซึ่งเป็นยุคปัจจุบัน นับเป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าทางการเมืองของปัตตานีครั้งสำคัญ เมื่อผู้สมัครหน้าใหม่ของพรรคประชาธิปัตย์ชนะเลือกตั้งแบบยกทีมต่อผู้สมัครของพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลที่ประกอบไปด้วยผู้สมัครจากกลุ่มวะตะห์และอดีตส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ที่ย้ายพรรคไปอยู่กับพรรคไทยรักไทย และไม่เพียงเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้นี้ยังมีความน่าสนใจในแง่ของการสิ้นสุดการครองอำนาจมาอย่างยาวนานของตัวแทนตระกูลอดีตเจ้าเมือง

กับตระกูลนักการศาสนา ซึ่งเริ่มถดถอยลงเรื่อยๆ จากยุคก่อนหน้านี้จากการเปลี่ยนแปลงของบริบทเชิงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นมาจากทัศนคติทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ที่เห็นว่า รัฐบาลผิดพลาดและล้มเหลวในการกำหนดนโยบายและปฏิบัตินโยบายในพื้นที่จนนำไปสู่ความรุนแรงถึงขั้นวิกฤติ การเมืองในพื้นที่จังหวัดปัตตานีจึงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นกับการเมืองในระดับชาติ

บทสรุป; ภาพรวมของ “การเมืองถิ่น” และ “นักการเมืองถิ่น” ปัตตานี

จากการศึกษาค้นคว้าสามารถสรุปและอภิปรายผลถึง
นักการเมืองและการเมืองในจังหวัดปัตตานีโดยพิจารณาใน
เชิงพัฒนาการได้ดังต่อไปนี้

อดีต: การต่อสู้ของตัวแทนตระกูลอดีตเจ้าเมืองกับ ตระกูลนักการศาสนาและเครือข่าย

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การเมือง
ในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดปัตตานีก็มีลักษณะที่เด่น
ชัดคือ การต่อสู้กันของตระกูลการเมือง 2 ตระกูลคือ ตระกูล
อดีตเจ้าเมืองกับตระกูลนักการศาสนา

ตระกูลอดีตเจ้าเมืองเท่านั้น ยังคงมีอิทธิพลในทางการเมือง
หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสืบเนื่องจากความ
สัมพันธ์ที่มีกับทางรัฐไทยนับตั้งแต่อดีต ภายใต้บริบททาง
สังคมที่มุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย การพึ่งพาอาศัยของประชาชน
ที่มีต่อตระกูลเจ้าเมืองในอดีตในการติดต่อสัมพันธ์กับทาง
ราชการจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างสูงในการดำเนินชีวิต

อย่างไรก็ตาม ด้วยวิถีชีวิตของชาวมุสลิมที่มีศาสนาเป็น ตัวกำกับสำคัญในการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ความจำเป็นที่จะต้องปรึกษาหารือในเรื่องของบทบัญญัติ หลักการศาสนาในด้านต่างๆ จึงทำให้ผู้รู้หรือนักการศาสนาเป็นอีกกลุ่มบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทในสังคม รวมถึงการมีบทบาทในการประสานงานกับทางราชการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการประกาศใช้นโยบายหรือการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวมุสลิม

ดังนั้น เราจึงเห็นว่า การเมืองในปัตตานีในช่วงแรกนี้ชี้ให้เห็นถึงการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของคน 2 กลุ่มนี้ อย่างเห็นได้ชัดมากกว่ากลุ่มอื่นๆ หรือบุคคลอื่นที่มีรากฐานทางด้านอื่น

ตระกูลอดีตเจ้าเมืองนั้น ใช้กลไกของรัฐทั้งในระดับบนและระดับล่างเป็นตัวจักรในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ข้าราชการฝ่ายปกครองมักจะทำให้การสนับสนุนกลุ่มนี้ เนื่องจากเห็นว่าความคิดทางการเมืองสอดคล้องหรือไม่ก้าวหน้าเกินไปกว่าความต้องการของราชการ ส่วนกลไกรัฐในระดับล่าง กลุ่มนี้มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อ สร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่เลือกตั้ง รวมทั้งการเป็นหัวคะแนนในช่วงฤดูเลือกตั้ง

ในขณะที่ตระกูลนักการศาสนา มีฐานทางการเมืองที่มาจากกลุ่มโต๊ะครูโรงเรียนปอเนาะ โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดต่างๆ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ซึ่งไม่ได้มีเฉพาะผู้รู้หรือนักการศาสนาเท่านั้น แต่ยังประกอบไปด้วยคนทั่วไปที่มีศักยภาพในการพัฒนาสถาบันทางศาสนาในพื้นที่อีกด้วย โดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางศาสนาแต่อย่างใด ซึ่งย่อมมีอิทธิพลเหนือโต๊ะครู และอิหม่ามประจำมัสยิดต่างๆ อีกทอดหนึ่งด้วย จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานีโดยเสียงส่วนใหญ่ยังเป็นคนในสายของนายเด่น โต๊ะมีนา ส่วนกลไกรัฐโดยเฉพาะระดับบนไม่ได้ให้การสนับสนุนตระกูลนักการศาสนาเพราะหวั่นเกรงว่าความคิดทางการเมืองของนักการเมืองในตระกูลนี้จะเป็นปฏิปักษ์หรือส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจของรัฐไทย โดยเฉพาะโครงสร้างอำนาจที่มีต่อพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

อย่างไรก็ตาม ฐานทางการเมืองของคน 2 กลุ่มนี้มีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการให้การสนับสนุน แต่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากโต๊ะครู โต๊ะอิหม่ามไปให้การสนับสนุนกลุ่มตระกูลอดีตเจ้าเมืองมีปรากฏให้เห็นมากกว่าการที่กลไกรัฐทั้งในระดับบนและระดับล่างหันไปให้การสนับสนุนตระกูลนักการศาสนา

ปัจจุบัน : กลุ่มใหม่นอกวงจร 2 ตระกูล

โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้แก่การศึกษาในหมู่ประชาชนที่สูงขึ้น เศรษฐกิจในพื้นที่ขยายตัวขึ้น การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายมากขึ้นจากสื่อต่างๆ เป็นผลทำให้คนกลุ่มใหม่ที่อยู่นอกวงของ 2 ตระกูลเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ประชาชนในพื้นที่พึ่งพิงความช่วยเหลือของคนหรือของเครือข่าย 2 ตระกูลลดน้อยลง

ในแง่ของการศึกษา ทำให้การพึ่งพาอาศัยของประชาชนที่มีต่อบุคคลในตระกูลอดีตเจ้าเมืองในการมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานราชการลดน้อยลง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีอายุ 40 ปีลงมา มีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐหรือกับหน่วยงานราชการโดยตรงโดยไม่ต้องผ่านคนกลางส่งผลทำให้อำนาจและบารมีของตระกูลเจ้าเมืองเก่าที่เคยมีมากในอดีตลดน้อยลง

ในแง่เศรษฐกิจ รายได้ที่มีเพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในภาคการผลิตต่างๆ มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อเนื่องไปยังประเด็นอื่นๆ เช่น ปัญหาปากท้องที่ลดน้อยลงมีผลทำให้การพึ่งพาอาศัยผู้อื่นในรูปของทรัพย์สินเงินทองลดน้อยลง มีสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือเทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ที่เปิดรับความเคลื่อนไหวต่างๆ ในสังคมมีผลทำให้ความคิดอ่านต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป

ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการเกิดบุคคลหน้าใหม่ในทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันประชาชนก็มีตัวเลือกเพิ่มมากขึ้นทำให้อำนาจที่เคยมีมากของบุคคลจาก 2 ตระกูลเริ่มลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้มีอำนาจเดิมก็มีการปรับตัวด้วยการจัดตั้งกลุ่มการเมือง โดยมีเป้าหมายเพื่อกระชับอำนาจของกลุ่มตนให้เพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างอำนาจต่อรองกับพรรคการเมืองที่ตนสังกัดทั้งในเชิงนโยบายที่มีต่อพื้นที่และตำแหน่งทางการเมืองในรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการชี้ดวงให้คนกลุ่มใหม่ที่หวังจะเข้าสู่เวทีการเมืองต้องหันเข้าสังกัดกลุ่มการเมือง

ที่ตนเองจัดตั้ง หากต้องการประสบความสำเร็จทางการเมืองอย่างง่ายดายมากยิ่งขึ้น กลุ่มวะดะห์ เป็นกรณีตัวอย่างที่ชัดเจนในเรื่องนี้

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นมีปัจจัยหนึ่งที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงและมีแนวโน้มที่จะเข้มข้นมากขึ้น และจะมีผลต่อทิศทางการเมืองในอนาคตเพิ่มมากขึ้น นั่นก็คือ ปัจจัยทางศาสนา

โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม นักการศาสนายังคงมีอำนาจ อิทธิพล ในทางการเมืองสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในทางสังคม เศรษฐกิจ ประชาชนยังจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้มีความรู้เหล่านี้ ในการให้ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นและการตีความปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อจะได้ไม่ผิดกับหลักการศาสนานอกเหนือจาก ยังคงมีบทบาทในด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่รับขวัญเด็กแรกเกิด งานศพ เป็นต้น ซึ่งเป็นภารกิจหลักที่กระทำอย่างเป็นปกติวิสัยอยู่แล้ว เพียงแต่บรรดาผู้รู้เหล่านี้ ไม่ได้เป็นฐานเสียงของตระกูลนักการศาสนาอย่าง เด่น โต๊ะมีนา อีกต่อไปแล้ว แต่กระจายไปยังนักการเมืองคนอื่นๆ ที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ ซึ่งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ แก่นักการศาสนาเหล่านี้ เช่น การให้ความช่วยเหลือแก่สถาบันปอเนาะที่โต๊ะครูเป็นเจ้าของ เป็นต้น

นอกจากนั้น ความนิยมของคนในพื้นที่ในการส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งสอนทั้งสายสามัญและศาสนาควบคู่กัน ซึ่งมีเป็นจำนวนมากเพิ่มมาก

ชั้นในพื้นที่เมื่อเทียบกับสถาบันปอเนาะแบบดั้งเดิมในอดีตที่สอนศาสนาเพียงอย่างเดียว ส่งผลทำให้เจ้าของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเหล่านี้กลายเป็นชนชั้นนำทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจจากเดิมเมื่อครั้งเป็นสถาบันปอเนาะเป็นเพียงชนชั้นนำทางสังคมเท่านั้น เนื่องจากในปัจจุบันนโยบายของรัฐบาลที่ให้การอุดหนุนทางการศึกษาแก่โรงเรียนเหล่านี้ทำให้เจ้าของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นและเปิดโอกาสนำไปสู่การมีอำนาจในทางการเมือง ดังเช่นกรณีของนายอิสมาแอล ยีดอรรแม อดีต ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน บุคคลผู้อาสามาเป็นตัวแทนทางการเมืองไม่เพียงต้องปฏิสัมพันธ์กับนักการศึกษาเท่านั้น แต่ยังต้องมีคุณสมบัติส่วนตัวในด้านศาสนาอีกด้วย เช่น มีพื้นฐานความรู้ทางศาสนาจากการศึกษาในสถาบันปอเนาะหรือรำเรียนมาทางด้านศาสนาในระดับมหาวิทยาลัย หรือเป็นบุคคลที่เคร่งครัดในหลักการศาสนาเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ซึ่งผิดแผกจากนักการเมืองหลายคนที่มีก่อนหน้านี้

แนวโน้มในอนาคต : ความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างการเมืองในพื้นที่กับระดับชาติ

การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2548 นับเป็นการเลือกตั้งที่แตกต่างจากการเลือกตั้งที่มีมาก่อนหน้านี้ คือ เป็นการเลือกตั้งที่เลือกพรรคมากกว่าเลือกคน ในอดีตการเกิดกลุ่มวะหฺดะห์ และเข้าไปสังกัดพรรคความหวังใหม่ แต่การเลือก ส.ส. ในกลุ่มไม่

ได้เลือกเพราะพรรค แต่เลือกตัวบุคคลที่เข้าไปสังกัดพรรคการเมืองนั้น หากโยกย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองอื่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็ยังคงเลือกนักการเมืองผู้นั้นอยู่ แต่การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2548 เป็นการเลือกพรรคอย่างชัดเจน เพราะเมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้สมัคร โดยเฉพาะหลายคนเป็นผู้สมัครรายใหม่ยังไม่เป็นที่รู้จัก แต่สามารถชนะผู้สมัครที่เป็นส.ส. หลายสมัยได้ เช่น นายमुख สุโลมาน ของกลุ่มวะดะห์ นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี อดีตส.ส.พรรคประชาธิปไตยที่ย้ายไปอยู่พรรคไทยรักไทย เป็นต้น

การเมืองของปัตตานีในอนาคตอันใกล้ย่อมเกี่ยวโยงกับการเมืองในระดับชาติอย่างเลี่ยงไม่พ้นคือ จะเกิดปฏิสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นระหว่างการเมืองในพื้นที่กับการเมืองในระดับชาติในเชิงของการผลิตนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ในสภาวะที่ความรุนแรงทางการเมืองยังไม่สามารถยุติได้ในเร็ววัน

ในขณะเดียวกัน ท่ามกลางวิกฤติที่เกิดขึ้นมีประเด็นที่สำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเมืองในระดับชาติกับการเมืองในพื้นที่ดังที่กล่าวมา คือ ประเด็นการเมืองอัตลักษณ์ (Politics of Identity) ความอยู่รอดของนักการเมืองและพรรคการเมืองในระดับพื้นที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการกับการเมืองอัตลักษณ์ นั่นคือ ทำอย่างไรถึงจะมีบทบาทหรือแสดงบทบาททางการเมืองที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับคนในพื้นที่ในเรื่องของการเมืองอัตลักษณ์ที่ต้องการปกป้องรักษาวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม

อันติงามของตนให้คงอยู่ต่อไป ด้วยการเจรจา ทำความเข้าใจ ให้ทั้งรัฐและรัฐบาลเข้ามายุ่งเกี่ยวในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของพวกเขาไปในทางที่เขาไม่ต้องการให้น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็มีนโยบายที่เอื้ออำนวยหรือสนองต่อการเมืองอัตลักษณ์ในพื้นที่อีกด้วย

ประเด็นดังกล่าวนี้มีกรณีที่น่าสนใจเกิดขึ้นคือ มีการก่อตั้งพรรคสันติภาพไทย ซึ่งถูกจับตามองว่าเป็นพรรคสาขาหรือพรรคตัวแทนของพรรครัฐบาล โดยเชื่อว่าจะเป็นทางออกสำหรับนักการเมืองที่สังกัดพรรครัฐบาลให้ได้รับการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง เพราะตราบไคหากยังสังกัดพรรครัฐบาลก็ยากที่จะประสบความสำเร็จทางการเมืองอีกครั้ง

พรรคสันติภาพไทยดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองไม่แตกต่างจากกลยุทธ์ของกลุ่มวะตะห์ และกลุ่มญามาอะฮ์ฯ กล่าวคือนำองค์กรทางศาสนาอิสลามเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง โดยนายพิเชฐ สติรชวาล ประธานที่ปรึกษาพรรค ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้จัดตั้งสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย สาขาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยหวังจะใช้องค์กรทางศาสนา คือ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสภาชูรอ (สภาเพื่อการปรึกษาหารือ) และไบอะห์ (การให้สัตยาบัน) ทำหน้าที่คัดสรรผู้สมัครที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่ และสภาชูรอต้องให้สัตยาบันด้วยว่าจะให้การสนับสนุน ช่วยเหลือผู้สมัครที่ได้รับการคัดสรรนั้น

การดำเนินงานทางการเมืองเช่นนี้ถือเป็นความเปราะบางอย่างยิ่ง และจะสร้างรอยร้าวในสังคมมุสลิมมากยิ่งขึ้น เพราะพรรคสันติภาพไทย เมื่อแปลความหมายแล้วก็คือ พรรคอิสลาม เนื่องจากอิสลามหมายถึงสันติภาพ พรรคการเมืองนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่าพรรคเดินตามแนวทางมุสลิมที่ถูกต้อง ในขณะที่กลุ่มอื่นๆ เป็นกลุ่มการเมืองที่มีการสมานฉันท์กับกลุ่มบุคคลอื่น ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เราจึงพบว่า กรณีการเกิดพรรคสันติภาพไทยน่าจะเป็นเครื่องบ่งชี้ประการหนึ่งถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเมืองระดับชาติกับการเมืองในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีแนวโน้มจะมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นมากยิ่งขึ้นในอนาคต

สรุป

พฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองและการเมืองในจังหวัดปัตตานีนับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน มีประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับศาสนา นักการเมืองใช้ศาสนาเป็นฐานในการเคลื่อนไหวทางการเมืองหรือกลยุทธ์ในการเลือกตั้งทั้งในเชิงของเนื้อหาสาระหรือหลักปฏิบัติทางศาสนาและในเชิงขององค์กรทางศาสนาได้แก่ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือโต๊ะครูเจ้าของโรงเรียนปอเนาะหรือโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิด

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้น่าจะเป็นประเด็นที่น่าไปสู่การถกเถียงอย่างกว้างขวางเพื่อหาข้อสรุปถึงแนวทางที่เหมาะสม

แม้ว่าแนวคิดของอิสลามไม่มีการแบ่งแยกศาสนาออกจาก
การเมือง และการเมืองที่ถูกกำกับด้วยศาสนาถือเป็นสิ่งที่ถูกต้อง
เพราะจะเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้การเมืองก้าวไปสู่การฉ้อฉล
(Political Corruption) แต่การนำองค์กรทางศาสนาเป็นฐาน
ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือไม่ เมื่อ
การเมืองเป็นเรื่องของการแข่งขัน ซึ่งยอมนำมาสู่การแบ่งฝัก
แบ่งฝ่ายในที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. โครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองถิ่นกรณีศึกษา: จังหวัดปัตตานี ฉบับนี้ เป็นเพียงการศึกษาขั้นต้นเพื่อสำรวจข้อมูลอย่างกว้างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจนักการเมืองและการเมืองของปัตตานีในเบื้องต้นเท่านั้น ดังนั้น จึงควรจะมีการศึกษาวิจัยอย่างลึกซึ้งต่อไปเพื่อทำความเข้าใจในประเด็นต่างๆ มากยิ่งขึ้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองของปัตตานีกับการเมืองในระดับชาติความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมือง เป็นต้น

2. เนื่องจากปัตตานีเป็นหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาวิจัยอย่างลึกซึ้งต่อไปอาจจะขยายขอบเขตพื้นที่ให้กว้างขวางรวมเอาจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมด ซึ่งมีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากปัตตานีทั้งในด้านศาสนา ภาษาขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม เพื่อให้งานวิจัยมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นและเปิดการรับรู้ในประเด็นใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เกษม หมะสะอะ, จ.ส.อ. 2549, มกราคม 30. อดีตทหารพื้นที่
จังหวัดชายแดนภาคใต้. สัมภาษณ์. จุรีรัตน์ บัวแก้ว. 2540.
วัง 7 หัวเมือง (ปัตตานี). กรุงเทพฯ: ภาควิชา
ประวัติศาสตร์และศิลปะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี.

เจ๊ะอิสมาแอล เจ๊ะโมง. พ.ต.ท. 2548, พฤศจิกายน 15. อดีต
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ. ปัตตานี. สัมภาษณ์.

เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร. 2548. **หะยีสุหลง อับดุลกาเดร์:
กบฏ...หรือวีรบุรุษแห่งสี่จังหวัดภาคใต้**. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ: มติชน.

ชัยฤทธิ์ ยนต์เปี่ยม. 2548. กันยายน 12. เปิดชีวิต ส.ส. คนยาก
“ซาตา อาแวกือจี” เหี่ยวโบแดง?. **โพสต์ทูเดย์**, A5.

ชาติชาย เย็นบำรุง และอร่ามศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. 2530. **บันทึก
การเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ อาเซีย.

ซาตา อาแวกือจี. 2548, กันยายน 12. อดีตสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร จ. ปัตตานี. สัมภาษณ์. **โพสต์ทูเดย์**, A5.

เด่น โต๊ะมีนา. 2547. **เลือดเนื้อ ไซ้เชื้อไฟ**. กรุงเทพฯ: Working
Experience.

- 2548, กันยายน 18. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จ. ปัตตานี. สัมภาษณ์.
- 2549, มกราคม 15. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ
สมาชิกวุฒิสภา จ. ปัตตานี. สัมภาษณ์. **มติชน**, 11.
ถนนสู่สภา. 2548, มกราคม 21, “สมมุติ-โมฮัมมadiyah 2
นักการเมืองเด่นปัตตานี”. **สยามรัฐ**: 22
- บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ จำกัด. 2541. **2540 ปีแห่งความ
ปั่นป่วนของตลาดการเงินไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท
ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ จำกัด.
- ประสาร มฤคพิทักษ์ และคณะ. 2542. **อานันท์ ปันยารชุน :
ชีวิต ความคิดและการงานของอดีตนายกรัฐมนตรี
สองสมัย** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปิยนาด บุนนาค. 2546. **นโยบายการปกครองของรัฐบาลไทย
ต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2475-
2516)**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา บุญมี. 2548, ธันวาคม 13. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จ. ปัตตานี. สัมภาษณ์.
- พิชัย แก้วสำราญ สมเจตน์ นาคเสวี และวรวิทย์ บารู. 2531.
**การเลือกตั้งปัตตานี ปี 2529 : ศึกษากระบวนการ
หาเสียงและระบบหัวคะแนน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อ
การศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา.

- พีรยศ ราฮิมมูลา. 2541. “บทบาทของอุละมาอ์ปัตตานีในอดีตกับการพัฒนาสังคม การศึกษาและวัฒนธรรมมุสลิมในดินแดนปัตตานี” **รัฐมิแล.19.1** (ม.ค.-เม.ย. 2541):7-13.
- 2549, มกราคม 8. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ. ปัตตานี. สัมภาษณ์.
- มัลลิกา คณานุรักษ์. 2545. **บุคคลสำคัญของปัตตานี**. กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์.
- मुख सुलोमान. 2548, ตุลาคม 10. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ. ปัตตานี. สัมภาษณ์.
- ยศ สันตสมบัติ. 2533. **อำนาจ บุคลิกภาพและผู้นำการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตติยา สาและ. 2548. “ปัตตานี ดารุสสะลาม (มลายู-อิสลาม ปตานี) สู่ความเป็น “จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส” ใน **รัฐปัตตานีใน “ศรีวิชัย” เก่าแก่กว่ารัฐสุโขทัยในประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- เริงศักดิ์ กำธร. 2535. **ชวน หลีกภัย ลูกแม่ค้าขายพุงปลา**. กรุงเทพฯ: บางหลวง.
- เสีอะ ลายู. 2549, กุมภาพันธ์ 20. ผู้สนใจการเมืองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. สัมภาษณ์.
- วัยโรจน์ พิพิธภักดี. 2548, พฤศจิกายน 5. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ. ปัตตานี. สัมภาษณ์.

- สถาบันพระปกเกล้า. 2545. รายงานวิจัยเรื่อง กระบวนการ
เลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภา-
ผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมบัติ จันทรวงศ์. 2530. การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง : ศึกษา
เฉพาะกรณีการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2529. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา.
- 2536. เลือกตั้งวิกฤติ:ปัญหาและทางออก. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- สมมารถ เจ้ณา. 2548, พฤศจิกายน 28. อดีตสมาชิกสภา-
ผู้แทนราษฎร จ.ปัตตานี. สัมภาษณ์.
- สมมุติ เบญจลักษณ์. 2549, มีนาคม 4. อดีตผู้สมัครสมาชิก-
สภาผู้แทนราษฎร จ.ปัตตานี. สัมภาษณ์.
- สรวง วงศ์สุวรรณเลิศ. 2545. พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ รัฐบุรุษ
คู่แผ่นดิน. กรุงเทพฯ: พระอาทิตย์.
- สัญญาลักษณ์ เทียมถนอม. 2547. 72 ปี บรรหาร ศิลปอาชา.
กรุงเทพฯ: มิติใหม่.
- สาธิต วินุราช. 2537. แกะรอยนักการเมือง. กรุงเทพฯ: วิศรุต.
- สุติน ภูยทธานนท์. 2548, กันยายน 25. อดีตสมาชิกสภาผู้แทน-
ราษฎร จ.ปัตตานี. สัมภาษณ์.
- สุรพงษ์ ราชมุกดา. 2548, ตุลาคม 20. อดีตสมาชิกสภาผู้แทน-
ราษฎร จ.ปัตตานี. สัมภาษณ์.

- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. 2527. **สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา.
- เสถียร จันทิมาธร. 2532. **ชาติชาย ชุณหะวัณ : ทหารนักประชาธิปไตย พร้อมสังเขปประวัติ 16 นายกรัฐมนตรี**. กรุงเทพฯ: แปลน พับลิชชิ่ง.
- หมะ ยีหมะ. 2549, มีนาคม 7. นักวิชาการอิสระ. สัมภาษณ์.
- อันวารีย์ สาและ. 2549, มกราคม 12. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ปัตตานี. สัมภาษณ์.
- อิสมาแอล ยีดอโรแม. 2548, ธันวาคม 7. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ปัตตานี. สัมภาษณ์.
- อภิวัฒน์ วรรณกร. 2540. **เส้นทางทวงถามหมิ่นโมลแห่งชีวิต พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อนุสรณ์ ลีम्मณี. 2539. **ที่มาด้านโครงสร้างของนโยบายการร่วมมือระหว่างรัฐกับทุน: การวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับการปรับกลยุทธ์ของรัฐในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- อรุณ เบญจลักษณ์. 2549, มีนาคม 2. รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี. สัมภาษณ์.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. 2538. **สองนคราประชาธิปไตย: แนวทางปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจเพื่อประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: มติชน.

ภาษาอังกฤษ

Hay, Colin. 1995. "Structure and Agency". In David Marsh and Gery Stoker (eds.), **Theory and Methods in Political Science**, pp.189-206. New York: St.Martin's Press.

Macdonald, Scott B. 1998. "Transparency in Thailand's 1997 Economic Crisis". **Asian Survey** 38 (7): 688-702.

Suchit Bunbongkarn.1999. "Thailand's Successful Reforms". **Journal of Democracy** 10 (4) : 54-68.

<http://www.rta.mi.th/iw/southweb/html/muk.htm>.

<http://www.tohmeena.com>.

ประวัติผู้วิจัย

ดร.บุญขอรีย์ ยีหมะ

ที่อยู่ปัจจุบัน 160/101 หมู่ที่ 4 ถ.กาญจนวนิช ต.เขารูปช้าง
อ.เมือง จ.สงขลา 90000

สถานที่ทำงาน โพรแกรมนิเทศศาสตร์ คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสงขลา ถ.กาญจนวนิช ต.เขารูปช้าง
อ.เมือง จ.สงขลา 90000

โทร. 01-8983637

โทร. 074-336933 ต่อ 277

โทรสาร 074-336951

ประวัติการศึกษา

- ◆ รัฐศาสตรบัณฑิต (การเมืองและการปกครอง) มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2534
- ◆ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง) มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์ ปีการศึกษา 2540
- ◆ รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา
2547

ผลงานทางวิชาการ/งานวิจัย/บทความ

- ◆ วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต เรื่องหนังสือพิมพ์ไทยกับ นายกรัฐมนตรี : กรณีศึกษาภาวะผู้นำของชวน หลีกภัย (2535-2538) ต่อมาตีพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ ชวน หลีกภัย ในกำมือหนังสือพิมพ์ไทย จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ทางเดิน จัดจำหน่ายโดยเคล็ดไทย
- ◆ วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต เรื่องโยบายหาเสียงแนว ประชาชนนิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ : การศึกษาเชิง เศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของ พรรคไทยรักไทย
- ◆ โครงการวิจัย ความเคลื่อนไหวทางสังคมในกระบวนการ เลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ปี พ.ศ. 2543 จังหวัดสงขลา ทุนวิจัยจากสถาบันพระปกเกล้า
- ◆ หัวหน้าโครงการวิจัย “โครงการศึกษาความคิดของ “อุลามาฮ์”: ความสัมพันธ์กับสุขภาวะชุมชนในสังคมมุสลิมจังหวัด ชายแดนภาคใต้” ทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ปี 2548
- ◆ นักวิจัยร่วม โครงการศึกษาวิจัยการทุจริตและประพฤติ มิชอบในหน่วยงานราชการไทย กรณีศึกษา : กรมส่งเสริม- การปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ทุนวิจัยจากสภา- ที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2547
- ◆ บทความตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน เช่น สิทธิ มนุษยชน สิทธิของใคร?, ผลกระทบของ ‘ประชานิยม’ ต่อ การเมืองไทย, รับน้องใหม่ การสืบทอดวัฒนธรรมอำนาจ นิยมในสังคมไทย, บทความพรรคเกิดใหม่ เป็นต้น

ประวัติการทำงาน

- ◆ 2535-2540 สังกัดกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน และหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์
- ◆ 2541-2546 อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา
- ◆ 2547-ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ประสบการณ์การสอน

- ◆ วิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์
- ◆ วิชาการเมืองการปกครองไทย
- ◆ วิชาขอบเขตและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์
- ◆ วิชานโยบายสาธารณะและการวางแผน
- ◆ วิชาพรรคการเมืองและกลุ่มกดดัน
- ◆ วิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ
- ◆ วิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
- ◆ วิชาความคิดทางการเมืองแนวสังคมนิยม

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [4911-214/1.000(4)]

โทร. 0-2215-3612, 0-2218-3557, 0-2218-3563

นางศรีนทิพย์ นิมิตรมงคล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา กันยายน 2549

<http://www.cuprint.chula.ac.th>